

1891

1951

60
літта

УКРАЇНСЬКИХ
ПІОНЕРІВ
В КАНАДІ

L. BILETSKY

UKRAINIAN PIONEERS IN CANADA

1891 - 1951

Published by
CANADIAN UKRAINIAN COMMITTEE
WINNIPEG 1951

ЛЕОНІД БІЛЕЦЬКИЙ

**УКРАЇНСКІ ПІОНЕРИ
В КАНАДІ**

1891 - 1951

Накладом
КОМІТЕТУ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ.
ВІНИПЕГ 1951.

Printed by
Trident Press Ltd.,
210—216 Dufferin Ave., Winnipeg, Man.

З М И С Т

	Стр.
Вступ	13
I. Ситуація в Канаді	14
II. Перша спроба українців до Канади	15—16
III. Господарювання українців у Канаді	16—18
IV. Перші відомості в Україні про Канаду	18—19
V. Перші українські поселення	20—23
а) Манітоба,	
б) Алберта,	
в) Саскачеван,	
г) Квебек й Онтеріо.	
VI. Релігійне життя українців у Канаді	23—47
а) Українська Греко-Католицька Церква.	
б) Московська Православна Церква.	
в) Українська Греко-Православна Церква.	
г) Євангельські церкви.	
VII. Культурно-Освітня праця українських пionерів	47—51
VIII. Українська школа власними силами	51—55
IX. Піонерський рух українського вчительства ..	56—58
X. Українська Преса в Канаді	58—65
XI. Культурно-мистецька праця	65—68
XII. Пересторога представників влади в Канаді	68—73
XIII. Політичні прояви українства в Канаді	73—74
XIV. Друга хвиля українського піонерства в Канаді	75—80
XV. Українська кооперація в Канаді	80—82
XVI. Третя хвиля українського піонерства в Канаді	82—92
XVII. Висновки	92
Показчик літератури	93

Greetings

GOVERNOR GENERAL OF CANADA

The sons and daughters of the rich soil of the Ukraine have directed their attention to emigrate and seek domicile where they can have freedom and respect for their person and work. Such a land they have found here and Canada has accepted them with open arms. She gave them not only fertile soil and various occupations but especially liberty.

During the past sixty years they have greatly contributed to the development of Canada. You as citizens of Canada should further cherish and develop your cultural heritage, your songs and music as all this enriches the cultural life of our great country. In a free country like Canada the cultural inheritance of all races is valued and appreciated, but we must always remember that first and foremost we are Canadians.

On the occasion of the Sixtieth Anniversary of the arrival in Canada of the first Ukrainian settlers I extend to all Canadians of Ukrainian origin my best wishes and congratulations.

Alexander of Tunis.

August 6th, 1951.

PRIME MINISTER OF CANADA

I have been pleased to learn of the publication of this volume in commemoration of the Sixtieth Anniversary of the arrival in Canada of the first Ukrainian settlers.

The Ukrainian pioneers have played a significant part in the development of our country and may, indeed, be proud of their contribution to our Canadian nation.

I should like to take this opportunity to send my best wishes and congratulations to all Canadians of Ukrainian origin on this occasion.

*Louis S. St. Laurent,
Prime Minister.*

Ottawa, 1951.

LIEUTENANT-GOVERNOR OF MANITOBA

It is with the greatest pleasure that I extend congratulations to the Ukrainian people on the sixtieth anniversary of the arrival in Canada of the first Ukrainian settlers. The pioneers showed great courage in coming to a new land entirely different from all that they had been accustomed to, crossing the ocean and half a continent to make homes among people whose language they did not know. They found a land of

opportunity and of self-government. They called back to their friends and 300,000 followed their example.

In the meantime they have carved out homes on the land and in the cities; they have raised sturdy and industrious children and grandchildren; they have won high places in the professions, in the business, in the Legislatures. They have played their part with honour in the great struggles for the defence of their new homeland in two world wars. They have made the name Ukrainian respected and valued.

Your people have a fine contribution to make to the culture of Canada. Your songs, your poetry, your costumes, your loyalties have survived centuries of foreign rule and now are finding an outlet in this free country. They will enrich the composite life of our common country.

Our heartiest congratulations and good wishes on this diamond anniversary.

R. F. McWilliams,

Lieutenant-Governor of Manitoba.

Winnipeg, July 24, 1951.

PREMIER OF MANITOBA

I welcome this opportunity of expressing the appreciation and respect of fellow-Manitobans for the Ukrainian pioneers who made their way to this country some sixty years ago to establish new homes where their ideals of freedom, equality and opportunity could flourish.

The honest toil and clear vision of this early group from the Ukraine paved the way for the more than 85,000 Ukrainian-Canadians now in Manitoba who are contributing so noticeably to the agricultural, professional, industrial, cultural and political life of our province.

Sons and daughters of Ukrainian immigrants, who a short time ago could not speak the English language, are now graduating from our universities as clergymen, doctors, technical agriculturist, lawyers, teachers, engineers and scientists. Many of them are to be found in responsible positions in business, industry and agriculture.

Six members of Ukrainian descent sit in the Manitoba Legislature. One of these, Hon. N. V. Bachynsky, holds the highest honor that the Legislature can bestow — that of Speaker of the House.

The people of Manitoba join you in honoring the Ukrainian pioneers who helped build this prairie province and welcome your ever-increasing contributions to the unity and welfare of our country.

Douglas Campbell,

Premier of Manitoba.

Winnipeg, August 1951.

MAYOR OF WINNIPEG

The 60th Anniversary of the arrival in Canada of the first Ukrainian settlers is indeed an event which should be celebrated.

These were courageous people who made the decision to leave the land which had been their home and that of their forefathers for generations, to come half way around the world to a new and strange country, having little, if any, knowledge of conditions and way of life. But that courage and enterprise has become justified over the intervening sixty years.

These were hardships at first, the hardships which always accompany pioneer development, but gradually that first group and their descendants have become a part of the Canadian fabric of society. They have made and are making a contribution of good citizenship.

They have entered into the business and professional life of the communities in which they live, and many of them have risen to positions of importance in Government, Dominion, Provincial and Municipal, and on the Bench of the Law Courts. They have brought to Canadian society their own distinctive cultures, notably of handicraft and music.

On this celebration of the 60th Anniversary of the beginning all of this, I send this message of greeting, good-will and good wishes.

Sincerely,

*...Garnet Coulter,
Mayor.*

Леонід Білецький.

УКРАЇНСЬКІ ПІОНЕРИ В КАНАДІ

ЗАМІСТЬ ВСТУПУ

“Здається, що це останній раз оглядаю тебе, земле моя, — прошептав Григорій Воркун по довгій надумі. — Моя ро-ля вже закінчена. За день-два ти приймеш мене у свої обій-ми на вічний, належний мені спочинок, а управляти будуть тебе мої сини, внуки і правнуки.

“Я любив тебе й віддав тобі все, що мав найдорожчого — свою молодість, свою силу, своє життя. Нема на тобі од-нієї п’яді, де не станула б моя нога, де не діткнулася б моя рука. Я й моя покійна Єлена розсіяли по тобі наші зуби і скропили тебе нашим потом від межі до межі. Але я не жа-лую за всім тим, бо в нагороду ти насичувала мене втіхою, щастям і гордощами. Як я орав тебе, йдучи босими ногами за плугом, то відчував, як твоя німа сила всисалася в мої п’яти і свіжою струйою бігла до серця, а воно розсидало її у кожну кісточку, в кожний м’яз.

“О, який сильний був я тоді! А який радий був я тоді, як на тобі сонце весною ткало зелені килими, а літом золо-тило їх. Тоді й я вплітав у них рожеві надії, щастя, радість і втіху. А коли вже достиглі головки збіжжя згиналися, мов до молитви, я почувався, мов король над королями.” (І. Кі-ріяк “Сини землі”, т. I., ст. 13.)

Так увіковічнив статечного українського піонера най-визначніший український письменник Канади, Ілля Кіріяк. І коли я в 60-ту річницю розгортаю оці сторінки минувшини, передо мною встають отакі постаті статечних, терпеливих, працьовитих і витрівалих мужів і жінок, що з нічого вла-сними руками, розумом і потом створили тут у Канаді вели-чезної ваги цінності на всіх шляхах, у всіх ділянках україн-ського життя і творчої сили національного духа.

I. ІМІГРАЦІЙНА СИТУАЦІЯ В КАНАДІ.

7 вересня цього 1951 р. минає 60 літ, як уперше до Захід-Канади прибули українські поселенці. До послуг цієї нової землі з України першою стала західна частина України — Східна Галичина. До того часу заселявала Канаду тільки Західна Європа: французи, англійці, ісландці, німці, шведи, данці й інші. Але англійці найрадше воліли працювати по містах, аніж бути на фармах. Була навіть загроза, що Західну Канаду можуть через масове переселення опанувати Сполучені Штати Америки. Тоді К. Сифтон звернув увагу на слов'янські народи Австро-Угорщини, що люблять землю йrado на ній працюють.

Коли на самім початку 90-их років XIX ст. це питання було в Канадському Парламенті підняте, то в більшості по-слів зроджувались сумніви, чи слов'яни на кольоністів у Канаді надаються, чи здібні вони до піонерської праці в Західній Канаді. — Чому? — був запит. — А тому, що слов'янський народ мало культурний, неагресивний, лінівий, повільний і безініціативний до піонерського життя. Ще й другий клопіт висувався в парламенті: їх тяжко буде засимілювати...

І тільки під натиском Сі-Пі-Арської компанії, що саме тоді переживала скруту, брак робітників, Оттава мусіла погодитись на колоністів із Середньої Європи, а зокрема з Австро-Угорщини. І цей дозвіл був здекларований щойно 1895 року.

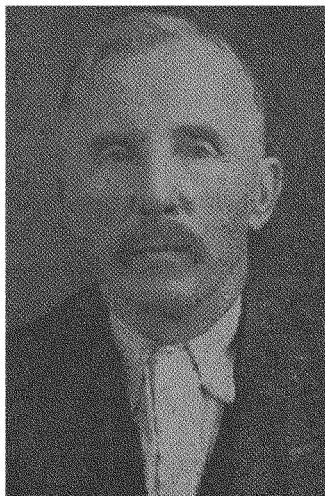
А в 1899 р. правительство Канади підписало таємну угоду з корабельною Компанією з Гамбургу “Норт Атлантик Трейдінг Ко.”, щоб вона через тайних агентів вишукувала імігрантів в Європі і посылала до Канади. Така була засада К. Сифтона, Міністра Внутрішніх Справ. І він звернув головну увагу на українських селян з Галичини й Буковини. Інших професій — нікого не пускати до Канади. І за кожного українця Канада платила \$5.00. Це була друга причина. (Див. промову П. Лазаровича: “Другий Всеканад Конгрес”, ст. 101—102). Відтоді Вінніпег став широкою брамою для в'їзду українських кольоністів на далекий Захід Канади.

ІІ. ПЕРША СПРОБА УКРАЇНЦІВ ДО КАНАДИ

Перше питання, яке насувається на думку: коли й як українські селяни довідалися про Канаду до офіційного дозволу канадійської влади, себто до 1895 р.? Про це докладно розповідає проф. Іван Боберський в статті своїй “Як перших двох українців заїхало до Канади?”, надрукованій у “Канад. Фармері” р. 1937 і в “Споминах” В. Чумера.

Іван Пилипів.

Василь Єлиняк.

Тих перших два відважних чоловіків були: **Іван Пилипів і Василь Єлиняк**. Обидва вони походили з села Небилова біля Калуша. Іван Пилипів уперше почув про Канаду ще в школі від учителя. Вдруге вже дорослим чоловіком — від німців робітників, що мали в Канаді своїх кревних. І. Пилипів попросив адресу їх і написав до них в Канаду листа й одержав відповідь: “Лишай гори й доли й ходи сюди”. Пилипів відповів: “Добре, я іду”.

І восени 1891 року поїхав. Спродав коні й волі, щоб мати гроші на шифкарту. З І. Пилиповим виїхало ще двох українців: **Василь Єлиняк і Юрко Паніщак**. Доїхали до Освенцима, де був перегляд виселенців. І Юрко Паніщак, що мав мало грошей, мусів вернутись додому, а І. Пилипів і В. Єлиняк поїхали далі до Гамбургу, звідти на пароплаві до Канади й 7 вересня 1891 року прибули до Монреалу й пізніше до Вінніпегу.

ІІІ. ГОСПОДАРЮВАННЯ УКРАЇНЦІВ У КАНАДІ

Іван Пилипів і Василь Єлиняк 1892 року переїхали до Алберти й поселились в околиці Една (Стар). Це була перша фармарська околиця, що взяла до себе українців. **Так по-встала перша українська кольонія.**

Там осіли, крім вищезгаданих двох, ще: Михайло Пуштій, Федір Мельник, Василь Феняк, Андрій Пайш, Петро Мельник і два брати Федора Мельника — Михайло й Микола Мельники, а пізніше Микола Тичковський й інші.

Всі вони походили з села Небилова Калушського повіту в Галичині. І от, оці десять українських фармерів, що прибули на власне ризико до Західної Канади ще до офіційного дозволу канадійської влади, були тими першими Піонерами, що почали розгорювати канадійський переліг, дику землю й перемінювати її в родючі лани.

Спочатку записались на фарми в околиці Лягенбургу. Але в Вінніпегу їм порадили їхати до Алберти, бо там тепліше. Їздили й до Алберти. Скерували їх і до Гретни в Манітообі. Землі скрізь було досить: бери, яку хочеш.

Щоб заробити на прожиток, вони нанялись у фармера біля Гретни на роботу. Але І. Пилипів задумав вернутись додому, щоб забрати свою родину й родину В. Єлиняка. Прибув до Галичини по Різдві й усім радив: — “Тікай, тікай звідси, бо тут нічого не маєш, а тамки будеш мати землю задурно й будеш газдувати”.

Але така агітація наробила І. Пилипову клопоту, що ніби баламутить людей, бо Австро-Угорщина була проти переселення з її держави в іншу країну. І Пилипів був арештований, і суд присудив його на один місяць арешту. Щойно весною • 1892 р. вже з родиною вернувся до Канади. З ним тоді поїхали: Юрко Паніщак з родиною і Степан Чічак з родиною. А перед ними на намову І. Пилипова виїхали з того самого села: Романюк Михайло, Єлиняк Михайло, Пайш Йосиф, Пайш Антін, Тичковський Микола, Вижикович Дмитро й Яців Василь. Оці всі разом із І. Пилиповим та В. Єлиняком були першими українськими поселенцями в Канаді. Але перша спроба в невідоме належить тільки двом відважним, Івану Пилипову й Василеві Єлинякові.

Міністерство Іміграції з Оттави на запит “Товариства Опіки над українськими переселенцями” 11. липня 1933 року повідомило, що Іван Пилипів і Василь Єдиняк **вперше ступили на канадійську землю в Монреалі 7. вересня 1891 року.** Від цієї дати*) й починається історія української іміграції до Канади.

*) Ця дата, мабуть, ще не остаточна. Де-які факти показують, що вона може бути пересунена назад у старшу добу. Поява першої української назви оселі в Маніトобі датується 1875 роком. Це назва **Хортция, Ман.**, що зв'язана з назвою острова на Дніпрі, Хортция — бувший осідок Запорізької Січі. А коли Запорізька Січ була 1775 року Москвою зруйнована і скасована, то острів Хортция, щоб і сліду про його ми-нувшину не було, був Москвою заселений німцями-менонітами. І де-хто з тих менонітів 1875 р. переселився до Канади і привіз із собою й назву “Хортция”, назавши цим іменем нову оселю в Канаді. (Див. проф. Я. Рудницький: “Канадські місцеві назви...”, ст. 76.). Крім того, думає проф. Я. Рудницький, що рік 1875 є початком української іміграції до Канади. Серед німецьких менонітів міг бути й український імігрант, якому залежало на цій назві в Канаді. Але не виключено, що й самі меноніти цим відзначали свою оселю в пам'ять свого виселення з Хортциї й відзначили столітнію річницю з дня зруйнування Запорізької Січі.

Все таки про дату початків української іміграції до Канади можна дискутувати. В доказ, що цю справу ще треба досліджувати далі, є кілька кореспонденцій: “Новий Шлях” 1951, чч. 56-57 і ч. 59; “Winnipeg Free Press”, за 20 липня, які зазначають, що Михайло Грипник з Манітоби прибув ще перед 60-тъма роками до Канади (Winnipeg Free Press), що Том Томашенко, українець, що жив біля Вінніпегу, народився в Канаді 1886 року (“Новий Шлях”, чч. 56-57), а большевицький часопис “New Time” від 16 травня 1951 р. у Москві вважає, що 1891 рік прибуття українців до Канади дата не точна, “бо українські оселі були відомі в Канаді вже в 1860-х роках” (Новий Шлях ч. 59).

Перша будівля на фармі в Канаді.

Той самий лист Міністерства Іміграції виразно зазначе, що пізніше, але того самого місяця вересня 1891 року припливло ще два пароплави до Канади, на яких прибули й гуртки українців. На жаль, прізвища тих українців мені — невідомі. А варто б їх знати.

Колоністи з околиці Брудергейм в Алберті оповідали, що вліті 1891 року приїхало туди двох українців із Східної України, з Бесарабії з-над Дністра. Один із них називався Н. Королюк, одружений із німкинею й оселився на півдні від Форт Саскачевану, Алберта. Але, живучи серед німців, він відбився від українців і пам'ять народня його затратила.

В товаристві І. Пилипова чи з його ініціативи з Небилова прибуло до Канади більше українських родин, і майже всі вони осіли в Алберті на фармах. Такі поселення, як Пено, Скар, Восток, Бівер Крік, Форт Саскачеван після Едни так само треба зарахувати до тих перших піонерських поселень, що стали зародком українського піонерства взагалі.

Інших українців, крім згаданих вище небилівців і бесарабців до 1894 року не було. Алберта, таким чином, стала колискою українського фармарства.

IV. ПЕРШІ ВІДОМОСТІ В УКРАЇНІ ПРО КАНАДУ.

Ці перші ризиковні виїзди до Канади, сполучені із різними прикорстями, поліційними й судовими карами в Галичині, змушували не одного українського бідака страйматись від дальших переселень до Канади. Одні боялись кари, другі не відважувались їхати в невідомий край, треті задумувались над небезпекоюдалекої й тяжкої подорожі. Але зацікавлення Канадою не зменшувалось. Тому зовсім природно виникло питання про необхідність близче пізнати й де-що певніше про Канаду, її вимоги й обставини, що чекають на бідного імігранта на новім місці.

І от, з метою такого попереднього ознайомлення із невідомим краєм, з умовинами туди переселення, в дорогу до Канади вибираються 1895 р. з Галичини: Д-р Осип Олеськів та Іван Дерендяк, багатий селянин із Коломийщини.

В місяці липні того самого року ці перші "ходаки" з України прибули до Вінніпегу. Пізніше вони відвідали перші українські колонії в Алберті, де Д-р Олеськів докладно простудіював життя й умови фармарської праці. Потім, він відвідав Оттаву, де вів розмови з канадським урядом і

корабельною фірмою. В наслідок цих пертрактацій канадський уряд погодився поставити в Вінніпегу іміграційним агентом на Західну Канаду українця. І першим таким іміграційним урядником став Кирило Геник з Березова коломийського повіту.

Урядування українця, представника Міністерства Іміграції, значно полегчило в'їзд українців до Канади, бо вони вже мали сприятливу опіку над собою. Відтоді переселення з Галичини до Канади розпочалось повною парою. І від року 1895. аж до 1914 р. українство поплило до Канади масово, і за той час в Канаді нараховується понад 150,000 українського населення.

Українська піонерська хата.

Відомості про Канаду на українських землях черпались переважно із двох книжечок Д-ра О. Олеськова: а) "О еміграції" і б) "Про вільні землі", що були надруковані 1895 р. В них подавались відомості про Канаду і Сполучені Держави Америки, про їх багацтва й родючі землі і про подорож до них.

Вістка про Канаду в устній передачі і в писаннях О. Олеськова перемандрувала й на Буковину. І з цієї української землі потягнулась до Канади бідніша частина українців шукати за морем-океаном свого особистого щастя.

V. ПЕРШІ УКРАЇНСЬКІ ПОСЕЛЕННЯ.

1. Манітоба. Колискою українських імігрантів у Канаду була провінція Манітоба, властиво столиця її — Вінніпег. Як вже було сказано вище, Вінніпег був тією першою брамою, що широко відчинялась для українців на Захід Канади. Вже від 1891 р. до Вінніпегу прибували наші переселенці і звідти роз'їздились, шукаючи собі сталого й життєвого щастя або тимчасового пристановиська, щоб обжитись, розглянувшись і вирішити свою долю. І першими приїхали до Вінніпегу вже не один раз згадувані Іван Пилипів та Василь Єлинняк, що прибули до Манітоби, як робітники, й тимчасово влаштувались на працю у фармера, німця-меноніта в околиці Гретна. І Гретна — перша околиця українського робітництва.

В наступнім 1892 році до Вінніпегу прибули: Василь Яців, Михайло Романюк, М. Єлинняк, Йосиф Пайш, Антін Пайш, Н. Тичковський і Д. Вижинович та інш. Як робітники, одні працювали в Вінніпегу, другі — в околиці Гретна на фармах, а треті поїхали далі на захід Канади.

Першою українською фармерською колонією в Манітобі стала околиця Стюартборн. Там осіли українці в 1896 році. Того самого року українці оселилися на фармах в Гонор, Брокенгед — на схід від Стюартборн. Тоді саме українці починають оселяватись і в окрузі на північний захід від Вінніпегу.

В Стюартборн оселилися родини: Прибіжанські, Подільські, Пригроцькі, Загарії, Штіфури, Кіщужки, Стефановичі, Смуки, Когути, Думанські й інш. галичани й буковинці.

Округа Давфин, щодо українських поселень, розпочинає свою історію від 22. травня 1896 р. Околиця Сифтон приняла в своє лоно українців Борщівського повіту: Яків Стандрик і його син Василь, що доживає до 80 літ віку, був перший мешканець округи Давфин; Яків Герман, Кость Бойко, Юрко Івасюк, брати Прокіп і Панько Грушові й Петро Іванчин. Із Заліщицького повіту прибули туди Федір Меренчук, Лев Шиманський та Іван Заяць. З повіту Перемишль оселилися: Павло Потоцький (жиє тепер у Давфині) і його син, відомий у Канаді фармер і два других сини, Михайло й Петро — лікарі. З Потоцьким прибули туди Качур, Ференц,

Кащак, Заруцький, Наконечний, Гарлінський, Ковалик, Довгунь, Бращук, Літович і інш.

Від 6 травня 1897 р. в тій самій окрузі бере початок околиця **«Україна»** на захід від Сифтону, де поселились Василь Стандрик, Дмитро Рівняк і інш. Біля **Етелберту** на північний захід оселились: Данило Сиротюк, В. Вецал і Гапко, Гаврило Симчич, Іван Малкович, Н. Сулятицький, Семен Негрич та Василь Мільовський. На півдні біля **Дрифтінг Ривер** оселились: Іван Негрич, брат його Василь Негрич, Яків Геник, Микола Підлясецький і родина Григорчуکів.

Тринадцять родин із Березова оселились у горах на південевім заході від Давфіну, що нагадували їм Карпати, і там поселились: Антін Геник, Іван Геник, Микола Геник, Стефан Урбанович, Василь Симчич, Теодор Склепович, Йосиф Романчич, Дмитро Романчич, Антін Мільовський, Семен Фіцич, Іван Слижук, Михайло Ільницький, Дмитро Малкович і Василь Шмільський. З повіту Теребовельського оселились там: Петро Піддворний, Василь Піддворний, Михайло Леськів, Матвій Кумка, Мих. Чорний, Семен Магаляс, Трач та інш. Взагалі давфинська округа в дальшім терені дуже розрослась аж до Сван Ривер яких 100 миль на північний захід.

Від р. 1897 в Манітобі українські колонії дуже збільшились. І, крім названих, маємо такі, як Гарленд, Пайн Ривер, Гілберт Плейнс, Сенді Лейк, Мензі, Росборн, Овкборн, Шол Лейк, Тюлон, Плезент Гом, Гімлі, Вайта, Слейтер, Енгусвіл і інш.

Отже, Манітоба зо всіх провінцій Канади найранше приймала до себе українських імігрантів, але на самих початках 1891, 1892 й дальших років та іміграція була дуже плинна і щойно з 1896—1897 рр. почали в Манітобі українці осідати на стало.

2. Алберта. Першою в Західній Канаді колонією, де вже з 1892 року українці оселявались на фармах, була провінція Алберта. **Една** (тепер Стар) та околиця **Брудергайм** були перші осади фармерів.

Перші українські поселенці, що осіли в околиці Една, були: Іван Пилипів, Михайло Пулишій, Федір Мельник, Василь Феняк, Андрій Пайш, Петро Мельник і два брати Федора Михайло й Микола Мельники, Романюк, Н. Тичковський, С. Чичак, Єлиняк В., Добруцький. Една, Брудергайм і Бівер Крік це були перші українські колонії в Алберті. Пі-

зніше вони поширились далеко на півднє в околицю озера Бівер Лейк і на північ за ріку Норт Саскачеван. Сьогодні албертійська колонія українців вважається найбільшою колонією в Західній Канаді. Вона понад 100 миль довга і 75 миль широка.

Від 1896 року до Алберти стали далі прибувати українці з Галичини й Буковини. Околиці Брудергайм, Реббит Гілл — їх місце осідку. Вони вклинились між мад'ярів і німців і стали відкуповувати від цих останніх землі. Сьогодні ця околиця на 70% заселена українцями.

Колонію Реббит Гілл започаткував **Федь Фугр** родом із Висоцька, Ярославського повіту Західної України. Він перший купив фарму за готові гроші в німецького колоніста й таким чином став першим повним власником землі в Канаді. Вже р. 1896 він мав контракт на фарму в кишені. А 1898 р. в тій колонії його односельчан було вже більше: Добки, Підгірні, Олекшій, Середа, Борис, Воркуни, Пирчі, Манчаки, Химери, Фицовичі й інші.

Перший українець в Алберті з Буковини був **Софроній Мандрик** із села Шипинці, повіту Кіцмань. 1894 р. він виїхав до Злучених Держав Америки. А 1896 р. він вернувся на Буковину, забрав родину й прибув до Канади. В Алберті він започаткував колонію **“Шипинці”**, тепер станція Кейленд.

За Мандриком із Буковини почали українці виїздити масово і більшість із них оселилась в Алберті в околицях **Етт Лейк**, тепер околиця Шандро. В Шандро ще й тепер стоїть вперше збудована хата. Біля неї стоїть друга, пізніше збудована, і третя — вже модерна. Отже, жива історія українського будівництва в Канаді. Там же стоїть й одна з найцікавіших українських будов — церква; це живий музей мальовил і старих церковних книг. А інші оселювались в Алберті в околиці Вікторія над рікою Норт Саскачеван. Це найбільша українська оселя в Західній Канаді, заселена українцями з Буковини.

Отже, Алберта, хоч по часу українських поселень стоїть на другім місці, але вона є першою в часі сталого оселювання українців на фармах. 1892 рік є історична дата започатковання в Алберті українського фармарського господарства.

3. Саскачеван. В провінції Саскачеван пробували осісти українці від 1896 року й насамперед в околиці Грендфельд Асинибойн. Але в скорім часі ця колонія занепала. Відсутність ліса на будови й опал спричинила, що українці її по-

кинули. Тоді ж починає заселюватись околиця Йорктон, Саск.

В наступнім 1897 році виростає українська колонія в північному Саскачевані в околицях Дак Лейк, Фіш Крік і Круред Лейк. Заселяють там околиці містечок: насамперед Ростерн, з якого вже виростають Вакав і Ст. Джуліен. З тих околиць найбільше відомі такі українські колоністи-піонери: Романчичі, Малковські, Заліщики, Михайлівки, Боднарчуки, Білінські й інш. родом із Східної Галичини.

Отже, Західна Канада, зокрема провінції: Манітоба, Алберта, Саскачеван стають для українців із Краю тією притягаючою силою, що заманює у своє лоно українську селянську масу й визначає їм історичну долю бути тією піонерською рушійшою силою на цілу Канаду.

Згодом у кінці першого десятиліття, себто 1899 року, починають українці селитись і на Сході Канади, в провінціях Онтеріо і Квебек. І першими поселенцями в Квебеку, що знайшли свій осідок у Монреалі, були брати Іван і Стефан Тюхті. Осередки канадійської індустрії, лагідніші кліматичні умови й землі, пригожі для городин та овочевих фарм, були тією притягальною силою, що спричинювалась до українських поселень і в цих провінціях. І друге десятиліття позначилось більшим рухом у цих провінціях; а до кінця першого етапу української іміграції в Канаду в цих провінціях була вже значна кількість українських поселень: спочатку в містах, як робітники, а потім і в терені на фармах.

VI. РЕЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ У КАНАДІ.

Початки релігійного життя наших піонерів було дуже тяжке. В перших роках тяжко було жити їм не тільки з причин матеріальної скруті й надмірної фізичної праці, але ще тому, що вони відірвались від свого рідного кореня, від свого народу, від рідного села з повінню його національно-релігійних обрядів, звичаїв, побуту й від своєї рідної церкви, своїх свят й осілі в безлюдних місцевостях Канади, поділені між собою просторами, лісами, днями й тижнями не бачучи один одного.

В цих пралісах серед звірів і комарів, що їх заїдали, українці почували себе дуже самітними, опущеними й забутими, здавалось, не тільки своїми людьми, але й самим Богом. Релігійна душа їх тягнулась до Бога, до церкви, до віри батьків і діdів, але ані один священик їх релігії не загляне

до них: ні греко-католицький, ні православний, бо таких у Канаді тоді ще не було. Кожний народ, що раніше прибув до Канади, загосподарювався тут, мав свою церкву і своїх священиків. Тільки українці, як ті сироти, від перших днів не мали своїх пастирів. Тому й не дивно, що ніхто не відвідає їх, не відпарвить Служби Божої, не посвятить паски, як то було в ріднім краю на Великдень. І коли наближались оці свята: Різдво, Великдень, — люди сходились до господаря, що мав більшу хату, згадували рідне село, церкву й журились, тужили за своїми рідними, за селом, та, згадуючи, плачали... І ця туга й духовна самотність була така велика, що де-хто не витримував і втікав до краю, до своїх людей.

І коли односельчани питали прибулого, чого вернувся, той відповідав: — “Там неможливо жити, бо там нема Бога”. І переконавшись, що тільки в серці своїм треба шукати і знайти Бога, вертався назад до Канади.

Релігійний і побожний український народ не міг бути без своєї рідної церкви й мусів її творити, як нову фортецю проти духовного запустіння й занепаду. Але збудувати в кожній громаді свою церкву то була не легка справа.. Ніхто піонерам не допомагав. Самотужки з глибинних потреб душі виходили вони з тяжких обставин і власними руками будували свій дім і свій храм.

Але заким змогли перебороти перші труднощі вихідники, ту тугу їх за церквою використовували різні чужі місіонери чужих церков. Римо-католицькі ксьондзи, протестанські пастори і проповідники й, нарешті, московські православні “батюшки” та різні інші.

Вліті 1897 р. в місяці липні в колонії Бівер Крік, Алта., появляються московські місіонери, священик Каменев і дяк Александров. Прибули вони із Сан Франціско (Каліфорнія) на запрошення москвофіла Т. Немирського. І перша православна відправа відбулась під одкритим небом біля хати Т. Немирського в Востоці дня 6 липня 1896 року.

Українська Греко-Католицька Церква.

Ця московська несподіванка захвилювала римо-католицького єпископа Легаля в Сент Алберт, що мав піклуватись у своїй дієцезії й “русинами”. І єпископ Легаль за дозволом єпископа з Вінніпегу Ланжевина спровадив із Злучених Держав Америки греко-католицького священика о. Нес-

стора Дмитрова, що перший, як український священик, 1896 р. прибув до Канади і в Стюартборн, Ман., мав першу церковну відправу для греко-католиків. Потім, він поїхав до Алберти в колонію Бівер Крік і тут у школі Лаймстоун Лейк мав першу греко-католицьку Службу Божу.

Українці греко-католики тішились, що, нарешті, дочекались свого священика і своєї релігійної відправи. Тоді саме багато українців греко-католиків вписалось у члени першої греко-католицької громади на Бівер Кріку й зимою постарались про дерево на церкву й р. 1897 вліті біля теперішньої залізничної станції Стар була збудована перша українська греко-католицька церква.

Перша українська церква в Стар, Алберта.

1898 року прибув до цієї громади другий український греко-католицький священик із Злучених Держав, о. П. Тимкевич, але мусів скоро від'їхати.

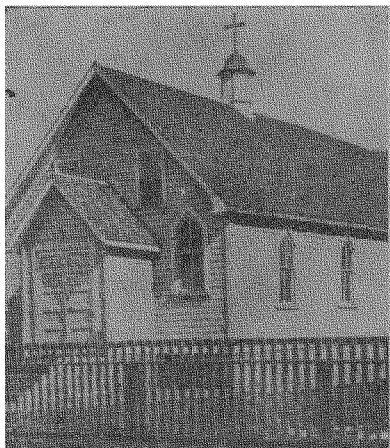
1899 року прибув туди із ЗДА третий греко-като-

лицький священик, о. І. Заклинський. Ці перші українські греко-католицькі священики не закладали своїх парафій, бо громади були ще дуже малі, а приїздили на короткий час, щоб тільки задоволити найнеобхідніші релігійні потреби вірних.

В той саме час о. Н. Дмитрів відвідав і Вінніпег, Ман. Але він так само, побувши короткий час, від'їхав до ЗДА. Так само 1898 р. прибув до Вінніпегу із ЗДА й о. Дамаскін Поливка, родом чех. Тоді українська греко-кат. громада в Вінніпегу ще не мала своєї церкви. Щойно восени 1899 р., коли будова римо-католицького костела св. Духа була доведена до половини, о. Д. Поливка відправив у ній Службу Божу. Тоді приньому організується перша греко-католицька парафія св. Николая й при вул. МекГрегор і Стелла починає будувати церкву св. Николая, що 1901 р. була закінчена. І це була друга українська греко-католицька церква, а служив у ній о. Іван Заклинський. Перша українська греко-католицька церква була збудована в Гонор, Ман., 1899 року.

В наслідок місії до Європи місіонара о. Лякомба 1899 р. митроп. А. Шептицький у Львові висилає до Америки свого секретаря о. Василя Жолдака. Він відвідав і Канаду. Це спричинилося до того, що наступного 1902 року прибули до Канади отці чину св. Василія: о. Платонід Філяс, о. Антін Строчинський й о. Созонт Дидик та чотири сестри-служебниці. А 1903 року прибуло ще двох отців Василіян: о. Матей Гура й Навкратій Крижановський. І тоді парафію св. Николая обняв о. М. Гура.

Із зростом у Вінніпегу числа українців греко-католиків церква св. Николая вже не вміщала своїх вірних. Тоді напроти через вулицю на другім боці МекГрегор і Стелла була побудована р. 1905 велика церква св. Николая. Тоді ця т. зв. "Мала" церква від 1907 року була переіменована на церкву св. Володимира й Ольги, а церква св. Николая, перебудована 1907 року на більшу, перейшла під заряд оо.

Перша церква св. о. Николая
в Вінніпегу.

ріг вулиць МекГрегор і Стелла.

Василіян. А церква св. Володимира й св. Ольги стала незалежною греко-католицькою церквою*).

Церква св. Володимира й св. Ольги, зовсім перебудована 1941 р. на велику, стала катедрою Греко-Католицької Церкви, а від р. 1951 здвигнула старанням о. Д-ра В. Кушніра і громади церкви величава будова Катедри на цілу Канаду.

В інших місцевостях церков ще не було й місійна служба оо. Василіян відбувалась спочатку по приватних хатах. Ale перші українські поселенці самі дбали, щоб у їх громадах були церкви. I перші греко-католицькі церкви, що повстали 1898 року на фармах, були: Церква св. Духа в Стюартборн округ Вайта і церква св. Архистр. Михаїла в Мінк Ривер округ Сифтон, церква св. Тройці, побудована 1899 р., в Гонор біля Вінніпегу. A 1900 року повстали такі церкви: св. Михаїла в Норт Фолей округ Комарно, св. Михаїла в Венлав округ Сифтон і св. Апостолів Петра і Павла в Етелберт. Далі побудовані були на початках церкви: в Бівер Лейк, Восток, Гімлі, Кукскрік, Брендон, Брокенгед і інш.

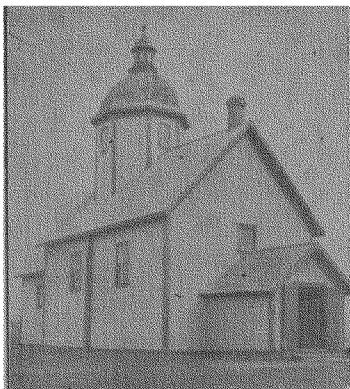

Перша Українська Греко-Кат. Церква в Ройс, Алта.

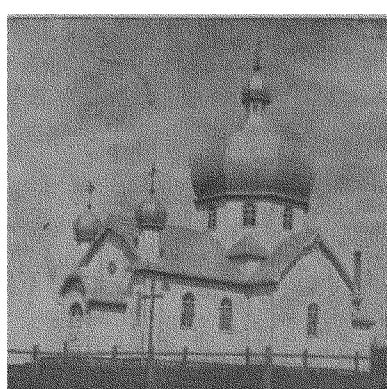
Поруч розбудови греко-катол. церков оо. Василіяни зазналися місійною працею на ширшу скалю, щоб відвести українців греко-католиків від московських місіонерів, що розпочали свою активну діяльність у Канаді. Центром цієї діяльності оо. Василіян став Біверлейк (Мондер) в Алберті. Особливо після 1905 року, коли туди прибув о. Филипів та оо. Крижанівський, Дидик, Й. Тимочко й Роман Волинець.

*) Подано за джерелом "Пропам'ятна Книга. Поселення Українського Народу в Канаді", випуском Єпископського Ординаріяту. Портленд 1941, ст. 130—131. Усіні джерела твердять, що церква св. Володимира й св. Ольги мала цю назву від самого свого заснування, себто від 1901 р.

Р. 1909 о. Дидик через брак священиків у Канаді їде до Старого краю і привозить із собою до Канади трьох клериків: Василя Ладику, Ореста Кузева й Ілляріона Дороша. Ці останні кінчали теологічні науки вже в Монреалі в оо. Сульпіціянів. Із них о. В. Ладика на пості місійної праці так визначився, що пізніше став після єпископа Будки, єпископом Канади, а тепер є архієпископом у Вінніпегу.

Гр.-Кат. Церква Успення
Божої Матері в Бівер-
дейл, Саск.

Греко-Кат. Церква Успення
Божої Матері в Альвені,
Саск.

В тім же 1909 році відбувся у Квебеку Католицький Собор, у якім взяли участь й оо. українці, з боку яких були висловлені побажання, щоб у Канаді був греко-католицький єпископ, був заснований Малий Семинар, щоб у ньому могли вчитись найдільніші кандидати на священиків і вчителів, нарешті, щоб був католицький часопис. Щойно в 1911 році здійснилось одне побажання появою "Канадійського Русина", католицького часопису. За ним прийшла черга на Колегію св. Боніфатія в Вінніпегу. А в 1912 році прибув до Канади, на старання митрополита А. Шептицького, перший український греко-католицький єпископ Н. Будка. Так закінчився перший період розвитку Греко-Католицької Церкви в Канаді. В цім періоді 1910 р. відвідав Канаду митрополит А. Шептицький, який схвалив місійну працю оо. Василіян і зріст релігійного й церковного життя.

З прибууттям українського єпископа місійна праця оо. Василіян набрала сталого і впорядкованого вияву. Розвиваються гр.-кат. монастири. Набирає сталого розвитку українська освіта.

Преосв. Никита Будка,
перший греко-католицький єпископ у Канаді.

їнська школа, яку вели сестри-служебниці. Вінніпег, Едмонтон і Мондер стають осередками просвіти для української молоді. Нарешті р. 1922 в Мондері був відкритий Новіціят,

де було приступлено до підготовки кандидатів на греко-католицьких священиків.

Р. 1937 був відсвяткований 25-літній ювілей місіонарської праці оо. Василіян у Канаді.

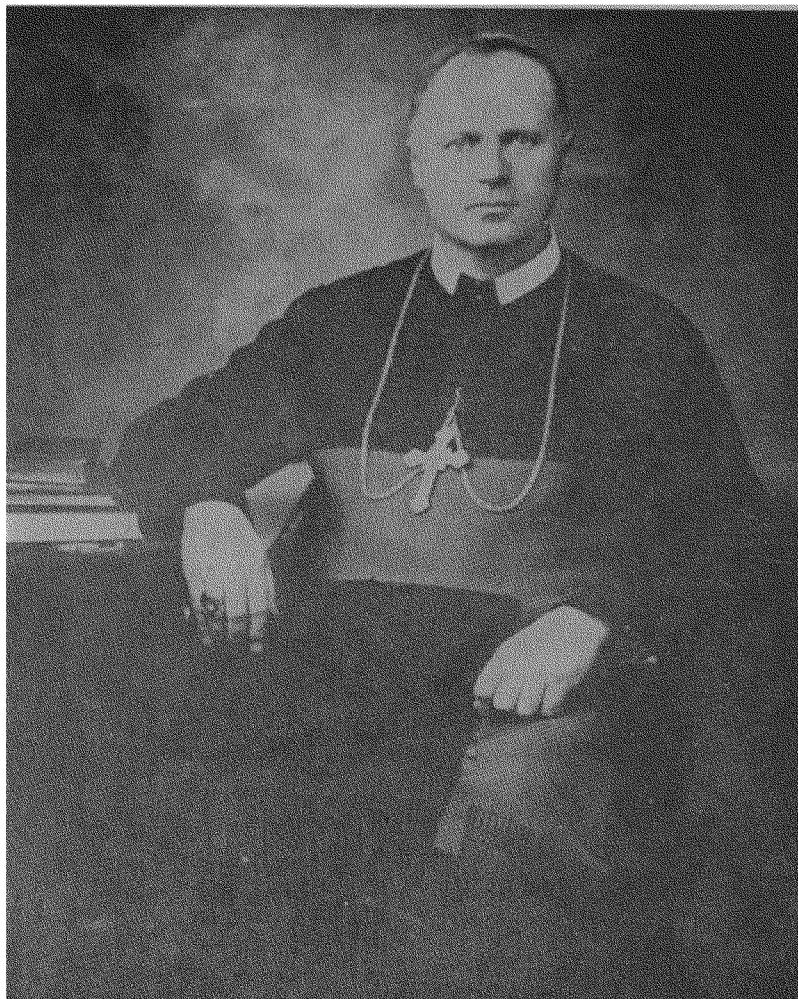
Церква св. Покрови в Мавнтен Ровд, Ман, збудована о. Ру.

Від 1929 р. в Гр.-Катол. Церкві Канади настутили поважні зміни. Єпископ Н. Будка відійшов зі свого становища в Канаді. Повстала потреба нового українського єпископа. Вибір Риму влав на годішнього ігумена монастиря в Едмонтоні о. Василія, Володимира Ладику, що гідно репрезентував і репрезентує Церкву перед чужинцями. Місійна праця Церкви поступала у своїм розвиткові далі. Мондер вибивається на перше місце і стає ніби малим Римом у Канаді. Ряд Конгресів, від 1933 року починаючи, надали Церкві високого авторитету в релігійнім житті українців греко-католиків.

Поруч життя і праця парафій приирають сталих організаційних і церковних форм. Поширюється релігійно-культурна праця по окремих церквах. Розпочинається розбудова українських шпиталів.

Цей процес розвитку католицької церкви закінчується розподілом її спочатку на три єпископських дієцезій: Вінні-

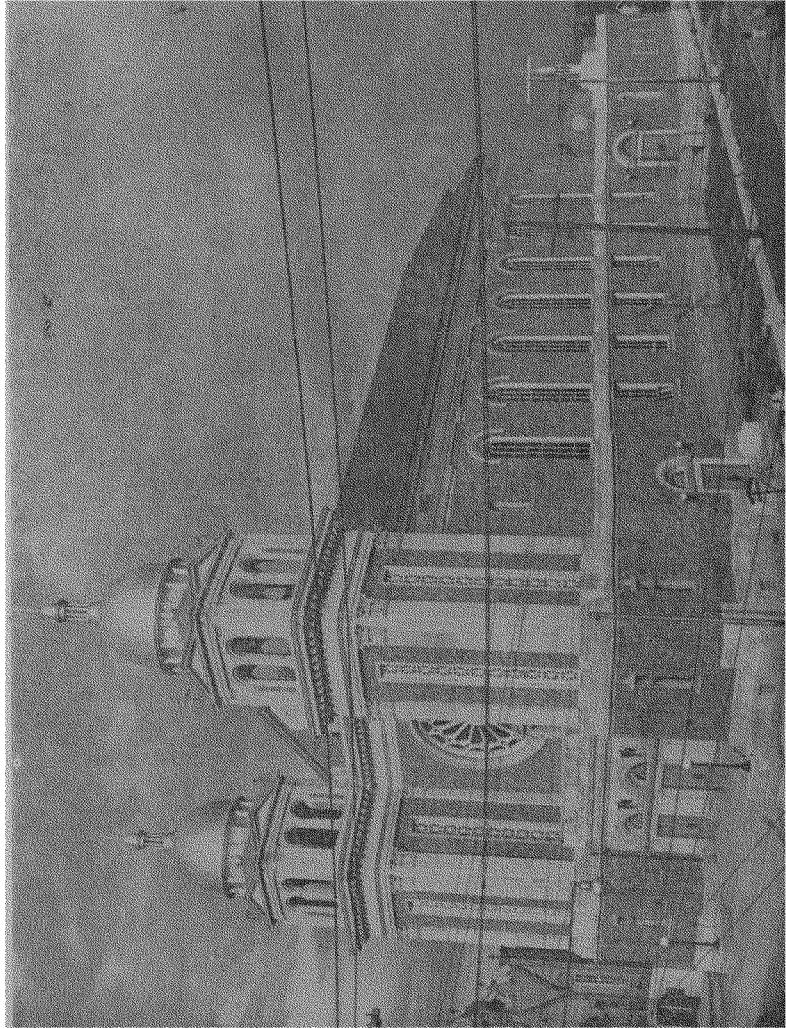
нег, Торонто, Едмістон із трьома єпископами і будовою найбільшої катедри в Вінніпегу, що 1951 р. була отворена на розі МекГрегор і Стелла і висвячення нового єпископа й відділення провінції Саскачевану в нову четверту дієцезію з окремим єпископом.

Високопреосвященніший Архиєпископ Василь Вол. Ладика.

З цього побіжного перегляду бачимо велику працю оо. Василіян серед українців католиків у всіх ділянках їх духового життя й потреб.

Не меншу працю серед українських греко-католиків

Греко-Катол. Катедра св. Володимира і св. Ольги в Вінниці (на дальшій сторінці її плян).

проводили **оо. Редемптористи**. Початок їх праці в Канаді датується 11. жовтня 1899 р., коли флямандський редемпторист о. Антін Делярій прибув до Брендону, Ман., і почав об-

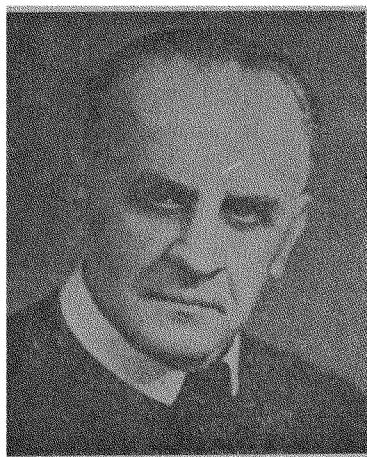

Греко-католицька церква в Нортедж ля Прері.

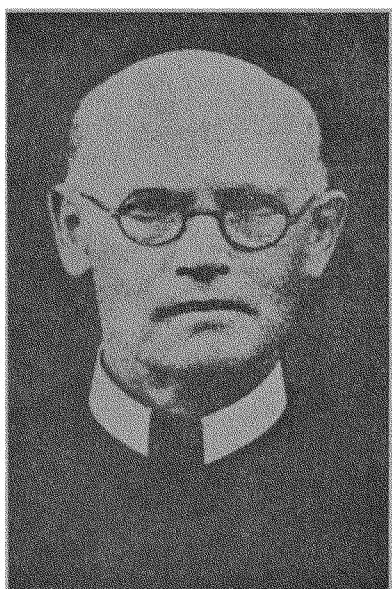
слуговувати католицькі парафії в Манітобі. О. Антін Делярій 1906 р. приняв східний обряд і започаткував чин **оо. Редемптористів** східного обряду.

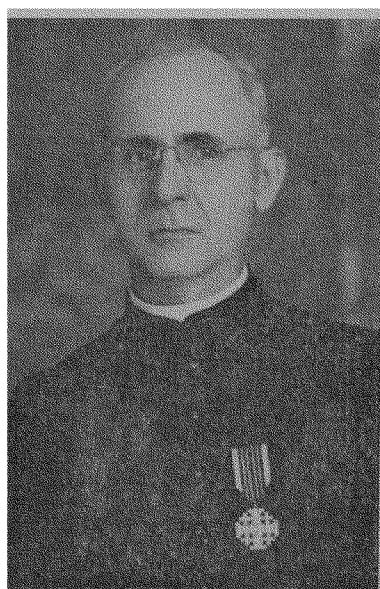
о. Пл. Філяс, ЧСВВ.,
до Едмонтону приїхав І. IX. 1902 р.,
бувш. настоятель оо. Василіян в Канаді.

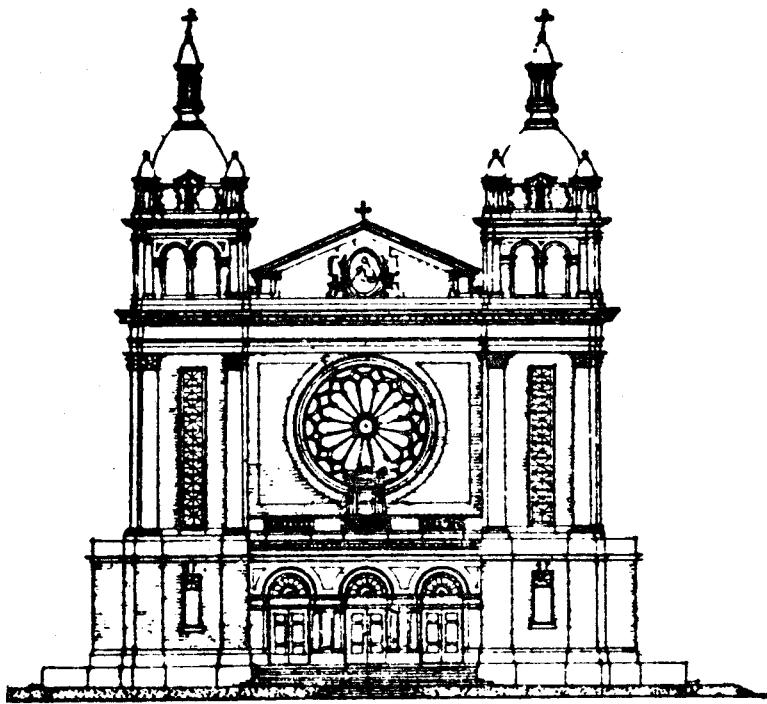
о. С. Дидик, ЧСВВ.,
прибув до Канади 1902 р.

о. Н. Крижанівський,
до Вінніпегу приїхав 23. VIII. 1903 р. один із перших священиків Греко-Кат.
Церкви в Канаді.

о. М. Оленчук,
до Вінніпегу приїхав 23. VIII. 1903 р. один із перших священиків Греко-Кат.
Церкви в Канаді.

Греко-Католицька Катедра св. Володимира і св. Ольги
в Вінніпегу.

З приїздом о. Жолдака місійна праця поширилась і на Йорктон, де було багато українських поселень. Там в р. 1904 о. А. Делярій поселився на стало і звідти розпочав організувати парафії по цілій Канаді. Отже, Йорктон стає осередком редемптористського руху. Першими редемптористами, крім о. А. Делярого, стають отці: Г. Бульс, Н. М. Декамп, К. Тешир і Л. Боский. Всі вони — бельгійці, але працювали серед українського народу.

О. А. Делярій багато спричинився своєю поїздкою до Європи, що Рим призначив для українців католиків першого єпископа Н. Будку. Він так само виявив великі старання і

з про українське духовенство для української католицької церкви: посылав молодих кандидатів на студії.

Далі, в Йорктоні 1918 року повстає Колегія св. Йосифа — вища школа для українських хлопців у Канаді, а 1920 року — місійна Школа для підготовки священиків місіонарів. В липні 1941 р. в Роблині, Ман., розпочинається будова Монастиря оо. Редемптористів, де був р. 1942 поміщений Ювенат, що до того часу був у Йорктоні. Того ж 1941 р. в Йорктоні був відкритий Великий Семінар, де молоді монахи Редемптористи студіюють богословські й філософічні науки. На-

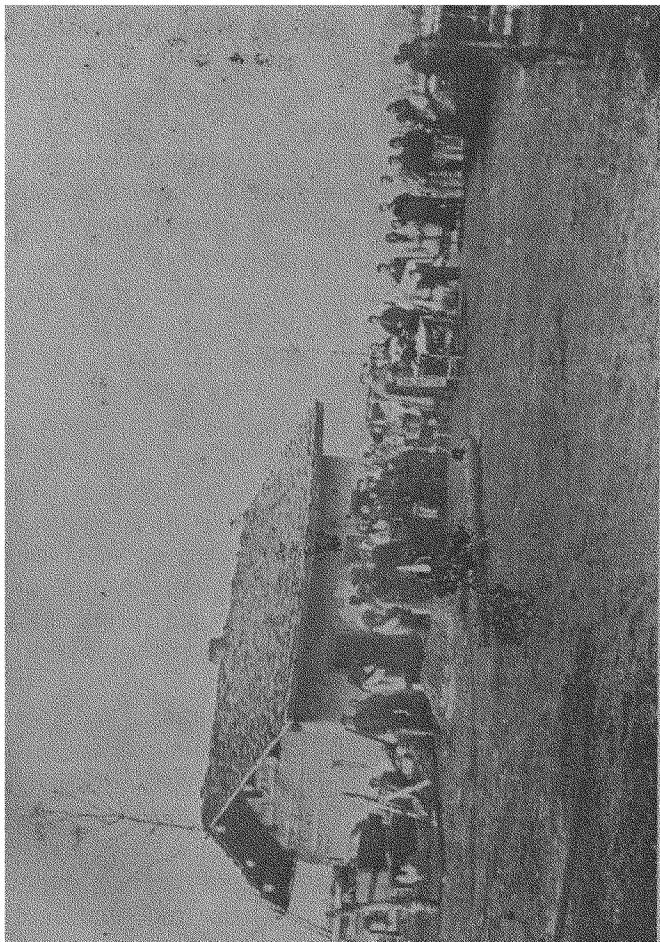
о. Д-р В. Кушнір,
парох Катедри греко-кат. Церкви
св. Володимира й св. Ольги.
решті засновуються для українців католиків школи, шпиталі, сиротинці, старечі доми, якими опікуються сестри-служебниці. Отже, оо. Редемптористи в Йорктоні — це був другий великий католицький осередок місійної праці в Канаді.

З цього бачимо, яку велику працю і релігійну, і культурну поробила Греко-Католицька Церква*). Тепер вона нараховує 150 священиків і понад 350 церков.

*) Я жалую, що не міг вмістити знимок із Мондеру і Йорктону, через брак кляшів, яких КУК не міг роздобути.

Московська Православна Церква.

Коли Греко-Католицька Церква в Канаді, на початках переживаючи певні труднощі, скоро піднялась на ноги і розвивалась більш-менш нормально й організацію свою поставила на твердий ґрунт духового розвитку, — то Греко-Православна Церква в Канаді на початках такого успіху не мала, бо її огорнули чужі московські впливи, а поруч різні

Перша православна відправна в Вікторії, Альта., 1898 р.

євангельські церкви і своїм впливом поглиблювали роз'єдання православних.

Насамперед треба знати, що до греко-православного ві-

розвізнання належали переважно українці з Буковини і тільки невелика частина їх належала до тих, що прибули до Канади з Наддніпрянської України. Прибули вони ще за царської Росії й були зовсім національно несвідомі, вважали себе руськими, а буковинці — австріяками, русинами, румунами. Ще була частина українців із Галичини, що вважала себе московофілами й так само горнулась до москалів й вороже ставила до своїх земляків, що були свідомими українцями і греко-католиками.

Оця різноманітна і розорошена маса православних на початках оселилась у Канаді. Серед них найбільше тримались свого гурту буковинці. Замкнені у своїм гето, вони рідко сходились із галичанами і ставились до них із недовір'ям і були твердими православними. Як не старались вони, щоб Митрополит Буковини прислав їм хоч одного священика, але їх владика не міг цього зробити, бо на перешкоді були впливи московських та римських церковних ієрархів.

Перші буковинські імігранти насамперед оселились біля Вінніпегу в теперішнім Гонорі та Стюартборн — Гардентоні, а пізніше в Саскачевані, в околиці Шандор, Йорктон і Канора та в Алберті на північний схід від Едмонтону.

Тоді саме в Нью Йорку в ЗДА діяла московська православна церква з митрополитом на чолі, що й претендувала на опіку над усіма православними українцями в Канаді й присилала до них своїх священиків. Так було до кінця 1902 р.

Але р. 1903 до Канади прибув “митрополит” московський Серафим, бувший священик, суспендований московською церковною владою. Перебуваючи на Атоні, він заімпонував своєю освітою й там, як він запевняв своїми паперами, був висвячений у єпископи 1902 р.

До Канади прибув він у супроводі монаха Макарія Марченка. Він мав свою “катедру” в Вінніпегу при вулицях Стелла й Кінг і року 1903 розпочав у Канаді свою місійну працю серед українців греко-православних і греко-католиків.

Він організував православні парафії й висвячував священиків без розбору кого попало: кандидатів з середньою освітою, недовчених і навіть мало граматних фармерів. Такий хаотичний і неповажний підхід до церковної справи викликав у багатьох здивування й недовір'я до місійної праці “владики”. Спроба його 1904 р. перед московською владою в Петербурзі здобути для себе офіційне право й допомогу на місійну діяльність була не тільки відкинута, але на донос

православного ієрарха з Нью Йорку Серафим був навіть суспендований із свого становища. Але він не підліг цій забороні і 1905 р. звернувся до своєї "пастви" в Канаді з посланням про те, що він проголошує православну церкву в Канаді незалежною від Москви.

Та сам факт, що він був звільнений московською владою, прикро відбився на його священиках і вірних, і церква його почала занепадати. А 1908 року Серафим зовсім покинув Канаду. Багато священиків, висвячених Серафимом, і миряне його парафії, залишенні на самих себе, попереходили до різних євангельських церков і внаслідок цього православна церква ця дуже ослабла.

Це був релігійний рух нездоровий і з самого початку застуджений на занепад. А провідники цього руху, об'єднавшись із презвитеріянами, одержували від них субсидію, але продовжували під зверхнім обрядом православної церкви практити в церквах, поки на презвитеріянській конвенції не викрилася їх місія. Це відвернуло від них вірних, і одні з них вертали до греко-католиків, другі — до московської православної церкви, а треті стали зовсім байдужі до церкви й лише частина українців залишилась у презвитеріянців.

З того всього серафимівського православного руху серед українців після 1908 р. скористало два церковних прямування в Канаді: 1. московські або змосковщені "батюшки", піддержані московською місією в Нью Йорку, які далі баламутили наших православних людей або в особі єпископа Михайла Качковського, чи в особі архимандрита Арсенія Чеховцева, чи в особі Василя Черняка, або в особі архиєпископа Євдокима Мещерського, чи Адама Филиповського, або митрополита Платона й архиєпископа Александра Немоловського, — всі вони своєю московською церковною політикою зводили українців на манівці і творили хаос серед православних людей у Канаді.

Поруч м. Серафима та московської опіки над православними українцями в Канаді, поруч презвитеріянських впливів, був ще й третій релігійний рух, що викликав певні непорозуміння серед вірних греко-католиків. Це був рух, якого започаткували деякі французькі й бельгійські священики, яких скеровувала до українців влада римо-католицької церкви в Канаді, що намагалась охопити греко-католиків своєю церквою. Правда, вони щиро працювали серед українського народу, переходили навіть на греко-католицький обряд, але

чужинці духом і чужі мовою, хоч старались українську мову вивчити, незнайомі із українськими звичаями, традицією й побутом, вони, хоч робили добру роботу, як наприклад о. Жан, о. П. Ру, але де-хто з них не прихильявся душою до східного обряду греко-католицької церкви.

А найголовніше в їх відправі на слов'янській мові і в їх проповідях по українському через незнання мови вживались вислови, що не настроювали на молитвенный настрій. В наслідок цього люди до церкви байдужніли й переставали до неї ходити.

Я це пишу не для того, щоб кидати на якусь сторону обвинувачення або робити закиди, щодо праці в минувшині. В тих умовах, в яких церковним діячам приходилося працювати, було дуже тяжко злагіднювати відносини, особливо в такій делікатній справі, як релігія.

Я констатую тільки історичний факт, як одну із причин, що давала певні наслідки в тих так розбіжних духових настроях українців, коли українська церква в Канаді щойно народжувалась та налагоджувала свою роботу.

Це свідчило про те, що в українській Греко-Католицькій Церкві відчувалась велика потреба в українських священиках. Приїзд о. Жолдака а пізніше митрополита А. Шептицького дав почин до того, що почали приїздити священики греко-католики, а 1912 року прибув і перший український єпископ Н. Будка.

Українська Греко-Православна Церква.

Рік 1918 в історії православної церкви в Канаді став переломовим. Українські люди були тоді крайнє незадоволені станом московської православної Церкви. А розходження внутрі української Греко-Католицької Церкви — все це створило передумови до того, що кристалізувалась думка розбудувати **Українську Православну Церкву**.

Цьому сприяло ще й те, що в 1917 р. в часі першої світової війни в Росії виникла загальна революція, що викликала зрешення цісаря Миколи II. і повстання Тимчасового Уряду. В Україні ця революція спричинила до вияву революційних національних сил і зорганізування української автономної держави, а в наслідок недовір'я до москалів і большевицького перевороту в Росії була проголошена 1918

року Українська Народня Республіка й підписаний сепаратний мир із центральними державами в Берестю.

Такі кардинальні політичні зміни в Україні піднесли не тільки церковний рух у Канаді в напрямі зорганізування самостійної Української Автокефальної Православної Церкви, але й високий національно-патріотичний здвиг у душах українського народу Канади та надії державницького відродження України в краю, а з ним і відродження стародавньої самостійної Греко-Православної Церкви. Ці два історичні факти: 1. природній унутрішній процес, про який була мова вище, і 2. повстання Української Держави, що вела і до самостійної Української Православної Церкви, спричинились, що в літі 1918 р. з ініціативи В. Свистуна і Мих Стечишина повстали із 30 членів Народний Комітет, якого метою було знайти вихід серед українців Канади до створення співзвучної церковної організації й на канадському терені.

Народний Комітет скликав на 18—19 липня 1918 р. Довірочні Збори в Саскатуні, які ухвалили “заложити Українську Греко-Православну Церкву в Канаді”, що має бути в молитовнім єднанні з усіма іншими православними церквами, приймає всі догми Вселенських Соборів і той самий обряд. Священики мають бути жонаті. Церковний маєток має бути власністю церковних громад. Єпископи вибираються Церковним Собором. Засновується Українське Греко-Православне Братство в Канаді, що має цю церкву зайнкорпорувати, перевести організацію церкви і підтovитись до Церковного Собору.

Суддя Мих. Стечишин.

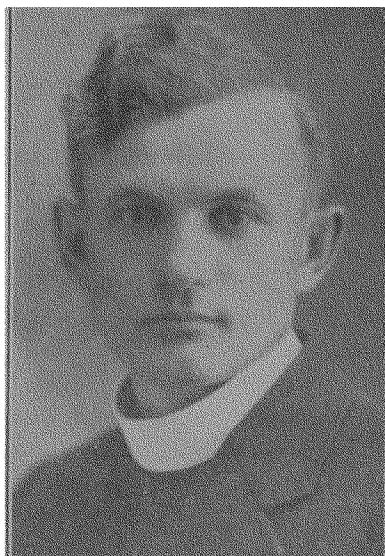
Ряд Церковних Соборів 1918, 1919 і 1920 рр. і цих два останніх з участю митрополита Антіохійської Церкви, Германоса, остаточно уконституували Українську Греко-Православну Церкву в Канаді в тім сенсі, що вона буде в найтіншім

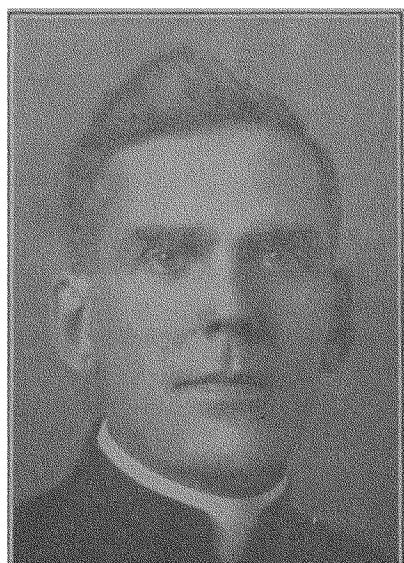
Перші священики Урраїнської Греко-Православної Церкви

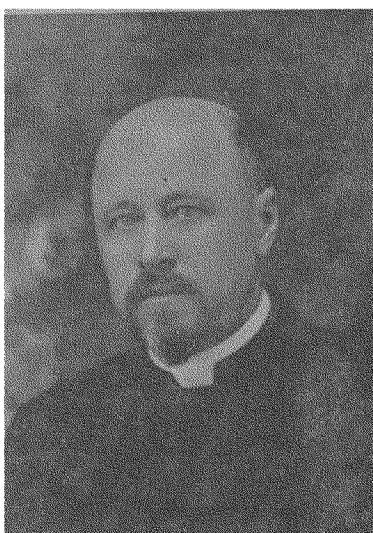
о. С. В. Савчук.

о. П. Самець

о. Д. Ф. Стратійчук.

о. В. Кудрик.

поєднанні із Українською Православною Церквою в Києві, коли вона там стане незалежною від московського патріярха й автокефальною. А до того часу, поки буде український єпископ очолювати Греко-Православну Церкву в Канаді, опіку над нею тимчасово переймає Антіохійський митрополит Германос.

Високопреосвященніший Митрополит, бувший Архиєпископ Канади Іоанн Теодорович.

1920 року мит. Германос висвятив трьох питомців українського греко-правосл. Семинаря в Саскатуні: о. Семена В. Савчука, о. Дмитра Стратійчука й о. П. Самця на священиків. І ці три українські священики були **першими піонерами Української Греко-Православної Церкви** в Канаді. Пізніше,

**Катедра Української Греко-Православної Церкви в Канаді,
що тепер будується в Вінніпегу.**

висвячений тим же Митрополитом, приєднується до них четвертий піонер, довголітній редактор "Українського Голосу" і "Православного Вістника", органу Української Греко-Православної Церкви в Канаді, о. В. Кудрик. А о. С. В. Савчук на 3-ім Соборі був вибраний Адміністратором цієї церкви й делегатом до Києва, щоб Українська Автокефальна Православна Церква вислала до Канади свого єпископа, який мав би очолити Укр. Гр.-Прав. Церкву в Канаді. Але ця місія о. Савчука до Києва не вдалась, бо большевицька московська влада його до Києва не пустила.

I Тільки в році 1924 в наслідок листовної інтервенції Православної Церкви в Злучених Державах Америки туди прибув єпископ із України Іван Теодорович, що на 4. Церковнім Соборі в Канаді був вибраний правлячим єпископом і Греко-Православної Церкви в Канаді, а адміністратором її був далі о. С. В. Савчук.

Архиєпископ І. Теодорович очолював її аж до 1947 р. А коли через переобтяження працею в ЗДА не міг далі правити Українською Греко-Православною Церквою в Канаді, його місце заступив Архиєпископ Мстислав Скрипник, член Української Автокефальної Православної Церкви на еміграції і правив до 1950 року.

Українська Греко-Православна Церква, крім чисто місійної праці, проробила серед своїх вірних і культурну роботу. Майже в кожній церковній громаді була народня школа для дітей і недільна школа для вірних. Ця культурно-просвітня праця, широко ведена в нижчім поверсі під церквою або в Народнім Домі, церковні і світські хори, — все це проградили переважно священики і тримали своїх вірних у національнім дусі.

Але довершення діяльності вірних Греко-Православної Церкви виявилось у веденні Інституту ім. П. Могили в Саскатуні, Саск., у заснуванні 1918 р. Інституту ім. М. Грушевського (тепер — св. Івана) в Едмонтоні, 1950 р. Інституту св. Володимира в Торонто та 1946 р. Колегії св. Андрея в Вінніпегу, яка, крім бурси для хлопців і дівчат, крім 11 і 12 грейдів Гай-Скул, має і високу Теологічну Школу для підготовки гр.-правосл. священиків.

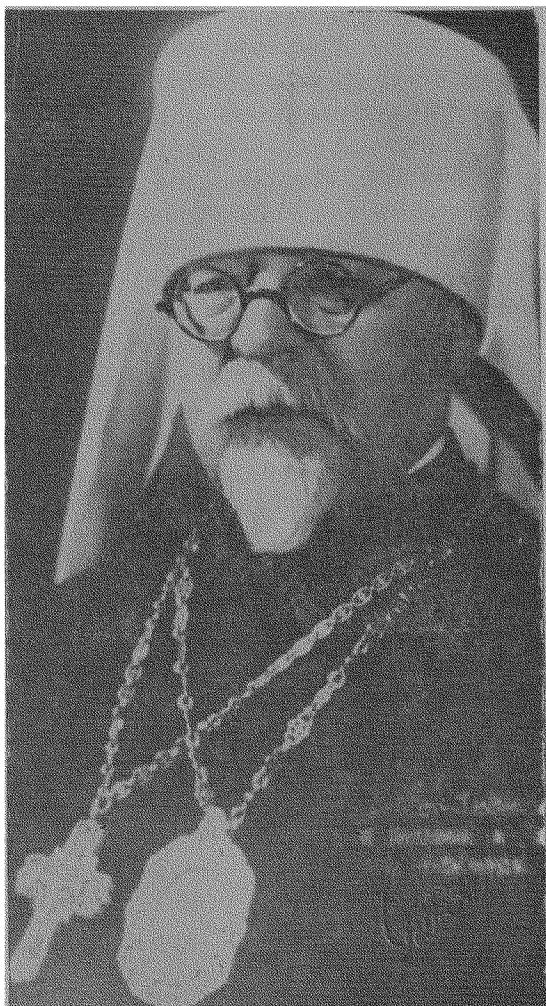
Повстання Української Греко-Православної Церкви в Канаді відбулось у наслідок важких та глибоко об'єктивних причин, а не особистих, як думали й думають де-які історики української церкви в Канаді. Доказом того є те, що Українська

їнська Греко-Православна Церква в Канаді дуже добре розвивається в самім українськім народі. Український нарід сам розбудовує цю Церкву і піклується нею. Він бачить у ній продовження тієї старої Української Православної Церкви в краю, що мала видатних ієрархів, як митрополит Іларіон XI. стол. у Києві, митр. Клим Смолятич, як митрополит Петро Могила та велика низка інших визначних православних ієрархів та церковних письменників XVI—XVIII стол. Крім того, самоуправа Української Греко-Православної Церкви в Канаді з її соборноправним управлінням нагадує вірним ту Православну Церкву в Україні, яка була під опікою Брацтв і вела велику харитативну та культурно-просвітню роботу. Це все промовляє її вірним глибокою давниною і традицією, що стоїть за їх Греко-Православною Церквою в Канаді. Тому православні українці дорожать своєю Церквою і розбудовують її. Тепер Українська Греко-Православна Церква нараховує 60 священиків і 220 церковних громад. В цім 1951 році Українська Греко-Православна Церкву будує в Вінніпегу величаву Катедру в чисто українськім стилі. А Собор Української Греко-Православної Церкви, що в цім році відбудеться, довершив розбудову Церкви встановленням повної її ієрархії єпископів. Окремо вів свою релігійну і культурну працю Собор Української Православної Церкви, на чолі якого стоїть відомий український діяч, учений і перекладчик Біблії, **Митрополит Іларіон** (Д-р Іван Огієнко), який на останнім Надзвичайнім Соборі Греко-Православної Церкви 8—9 серпня 1951 р. був обраний митрополитом Вінніпегу і всієї Канади.

Так Українська Греко-Католицька й Українська Греко-Православна Церква в Канаді набрали вже сталих правноправонічих форм і обслуговує духові й релігійні потреби своїх вірних до сьогодні.

Хоч Греко-Католицька Церква числом й організаційно більша й набрала більше сталих форм, все таки і Греко-Православна Церква так само довершує в цім 1951 році свою стала організаційну форму.

Таким чином ці обидві українські церкви переняли на себе духово-релігійну місію й опіку над українським населенням Канади, ведуть його, розбудовуються, творять духовно-культурні і виховальні цінності, що стають великим і позитивним моральним і національним добром українського народу і його культури.

**Високопреосвященніший Митрополит Вінніпегу і всієї
Канади Іларіон д-р Огієнко.**

Євангельські церкви.

Першою в Канаді повстала серед українців **Презвітеріянська Церква**. Повстала вона в наслідок розколу, що стався в православній церкві єписку Серафима. Перший зірвав із єп. Серафимом Іван Бодруг і перейшов під зверхність Презвітеріянської Місії. Сталась ця подія в 1907 р. на з'їзді, скликанім Ів. Бодругом. Тоді українські проповідники Зайців, Бичинський й інш. піддалися під Англійську Пресвітеріянську церкву. Крім попередніх двох, у Презвітеріянській церкві виконували місіонерську службу Бодруг, Пиндиковський, О. Харамбура, В. Пинянський, Ю. Ситник, Я. Крат, А. Вільчинський, Т. Стадник, І. Данильчук, І. Зазуляк, Д. Ярема, Плав'юк і інш. Органом їх був "Ранок", якого одним із редакторів був Бичинський. Тоді українська презвітеріянська громада нараховувала до 100 членів, а на 1925 рік нараховувалось українських презвітеріянських родин в Канаді до 1000. Тепер українських презвітеріян є багато.

Поруч презвітеріянської церкви розпочала серед українців в Канаді **Баптистська Церква**. Першим її членом і, може, й основником був німець із України, Іван Бургдорф. Під його впливом став баптистом Микола Кривецький, фармер, що прибув до Канади з Галичини. Далі, в 1904 р. прибуло з Великої України ще троєх баптистів: Іван Шихотько, Іван Колісніків, Іван Артименко. З того часу баптистська місія почала таку активну працю, що в 1909 році нараховувалось уже 13 громад. В цих громадах гуртувались переважно українці з Великої України. Перші громади були в Канопрі, Саск., в Вінніпегу, Овертоні і Гейсі, Саск. Органом цієї церкви був "Свідок Правди" — двотижневик. Але 1925 р. перестав виходити.

Третя євангельська церква — **Методисти**. Повстала вона 1905 року переважно серед буковинців в околиці Пакан, Смокі Лейк, Едвант в Алберті; далі, в Чіпмені, Белісі та Редвей Сентері — так само в Алберті. Серед українців працювало двох проповідників: Дмитро Понич на Белісі і Терентій Ганочка в Редвей Сентері. В Вінніпегу ця церква має кілька інститутів для дітей; має шпиталь у Вайті й кілька інститутів для дітей в інших місцях Канади. З 1910 року почав виходити орган Методистів "Канадієць" в Едмонтоні.

Але в 1920 р. він злучився з часописом презвітеріянським "Ранок" і в такім поєднанні став виходити "Канадійський Ранок".

Серед українців у Канаді шириться **Адвентистська Церква**, що називається також **Суботницькою**, а віруючі — **суботниками**. Основна обрядова сторона їх — святкування суботи. Урядовий центр суботників у Канаді — Келгарі, Алберта. Їх проповідниками були: Григор Солонюк, Вас. Романюк, Н. Бодруг, П. Яковенко. Для українців ця церква видає "Голос Правди" в Вінніпегу. В Бетлфорді, Саск., є для українців школа, що підготовляє проповідників. До 1925 р. ця церква мала до 20 українських громад.

Всі ці чотири протестанські церкви є невеликі в порівненні із Греко-Католицькою і Греко-Православною Церквами. Щоб підсилити свою місійну роботу їх не розбивати протестантський рух і взаємно себе не поборювати, пресвітерянці, методисти і конгрегаціоналісти 10. травня 1925 р. на конференції в Торонто злучились ув одну церковну організацію "Злучена Церква" (Юнайтед Чорч). Але поодинокі церкви її далі заховують свої назви. Ця сильна організація із мільйоновим маєтком має багато харитативних і просвітних установ та організацій і веде велику просвітну й гуманітарну роботу переважно серед англійців, але захоплює до своїх рядів й українських поселенців Канади.

VII. КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ПРАЦЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІОНЕРІВ.

Найтяжчою по організації її веденню у духовій ділянці українського народу в Канаді була не менше важна праця культурно-освітня.

Діти українських Піонерів, розкидані по фармах, щодо науки й освіти були зовсім віддані на волю Божу. Батьки тих дітей, перебуваючи в тяжкій постійній праці по здобуванню засобів на прожиток і в надмірній роботі не мали зовсім часу й подумати про духову поживу для своїх дітей. Прибувши до Канади без жадних засобів, вони насамперед мусіли думати про дах над головою й про сякі-такі будівлі для себе, для своєї худоби, коли таку мали і про найпростіші зваряддя для корчування лісів та обробки прочищеного дикого поля. Це забирало в них увесь їх час і не в спроможності їх було думати про освіту дітей чи про школу.

Українські поселенці були в цім відношенні в великих клопотах і з інших причин. Вони заселяли переважно такі місця, що були дуже далеко від культурних центрів. Дороги до них були непроїздні, як і до тих міст чи містечок, де була школа. Тому українці і з фізичних причин не могли думати про дітей та їх освіту, бо шкіл не було жадних. Діти росли в диких місцевостях у постійній фізичній праці, помагаючи родичам, і не вчилися. Батьки цим дуже журились, а свідоміші з них самі бралися за науку дітей своїх; але більшість із них, череб брак часу, була безпомічна.

Та й не було де й як дістати вчителів, що хотіли б іти в малолюдні дикі місцевості до бідних українських поселенців і віддавати їм свої сили. Таких охочих ідеалістів не було. А вчителів українців не було зовсім. Отже, був безвиглядний стан, щодо освіти українських дітей.

Правда, канадський уряд під час вимірів земель для поселенців у кожнім тавнішипі призначав певні площини, як резерву для школ. Але Українські Громади будували школи тільки тоді, коли тавнішип вже більш-менш заселювався. А це тривало роками, поки траплялась спроможність збудувати школу і знайти вчителя. І перша така публична школа була побудована 1899 року в Плезент Гом, Ман., що від 1902 р. має назву Плом Ридж. До того часу давалась можливість студентам університетів їхати на західні поселення і вчити дітей, щоб заробити собі на науку. Але студенти ці з однією англійською мовою серед української стихії були в труднім становищі, бо українські діти їх не розуміли.

Потрібні були вчителі, які би знали мову англійську й українську. Із знанням цих двох мов могли бути тільки учителі українці. Це зрозуміли де-які свідомі люди, стали клопотатись перед шкільними урядами по провінціях і зокрема в Манітобі, щоб уряд її для українських молодих людей, що мали закінчену середню освіту, відкрили спеціальний семинар. І влада Манітоби, признавши рацію таким домаганням, дала згоду на відкриття такої школи під назвою "Рутінен Трейнінг Скул" у Вінніпегу. І така школа 1905 року була відкрита й до року в ній вчилось 38 слухачів.

Українці назвали її бурсою. Принципалом (директором) її був англієць, а вчителі українознавства були українці. Першим із них був Яків Макогін із Черновець на Буковині. Чез рік його замінив Д. Пирч з Лемківщини. А від січня 1907 р. в школі цій викладав Т. Д. Ферлей, а пізніше й П. Карманський, що був спроваджений із Галичини.

Того ж року цей український “Трейнінг Скул” був перевезений до Брендону. Цю школу підтримував тодішній консервативний уряд Манітоби на чолі з прем'єром Р. Робліном.

В 1907 році цю школу закінчило 28 кандидатів на вчителів з мовами українською й англійською. І ці перші українські вчителі, піонери, понесли освіту до української молоді

Учительський Семінар у Брендоні, Учительський персонал і студенти.

їх дітей, а загальну культурну роботу до українського народу в Канаді. Це були ті місіонери, що несли до народу свої знання, практичну допомогу й пораду всім тим поселенцям із України, що її потребували.

Пізніше, ці вчителі в більшості здобували освіту по університетах. І пізніше не було ні одного українського

професіоналіста: адвоката, лікаря, агронома, дентиста, аптекаря, щоб не вчив у школі українських дітей по найглуших місцевостях Західної Канади, де осілись українці. До цих учителів приєднувались українські студенти університетів, що збільшували число відданих свому народові культурних робітників по фармах та оселях. Допомагали їм від уряду українці-організатори і навіть перекладачі при організаторах чужинцях.

Досить назвати кілька імен цих культуртрегерів піонерів, крім названих уже учителів в учительськім семинарі. І серед тих імен, що йшли, мовляв, у народ і несли духову по живу до найглуших закутків поселень українських, вибиваються Я. В. Арсенич та Н. В. Бачинський, тепер найзаслуженніші українці Канади, О. Жеребко, Т. Кохан, Мачула, В. Чумер, К. С. Продан, В. Гаврилюк, П. Г. Войценко, С. Микитюк, Є. Шклянка і багато інш. А тих первих 28 учителів, що вийшли з учительського семинара, називає В. Чумер у своїх цінних "Споминах".

Це були ті перші, що боролись із народньою темнотою й перші, що виводили українських дітей майже із духового небуття й показали не одному широкий шлях до науки. Як би їх не було, то українство в Канаді не скоро видобулось би із духової темряви й меншевартісних "галішен", та пониження. Це була доба двомовної системи на Заході Канади, коли українська мова мала право горожанства в державних школах.

Скасування двомовної системи.

Але не довго українські діти поруч англійської мови вчили й українську. І ця наука рідної мови рятувала їх від винародовлення. І вже від 1911 р. на сторінках ліберального часопису Free Press робились виступи проти українських учителів і двомовної системи. А 1913 р. за січень місяць на сторінках Free Press з'явилась велика кореспонденція під заголовком "Bilingual Schools in Manitoba", що рішуче виступила проти двомовних шкіл, проти українських учителів і против української мови. Правлячі чинники боялися "балкану" в Канаді. І ліберальний уряд Алберти повів кампанію проти українських учителів та української мови. І першою жертвою цієї боротьби впали учителі: В. Чумер і І. Геник, а за ними пішли й інші. Правда, не всі ці т.

зв. меншостеві школи, як виказала урядова комісія, були на рівні англійських шкіл. Часом і це приводило до того, що українська мова була в Алберті скасована. Але в більшості українці були добрими вчителями. За Албертою 1916 р. пішла Манітоба й Саскачеван. Але свідоміші українці з цим розпорядком не погодились. Вони місцями не посилали своїх дітей до державної школи й відкривали свої приватні. Та врешті-решт мусіли з тим розпорядком примиритись. І від 1913 р., а в Манітобі й Саскачевані від 1916 р. починається другий етап у шкільній освіті українських дітей.

В цій добі перед українцями-батьками повстало питання, як зробити так, щоб їхні діти, будучи добрими канадійцями, були й добрими українцями, як той національний дух у їх свідомості заховати, як українську душу дитини захоронити, щоб діти були освічені, перфектно говорили по англійському, але в той самий час заховали й любов до своєї рідної мови, до своїх звичаїв, до своєї пісні, танків і взагалі до української культури й історії?

І на таке питання вихід був єдиний: **просвіта власними силами.**

VIII. УКРАЇНСЬКА ШКОЛА ВЛАСНИМИ СИЛАМИ

Вчили дітей самотужки, як могли й як уміли. Спочатку, на допомогу прийшли церкви, — церковні громади і брацтва; потім, читальні, просвіти, народні доми. Але на початках самоосвітня праця велась дуже піняво. Тільки там, де були свідоміші й енергічніші батьки до самоорганізації, — тільки там ішла культурна робота добре. Більші українські скупчення й оселі мали на просвітню роботу більше спроможностей.

Найбільшу тоді піонерсько-місійну працю в цій ділянці виявили українські церкви в Канаді. **I перше місце хронологічно займає Греко-Католицька Церква.** З моменту повстання парафій, де тільки є можливість, повстають і школи. І Греко-Католицька Церква розбудувала такі школи: 1. Цілоденні (поруч державних), 2. Вечірні школи і 3. Вакаційні.

Одна з перших цілоденних шкіл 1905 р. повстала школа в Мондері, Алта. З моменту вступу українських сестер-служебниць на канадійську землю, їх місце і праця провадилася у Мондер. Цілий рік вони вчать у місті, а на літо (вакації) вибираються вчити катехизму на літні колонії.

Друга школа, що повстала в тім же 1905 році, була школа св. Миколая в Вінніпегу. Третя, св. Йосифа, 1915 р. — в Йорктоні. Четверта — в Айтуні, Саск., п'ята — в Монреалі й шоста — 1930 р. в Ріджайні, Саск. Ці всі школи були приватні.

Вже до 1941 р. в цих школах учило 21 Сестер-Служебниць. Тепер їх є більше. Хоч цих шкіл Українська Греко-Католицька Церква має досить, але потреба їх значно більша. І щоб заступити їх, Українська Греко-Католицька Церква розпочала вже на початках свого культурного руху організацію вечірніх шкіл. І цей тип української школи в Українській Греко-Католицькій Церкві — найбільше поширеній. Такі школи провадить і кожне Марійське Т-во Молоді.

Ще ширше в Українській Греко-Кат. Церкві розбудовані вакаційні школи. Крім того в Мондері, Алта., веде культурно-просвітню працю й духову місію Ювенат, себто Малий Семинар, що підготовляє своїх питомців на майбутніх священиків, а завершеннем української греко-католицької духовної освіти в Йорктоні, Саск., є Великий Семинар, звідки його питомці вже висвячуються на священиків.

На початках опіки над молоддю Українська Греко-Католицька Церква засновувала й бурси. Помимо того, що бурси існують при Великім і Малім Семинарі, при згаданих уже цілоденних школах, Українська Греко-Католицька Церква зорганізувала р 1917 першу бурсу у Вінніпегу в Сент Бонифас ім. митр. А. Шептицького, що існувала до 1924 р.

В міжчасі повстала бурса ім. Т. Шевченка в Едмонтоні. В Саскатуні 1934 р. була заснована бурса БУК ім. М. Шашкевича. Бурса в Едмонтоні проіснувала до 1922 р. Але 1925 р. була заснована нова бурса й називалась Український Католицький Інститут.

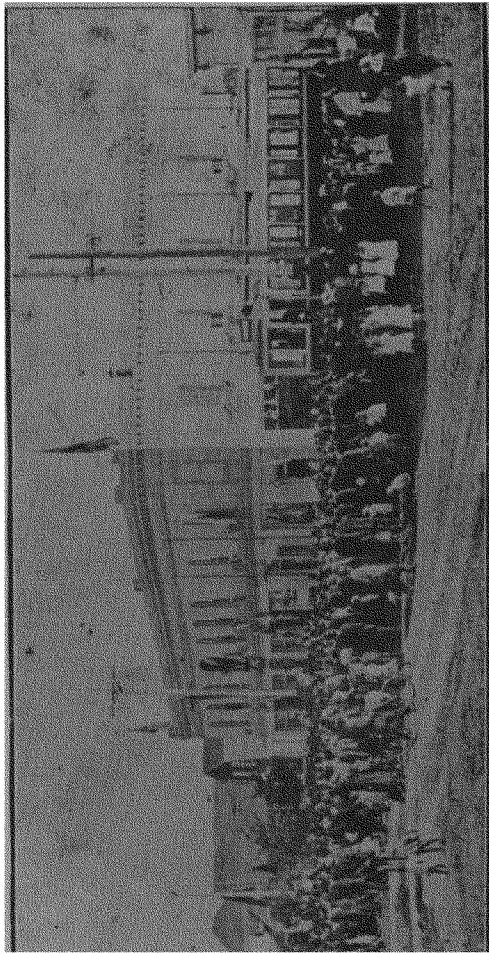
Таку саму культурно-освітню працю провадить й Українська Греко-Православна Церква. За допомогою Інституту ім. П. Могили в Саскатуні, заложеного в 1916 р. і Інституту ім. М. Грушевського в Едмонтоні, тепер Інститут св. Івана, що повстав у 1918 році. Культурно-освітня праця греко-православиних і греко-католиків провадилася разом. Але розбиття між греко-католиками того ж 1916 року на ґрунті інкорпорації спричинилось до того, що ці Інститути приходять до розпорядимости греко-православних. Цих двох славних Інститутів проробили велику національну роботу й виховали сотні української молоді. Інститут ім. П. Могили мав у Вінніпегу свою філію. 1946 р. в Вінніпегу була заснована Колегія св.

Андрея, яка у своїх мурах веде бурсу, провадить 11 і 12 грейди гай-скул і має Теологічний Відділ, що підготовляє кандидатів на священиків Греко-Православної Церкви, а 1950 року в Торонто, Онт., був заснований Інститут св. Володимира, що провадить ту саму виховальну працю, що й попередні Інститути. Нарешті, всі ці чотири установи кожного літа влаштовують Літні Курси, в яких українська молодь через ряд років виховується й учається з українознавчих предметів,

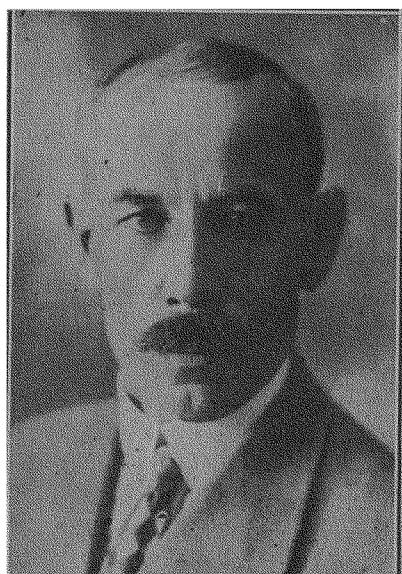
Поруч, при церковних громадах, Народніх Домах та організаціях Союзу Українців Самостійників провадяться цілорічні народні українські школи, літні дитячі курси, школи та при церквах — недільні школи. Отже, Українська Греко-Православна Церква, Народні Доми ведуть школу й учати дітей не тільки катехизму, але й інші предмети із українознавства. А р. 1950 на З'їзді Колегії св. Андрея була завершена організація шкільної справи і все шкільне управління тепер сконцентроване в новозаснованій Раді Української Школи й передано їй усе управління школами й їх розбудову.

Провадять свої школи й бурси перечислені вище Протестантські Церкви: Манітоба Каледж у Вінніпегу й бурса при приюті в Сифтоні та інш. місцях — їх установи.

Але, крім просвітянської роботи коло церкви, українське громадянство поклало багато праці і гроша на заснування Народних Домів, Просвіт і Брацтв. Так у Вінніпегу 1903 р. засновується Читальня-Просвіта; у Вайті, Ман., 1905 р. так само організується Читальня-Просвіта, що піклується не тільки культурно-освітньою працею серед своїх членів, але й заоочує своїх дітей до української школи. Того ж 1905 р. при Василіанській Церкві в Вінніпегу організується перше Брацтво св. о. Николая. Перший будинок 1908 р. будується членами гр.-кат. Церкви св. Володимира й Ольги при ул. Стелла і МекГрегор. Того ж 1908 р. засновується Читальня-Просвіта в Лейдівуд, Ман. В 1909 р. на фармах у Мирнам, Алта., організується Читальня-Просвіта, перша в Алберті. В Форт Віліям, Онт., перший почин організації читальні виник 1906 р. А 1909 р. вона була переорганізована на Просвіту. При всіх цих закладах були започатковані й українські школи для дітей. В ті самі часи й пізніше розбудовуються й Народні Доми. Майже кожна старша громада, будуючи церкву, будувала й Народні Доми, а часом ці останні на початках заступали й церкву, яку ще не могли збудувати.

Український Народний Дім у Вінниці. Відкриття в 1916 р.

Петро Зварич.

Велика культурно-освітня праця була розпочата в Вегревил, Алта. Головним організатором і пionером цієї роботи був П. Зварич, що започаткував Народню Торговлю. За допомогою презвітеріян для українських дітей була збудована українська бурса. Потім учительський семинар на зразок Рутініен Трейнінг Скул у Вінніпегу-Брендоні уряд Саскачевану й Алберти 1911 р. відкрили Скул фор Форейнерс у Вегревил і Ріджайні. Тим же П. Зваричем були зорганізовані механічні курси, що підучували на кваліфікованих робітників. На жаль, ці добре прояви пionерських рук проіснували не довго й тепер існують у душах, як гарний спомин по цих доброчинних початках.

В той же час 1910 р. в Вінніпегу 25 вересня започатковується організація Українського Народного Дому. Але закінчується ця організація 1913 р. І цей Народній Дім на довгі роки стає у Вінніпегу осередком громадської й культурно-освітньої праці й виховання дітей і молоді, що перебувала в його мурах у Бурсі ім. А. Коцка від 1915 р. В Едмонтоні тоді саме організується Читальня ім. М. Шашкевича, яка 1913 р. була реорганізована в Українській Народній Дім. А в Вінніпегу 1919 р. повстає Інститут Просвіта з гарною сценою і театральню салею. Я не маю змоги перечислювати всіх українських народних домів у Канаді, бо їх є більше 200, але підкresлюю, що всіни були поруч украйнської церкви єдиним осередком і розрадою національної душі українця. Нарешті, при УНО 1940 р. започатковуються Рідні Школи і Вищі Освітні Курси; а з повстанням 1945 р. Осередку Української Культури й Освіти, Вищі Освітні Курси переходят під заряд Осередку.

1951 року Освітні Курси переходят до Манітобського Університету, де кооперують з Літніми Курсами Університету, як окрема украйнська культурно-просвітітia установа.

IX. ПІОНЕРСЬКИЙ РУХ УКРАЇНСЬКОГО ВЧИТЕЛЬСТВА.

На ґрунті педагогічної й організаційної культурно-просвітній роботи повстала велика потреба в робітниках, щоб цю духову ділянку зорганізувати й вести духову працю одним фронтом. Так повстало українська вчительська організація, що 12 липня 1907 року зібралась на першій Конвенції українських учителів у Вінніпегу. Правда, всі зібрані вчителі це була молода українська сила, але діяльна, активна й ентузіастична. Це були українські ідеалісти, що вірили в свої сили і в свою роботу. Вони вірили в свою просвітню діяльність серед українців на новій Батьківщині в Канаді. З цього становища на Конвенції прозвучали високо знаменні слова й ідеї в промові Ярослава Арсенича, що цю першу Конвенцію відкривав:

Я. В. Арсенич.
визначний український культ.- і громадський діяч в Канаді і суддя.

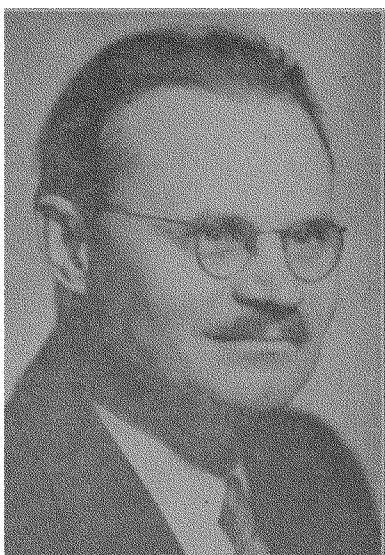
а може й молодшими від нього, — діло, що взяли у свої руки провід і гідно повели всю українську духову й громадську справу. Наслідки тієї праці дуже великі ділами тих перших молодих і щиріх ідеалістів.

“Нинішній день, говорив молодий Арсенич, нехай буде переломом в історії канадійської України, нехай він кине світло між наших людей і згуртує їх ув одну велику родину. Ми, товарищі, є їх вождями так на полі просвіти, як і культури, тому покажімся гідними повіреного нам діла”. І ці надхнені слова на самих початках українського духовного життя українців у Канаді виголосив теперішній заслужений діяч, що не змінив до тепер започаткованого шляху тоді ще зовсім молодим чоловіком і взяв на себе відповідальність перед своїм народом за розпочате такими ж, мовляв, юнаками,

Головою Конвенції був Т. Д. Ферлей, а секретарем — О. Гикавий. В рефератах Я. В. Арсенича, Б. Деделюка, Т. Д. Ферлея й інших доповідачів і промовців, що забирали голос у дискусіях, були поставлені важні завдання українського вчительства в Канаді: 1. Про потребу українсько-англійських підручників для української школи; 2. Про потребу

Тарас Д. Ферлей.

Мирослав Стечишин.

шкільних організаторів по українських колоніях; 3. Про потребу кооперації з українськими фармерами й то якнайтіснішої; 4. Про конечність видання вчительського часопису, що інформував би українське вчительство про найважливіші справи української школи й української культури. На цій першій Конвенції вписалось до учительської організації 38 членів.

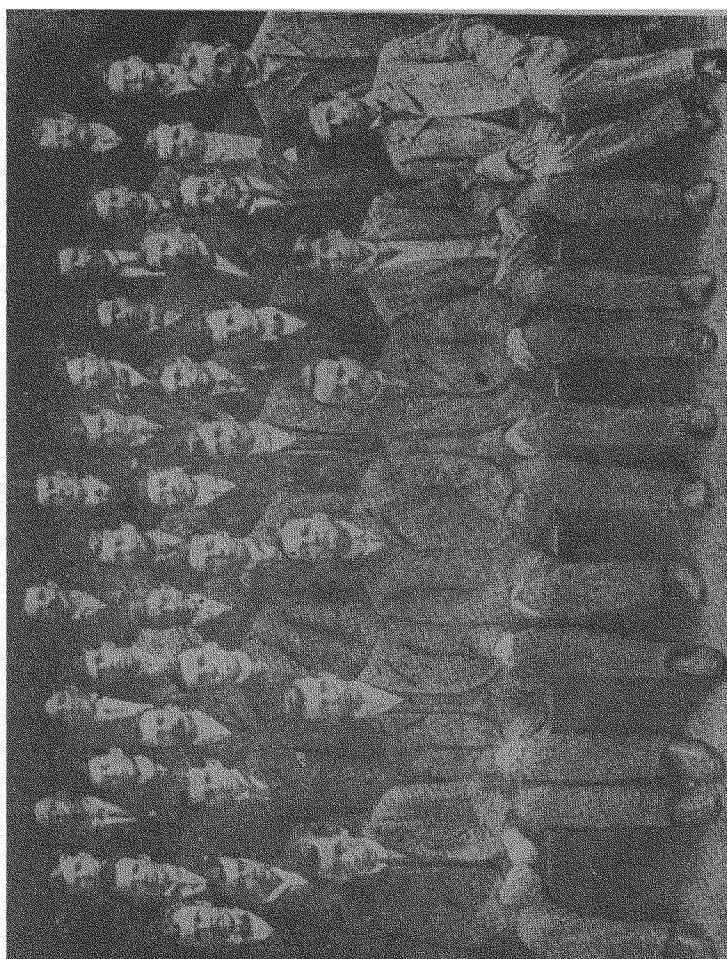
Після того що-року в літі відбувалися конвенції Українського вчительства, на яких заслухували реферати на педагогічні і шкільні теми. Такі конвенції кожного літа відбувались аж до 1938 року виродовж 21 року і вони свого часу робили велику справу, усвідомлюючи наше вчительство національно й заохочуючи їх до праці серед українських ді-

тей. На жаль 1938 рік був останнім в історії організованого вчительства в Канаді. Друга світова війна і зменшений інтерес до підтримки українського вчительства на дусі впродовж останніх 13 років згасили активність українських вчителів і спнили зовсім їх щорічні конвенції. А це спнило їх ентузіазм до української культурно-освітньої праці й організаційне життя учителів наших зовсім завмерло. І це дуже відбилось на наших дітях і на українській школі. Тільки одиниці ще продовжують свою працю, бо відчувають свій обов'язок супроти українських дітей.

А вчителів тепер не 38, як було на початку на цілу Кадну, а тисячі. Але ці тисячі не заховали того національного пориву учителів-піонерів, високого ідеалізму й пошани до української мови й культури й тієї повинності навчити українських дітей рідної мови й культури. Матеріалізм і практицизм душі та неохота служити своїм дітям з патріотичного обов'язку і свому народові ідейно, — все це витравило в них ідею післанництва й місійної праці. Ідейні одиниці, що ще далі ведуть свою роботу, заслуговують на найбільшу пошану і признання, але маса вчительства — мертвий духовий капітал, і в сотій долі не сплачений учителям піонерам, що віддали на науку теперішнім учителям свої сили, здоровля, тяжкий труд і свої маєтки, — а діти їх не віддячились їм за свою науку, за ліпше життя, за ширший розгляд у світі, а відкинули їх приклад, занедбрали пам'ять про них, а багато з них навіть соромляться, яких вони батьків діти.

Коли б всні пам'ятали, яку велику робstu провалили їх піонери, не так би виглядала тепер українська школа. Як розвивували всні українські школи, бурси, Інститути, семінарі і т. д., які трівкі підвальнини поклали вони для своїх наступників, — то ці останні мусіли б продовжувати їх діло. А не раз ці перші апостоли української культури працювали в тяжких умовах, ходили пішки десятки миль, щоб закласти школу, там Пресвіту, а в іншім місті Народній Дім, а ще десь хор, театральну дружину, — не раз ходили голодні й холодні, огріті ентузіазмом молодої душі й серця, щоб послужити народові, його культурі, церкві й молодому підростаючому поколінню в вірі, що те покоління підхопить їх працю і далі поведе розпочате. Але чи поведе? Теперішнє молоде покоління пасивне, бездіяльне й ліниве на духову працю. Чому приклад тодішніх молодих піонерів не запа-

лює їх до наслідування і до продовження розпочатої праці? Та тепер у багато разів лекша праця, ліпші умови, більші технічні вигоди й кращі засоби. Хоч би з поваги до пам'яті своїх дідів і батьків мусіли б їхнє діло вести далі... Нев-

Легша конвенція українських учителів у Вінниці, Ман.,
12—13 липня 1907 р.

же даремні надії?... Навіть рідні діти і внуки тих жертвенних понерів у більшості не пішли за ними. Така сумна сучасність, що наступила після великих днів запопадливої роботи перших борців за гідність свого народу і його культури.

X. УКРАЇНСЬКА ПРЕСА В КАНАДІ.

Поруч духової праці перших кадрів наших культурників на полі народньої просвіти йшла й велика, напружена праця поглиблення цієї діяльності писаним українським словом, статтями, звітами і пропагандою. Цю місію виконувала й виконує наша преса.

Українська преса в Канаді розпочинає свою історію 1903 роком, коли вперше починає виходити український тижневик **“Канадійський Фармер”**. Започаткувала його ліберальна партія, щоб інформувати українців про свій суспільно-політичний рух і тим притягти їх до нього і здобувати в них симпатії та прихильність до нього.

Окрім того, **“Канадійський Фармер”** містив статті й на господарські теми, що могли цікавити українських фармарів, та на різні культурні, релігійні й інші, щоб відбити найрізноманітніші інтереси своїх читачів.

Його першими й дальшими редакторами були: І. Нетрич, О. Мегас, З. Бичинський, А. Новак, але найдовше редактував О. Гикавий, за якими ішли Д-р Дацків, Д-р К. Андрусишин, а тепер довший час редактує М. Гикавий.

Від 1914 р. цей часопис перейшов до чеха Ф. Доячека, що прихильно ставився до українців. Часопис за його керівництва був значно розбудований і здобув широку популярність серед українців Канади. Хоч він належав і належить, як власність, не українцеві, але редактори його були все українці, що вкладали в часопис український дух і стояли по стороні українських інтересів. Цей часопис і вважається **піонерським**, бо від нього й розпочинається історія української преси в Канаді.

1904 року виходив часопис **“Слово”**, а в році 1905 розпочинає свою діяльність часопис Пресвітеріянської Церкви **“Ранок”** під редакцією І. Бодруга, а після останнього — В. Піндиковського, М. Глови, З. Бичинського й інш. Хоч він був релігійного напрямку й обслугував інтереси Церкви, але не забував і про культурно-національну роботу й містив статті й на інші теми. Від 1920 р. він у злуці з часописом **“Канадієць”** методистської церкви виходить під наазвою **“Канадійський Ранок”** і редактує його І. Ковалевич.

В Торонто від 1909 р. почав виходити **“Свідок Правди”**, орган Баптистів. Методисти 1910 р. почали видавати в Ед-

монтоні часопис **“Канадієць”**. А в Вінніпегу від 1906 року почав виходити орган соціалістів **“Червоний Прапор”** (вийшло кілька чисел), що р. 1909 був замінений на **“Робочий Народ”**.

Того самого 1909 року в Вінніпегу заснувалась Українська Видавнича Спілка, що в березні 1910 р. почала видавати часопис **“Український Голос”**. Це перший часопис, що мав відвагу тоді стати цілковито на український самостійницький ґрунт і назвати себе іменем свого народу і тим причинитись до поширення українського національного імені: **українець**, **український** у Канаді, де українці так ще мало були свідомі, що називали себе, як хочете: русинами, австріяками, буковинцями, руськими, — але не **українцями**.

Першим організатором Спілки був Т. Д. Ферлей. А від 1913 року управителем Видавництва став П. Г. Войценко. Першим редактором **“Українського Голосу”** був відомий український церковний діяч і перший в Канаді поруч о. С. В. Савчука історик Української Греко-Православної Церкви й її піонер, **о. Василь Кудрик**, теперішній редактор органу тієї Церкви **“Вістник”**. А від 1921 р. став редактором **“Українського Голосу”** визначний ідеолог Союзу Українців Самостійників і провідник цього руху в Канаді, Мирослав Стечишин. Тепер редактує **“Український Голос”** теперішній голова СУС, І. Г. Сирник.

“Український Голос” вже більше як 40 років незмінно стоїть на становищі української самостійності в Канаді на полі організаційнім, церковнім і культурно-просвітнім, як подобає лояльним горожанам Канади, але не забуває й загально-українські справи й повністю підтримує самостійницькі і державні прямування українського народу на його рідніх землях. Це один із кращих часописів у Канаді, що боронить українське національне ім'я й гідність українця.

Пресовий рух українців за друге десятиліття перебування їх у Канаді проявився у числі 14 часописів. Росли і множились вони, але тільки кілька з них витримали національно-громадський іспит: **“Канадійський Фармер”**, **“Канадійський Ранок”** і **“Український Голос”**.

Правда, в 1909 р. на Всеканадійському Католицькому Соборі в Квебеку з ініціативи о. С. Дидука пройшла ухвала розпочати видання й українського католицького часопису. Але здійснення цієї ухвали припадає щойно на 27 травня 1911 року, коли вийшло перше число часопису **“Канадій-**

ський Русин", що в першу чергу став органом Греко-Католицької Церкви і греко-католицького українського населення.

Першим його редактором був Н. Сироїдів. Потім ішли: О. Сушко, І. Петрушевич, о. М. Залітач, Р. Крамар, І. Рудачек, проф. І. Біберович, о. П. Олексів, А. Загарійчук, В. Босий. Від 1918 року "Канадійський Русин" змінює під впливом різних і в тім числі національно-суспільних обставин свою назву на **"Канадійський Українець"** і тим стає національним органом українців греко-катол. та їх релігійних і національних прямувань.

Біля "Канадійського Українця" почали виходити ще й інші греко-катол. часописи: "Дзвіночок" — дитячий часопис від 1918 р., місячник "Нива" — від 1920 р. В Йорктоні від 1923 р. — "Голос Спасителя". При друкарні оо. Редемптористів 1924 р. — "Епархіальний Вісник". В Торонті від 1927 року почав виходити двотижневик "Вісті зі Сходу", а в Вінніпегу — "Братський Вістник".

З часом, коли "Канадійський Українець" перейшов у 1927 р. у приватні руки, то оо. Василіяни в Едмонтоні того самого року почали видавати тижневик **"Українські Вісті"**. І тепер цей часопис заступає прямування українського греко-католицького світу в цілій Західній Канаді, як один з найсолідніших греко-католицьких часописів.

В Алвені від 1933 р. почав виходити на мімографі в Йорктоні, Саск., часопис **"Бюлетень Брацтва Українців Католиків у Канаді"**. Він, заснований Брацтвом Українців Католиків, і є офіційний орган цієї української греко-катол. організації.. З початком 1938 р. цей "Бюлетень" із місячника переходить у двотижневик під назвою **"Будучність Нації"** і під редакцією о. С. Семчука та о. Шпитковського виходить до кінця 1950 р. Основником його був о. С. Семчук.

Тепер греко-катол. українську пресу в Канаді найкраще представляють по солідності редактування і змісту та по національно - патріотичному прямуванню два часописи: "Українські Вісті" в Едмонтоні й "Наша Мета" в Торонто, що почала виходити з 1950 року.

Крім того, в Вінніпегу виходять для духовенства такі часописи: **"Канадійський Епархіальний Вістник"** і **"Церква в Народі"**. Парохіяльне значення має й часопис **"Церковне Життя"**. У Вінніпегу 1912 р. виходив тижневий часопис "Хата". Редактував його Е. Козловський. Там же 1912-13 рр. виходив двотижневик **"Наша Сила"**. Редактором був Ів. Слю-

зар. В Ростерн, Саск. виходив 1912 р. тижневик **“Новий Край”** під редакцією П. Швидкого.

В Едмонтоні з січня місяця почав був виходити тижневик **“Новини”**. Виходив у роках 1913, 14, 15. Редактором спочатку був Д. Якимів, пізніше — М. Стечишин. А по довгій перерві — Т. Томашевський. Від 1914 р. в Вінніпегу виходив тижневик **“Канадійські Вісті”**; редактором був М. Пасічняк. В 1915 виходив у Мондер, Алберта. тижневик **“Поступ”** (пізніше **“Наш Поступ”**). Редактором був Д. Яремко. В Вінніпегу 1918 р. О. Сушко редактував ілюстрований місячник **“Україна”**. А 1914 р. в Вінніпегу виходив тижневик консервативної партії **“Канада”**. Редактором був Н. В. Бачинський, а головним співробітником був П. Карманський.

Українська Греко-Православна Церква з 1924 року почала видавати під редакцією о. С. В. Савчука свій орган **“Православний Вістник”**. Пізніше редакцію його перебрав о. В. Кудрик і під назвою **“Вістник”** веде його й до сьогодні. Це є єдиний у Канаді орган Української Греко-Православної Церкви. Правда, з 1949 р. почав був виходити під редакцією проф. Власовського другий Греко-Православний часопис **“Церква і Народ”**. Він відбивав інші прямування Української Греко-Православної Церкви і близько стояв до Архиєпископа Мстислава. Але за виїздом Архиєп. Мстислава до ЗДА, цей часопис 1951 р. перестав виходити. Поруч від 1948 р. почав виходити часопис православної Церкви в Вінніпегу **“Слово Істини”**, орган Митрополита Іларіона.

В 1926-27 рр. виходив листок для українських греко-православних дітей **“Недільна Школа”** під редакцією прот. С. В. Савчука.

В 1929 році в Едмонтоні зорганізувалась Видавнича Спілка, що почала видавати часопис **“Новий Шлях”**. Цей часопис повстав із рамен Української Стрілецької Громади, учасників першої світової війни, що боролись на полях бою за українську повну незалежність, державність і соборність. Його основником і редактором аж до 1951 р. був М. Погорецький. Започаткований в Едмонтоні, він пізніше переходить до Саскатуну, а від 1942 р. — до Вінніпегу. Він презентує Українське Національне Об'єднання (УНО), але стоїть на всеукраїнськім національно-політичнім ґрунті. Солідно редактований, **“Новий Шлях”** заступає думку об'єднання всіх українців у Канаді на ґрунті єдності українського народу, як Нації, на ґрунті державної консолідації українсько-

го народу на рідних землях і допомоги йому українців Канади, оборони українського народу й його культури від тих, що український народ намагаються поневолити й підбити під свою владу, та консолідації всіх творчих сил народу.

Ця сама Видавнича Спілка друкує орган української молоді (МУН), місячник **“Голос Молоді”**, що відбиває думки і прямування молоді УНО і друкує жіночий орган Об’єднання Українок Канади **“Жіночий Світ”**, що презентує український жіночий рух у Канаді і є першим окремим жіночим часописом у Канаді.

Осередок Української Культури й Освіти видає з 1950 року неперіодичний орган **“Культура й Освіта”**, що інформує про культурний рух взагалі й Осередку зокрема.

У 1941 р. почав був виходити місячник **“Наше Життя”** під редакцією Д-ра М. Мандрики, але його вийшло було тільки 4 числа.

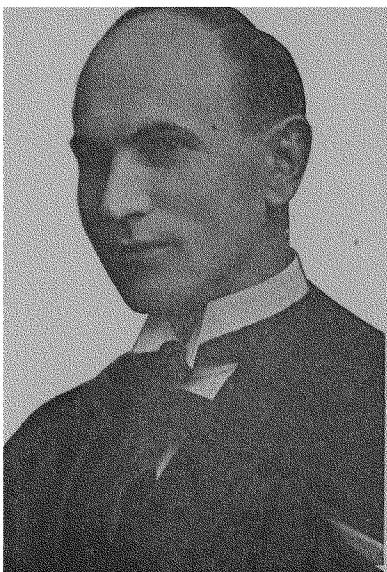
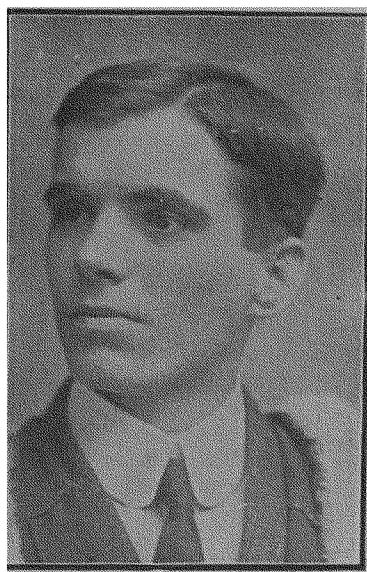
Українська найновіша іміграція в Канаді була започаткувала два ідеологічно зовсім різні чаосписи в Торонто **“Гомін України”** і **“Наш Вік”**. Правда, цей останній, мабуть, з матеріальних причин перестав на початку 1951 р. виходити й тепер виходить тільки **“Гомін України”**. В тім же 1950 р. почав виходити під редакцією Волиняка солідний місячник **“Наши Дні”**, що заступає журнальну пресу. Того ж року започаткований був у Монреалі ілюстрований місячник **“Око світу”**, але на першім числі спинився.

Від 1928 р. почав був виходити орган українських гетьманців у Канаді **“Канадійська Січ”**. Редактором його був В. Босій. Пізніше в Торонті почав виходити тижневик **“Український Робітник”**. Редакторами були: І. Н. Корчинський, О. Луговий, М. Гетьман, Д-р Ю. Русов, а тепер редактує В. Босій. Від 1934 р. в Торонто виходить тижневик **“Звено”** під редакцією І. Н. Корчинського. Від 1932 р. виходив часопис **“Фармерський Голос”**, призначений для фармерів. Редактором був Т. Томашівський.

У справі культурно-освітній Просвітнє Т-во ім. Т. Шевченка в Ошаві видавало місячник **“Наше Слово”**. Перше число вийшло в жовтні 1933 р. і виходив до 1935 р.

В Торонто від 1934 р. для цих же справ видавався просвітній тижневик **“Нова Часопись”**. Вийшло кілька чисел.

Господарського характеру виходили такі часописи: від 1934 р. місячник **“Торговельно-Промисловий Провідник”**; від 1924 р. — **“Пасіка”**, в рр. 1935 і 36 — місячник **“Народне Го-**

Орест Жеребко,
перший українець, що отримав ступінь
“В.А.”, й один із перших послів
пров. Саскачеван.

Д-р Григорій Новак,
перший український лікар в Канаді.

Теодор Стефаник,
перший член Міської Ради
в Винніпегу - Ман.

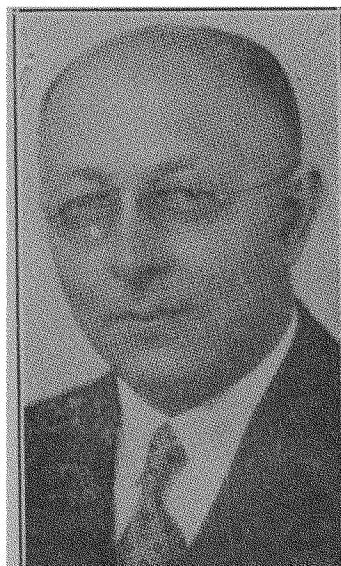
Теодор Гуменюк,
перший адвокат на Сході Канади
і громадський діяч.

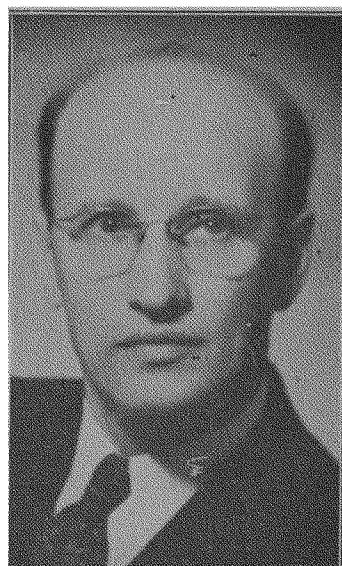
о. Капелян М. Пелех,

Д-р Т. Дацків,
член Президії і скарбник КУК.

В. Гультай,
український громадський діяч на Сході Канади.

Д-р П. Маценко,
голова Штурмикової Комісії КУК,
Історик Української Музики й диригент.

сподарство"; від 1937 р. — в Канорі, Саск. **"Український Коператор"**; редактором був І. Д. Стратійчук. Гумористичні часописи: 1915-16 р. **"Кадило"** пізніше **"Кропило"**; 1917-18 рр. і 1925-26 р. **"Вуйко"**, 1935 р. в Едмонтоні **"Гарапник"**, **"Точило"** й нарешті в рр. 1949-50 **"Комар"** під редакцією М. Левицького.

Всі перечислені вище часописи — тільки головніші з того, що українці в Канаді друкували. Тих часописів, що виникали і скоро зникали з українського обрію, було далеко більше. о. Н. Саварин (**"Пропам'ятна Книга..."**, видана Єпископським Ординаріатом 1941 р.) вже 1941 р. нарахував їх аж 127, а тепер кількість їх значно зросла. Це свідчить про те, що українство в Канаді оцінило значення своєї преси і своїх часописів старалось мати як найбільше, щоб ні одна думка, ні один духовий прояв української душі не загубився, а заховався в публіцистичному слові.

З цього боку духовість українства буяла, вибухала, остигала й нарешті встоялася ліпшими часописами й більшою їх підтримкою в українськім громадянстві, яке тільки власною жертвою підтримувало і підтримує свою пресу.

XI. КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКА ПРАЦЯ.

Українські піонери поклали глибокі основи й під загально-культурну працю на громадськім полі. "Найбільш замітною прикметою українського народу є те, що де б лише зібрался гурток молодих людей, так першою думкою є щось заспівати. Коли вже порозумілися між собою піснею, тоді зараз же виринає думка про сцену. Незаперечним фактом є, що всякий поступ української іміграції в Канаді на культурно-освітньому полі мав свій корінь на сцені, хоч часто примітивний, імпровізований з чого й де попало" (**"Пропам'ятна Книга УНД в Вінніпегу"**).

Коли в Канаді ще не було нічого, а тільки перші поселенці із їхньою тяжкою працею на фармах і їхньою тugoю за рідним краєм у серці і споминами про Різдвяні Свята, про Великдень, про село і його парубочі й дівочі співи й розваги — ці перші поселенці піонери збирались по хатах, відправляли свої обряди, імпровізовані "концерти" на роковини Шевченка із співами й читанням творів з "Кобзаря". Молодь пригадувала Читальні, Просвіти з рідного Краю й імпровізувала свої виступи.

Такі були перші зародки вияву культурно-духових по-

треб української національної душі. Не один раз вони змішувались з тugoю, жалем опущеності, загубленості в лісовах дебрях і безконечних степах Канади і кінчались сльозами. Але жива душа не вмирає. Оці згадки за рідньою національною традицією спонукували відтворювати свої національні святощі тут у Канаді в тяжких умовах загубленості в чужому краю й серед загалу чужих людей. Спонукували творити і свій духовий осередок, де б душа могла відпочити й пережити красу свого рідного в національних співах, танцях та виставах.

І початки таких розваг танкових, хорових і театральних в самім Вінніпегу нотуються ще від 1904 року. Молодий гімназіяльний студент із Коломиї, Іван Антонюк, збирає український гурток аматорів і в хаті однієї родини відіграє веселу комедію (оперету) "Сватання на Гончарівці" Квітки-Основ'яненка. Подібні аматорські несподіванки відбувались і по околицях Західної Канади. На жаль, історія їх не занотувала, але вони були. Організація таких аматорських виступів уже в більш сталих та організованих формах з'являється в 1899—1910 роках. На те були то там, то там згадані вище Читальні-Просвіти, Народні Доми в містах, містечках і навіть по фармах, щоб у них лунали співи імпровізованого хору, відбувались виступи аматорських гуртків та національні танки й музика.

Але зародком справжнього драматичного мистецтва в Манітобі й зокрема в Вінніпегу спричинилася організація аматорського гуртка на фармі біля Вінніпегу коло французького містечка Ст. Норберт, де мав працю С. Ковбель, а вчителем публичної школи був Василь Кудрик. І літніми вечорами та неділями збирались в учителя місцеві хлопці й дівчата та вчилися співати різних пісень. Згодом із тієї молоді склався аматорський гурток, що протягом літа підготовив драму І. Франка "Украдене щастя" і відіграв її в Вінніпегу. Під впливом такої аматорської спроби в Вінніпегу почали організуватись сталі театральні дружини при церквах і почали ширитись по Канаді. І тільки ця духовна розумна праця спричинилася, що певна кількість невихованих людей під впливом культурного співочого і театрального руху, бо на них тоді не мала жадного впливу ні школа, ні церква, поступово стала втягатись у культурну роботу і ставати свідомими громадянами та добрими батьками своїх родин і навіть провідниками організованого життя (Там же, стор. 142).

Церковні галі були місцем, де такі гуртки знаходили можливість показати своє мистецтво. А восени 1911 р. почали вже навіть винаймати залю Квінс театру й виступати перед численною публікою.

Від р. 1913 з'явилося уже Т-во "Боян" і почало ставити свої театральні вистави в театрі Грэнд Опера: "Невольник", "Назар Стодоля" були головними п'єсами цих вистав. Появстали і другі товариства: 1) ім. І. Котляревського, 2) Марії Заньковецької 3) Студентський Кружок Народного Дому.

Коли в Вінніпегу побудовано Інститут Просвіти і Читальню Просвіти, в них відбувалися концерти і представлення.

Отже, в Вінніпегу духове життя забуяло і йшло повним ходом, і час до 30-х років 20. століття були найактивніші роки, в часі яких працювали найзавзятіші й найвідданіші люди; творилася атмосфера найвищого національного будяння української духовості: з'явився найкращий хор, найліпші театральні дружини, найталановитіші диригенти, співаки, режисери провадили своє мистецтво з найбільшою національною свідомістю. В праці цих дружин з найбільшою любов'ю культивувались українські народні обряди і звичаї,чувся національний дух і прадідівські традиції. В Українськім Народнім Домі, в Інституті Просвіти і в інш. установах купчили свої сили найздібніші громадські й мистецько-культурні діячі, бо всі вони жили однією ідеєю, однією думкою — підносити українську національну культуру, духову силу й народну душу на вищий щабель громадсько і культурно-просвітнього життя і творчости. З'явились свої драматурги: С. Ковбель, В. Казанівський, Д. Гункевич, О. Луговий, О. Івах, М. Кріпякевич та інш.; свої поети: Данильчук, Т. Федак, В. Кудрик, С. Ковбель, А. Новак, Д. Гункевич, О. Івах, М. Мандрика, Т. Павличенко, М. Кумка, М. Адамовська, С. В. Савчук, М. Ічнянський й б. інш.; свої прозаїки: Ілля Кіріяк, В. Кудрик, Н. Когуська, Д. Солянич, О. Луговий, о. П. Божик, Т. Скегар, О. Івах і б. інш.

Концертові імпрези відзначали великі свята, як Шевченкові роковини, 100-літній ювілей Т. Шевченка, а поява в Канаді О. Кошиця і його Капелі визначила цілий тріумф української пісні і її визначного інтерпретатора, диригента й композитора, що став взірцем для наслідування. Різні конкурси, Різдвяний Вечір у Форт Гері р. 1928, виступ українського хору на компетиції під час концерту англійського хору р. 1930; участь українського хору на ювілейнім святі

Ля-Верандре, концерт Голинського і т. д., і т. д. це все були ті високі, взнеслі вияви культурно-мистецької праці українських пionерів на полі українського мистецтва.

Велику пionерську мистецьку працю в Канаді провів визначний артист В. Авраменко, що своїми танковими виступами і школою захопив не тільки українську молодь, але і старших і так ширив і ширить серед українців не тільки мистецьку культуру, але й національну свідомість.

Подібні культурно-мистецькі дружини і їх виступи творились і по інших містах Канади. Я тільки не можу на них спинятись довго, бо це забрало б багато місця. Вінніпег був тим центральним містом українського культурно-просвітного руху, що спонукував і другі міста на нього рівнятись. З міст цей рух переходив до містечок і т. д. і розносив дух національної культури, що робила славу українцям. Це вже не були "галішенс" і прості робітники, а творці вищого типу народного життя й його духової сили. Це була культурна українська акція. І тепер серед українців Канади ми маємо вже мистців високої культури і кваліфікації, як Донна Гресько(скрипка), З. Лазарович (скрипка), І. Бобнюк (піяно), І. Ковальчук (співачка) і багато інш. Серед українських письменницьких талантів, що визначаються в творах на англійській мові: М. Лазечко і В. Палюк. Серед новоприбулих музиків відзначається: Фіяла; диригенти — Др. Маценко, Городовенко, Туркевич, Сорочинський, Пащенко і Т. Кошиць; серед мистців балету — Рома Прийма й О. Гердан-Заклинська.

XII. ПЕРЕСТОРОГА ПРЕДСТАВНИКІВ ВЛАДИ В КАНАДІ.

Але ці пionери поступово старілись, вмирали і сходили з кону української духової роботи. Молодь спочатку заступала їх місце, але, втягаючись у зверхнє канадійське життя і його побут, відходила від українства і його національного руху. І тепер в цім русі беруть участь тільки одиниці. Як учителі-українці, що покінчали в Канаді школи, поступово, входячи до англійських шкіл, залишали український національний ґрунт і байдужніли, так і інші професіоналісти покидали свій народний осередок, відчужувались і тратились, шукаючи матеріальних вигод, занедбуючи рідне, духове в бізнесі чужого світу. І праця на українській культурній ниві стала полем праці тільки одиниць, що не втратили свідомості й повинності працювати перед свого народу. І це поле поступово пустіє, заростає бур'янами несвідомості і завмирає. І ми стoїмо перед перспективою голої сурової дійсності

сти повного запустіння. Потрібні великі зусилля цих оди- ниць, щоб задержати від безоглядної й нерозумної асимі- ляції української молоді і завернути до праці над своєю культурою. Тривожні голоси чуються не тільки від своїх, але навіть із боку великих англійців, що бачать, як на їх очах пустіє українське культурне життя і б'ють тривогу.

Вже року 1913 Міністер Просвіти в Манітобі перед Синодом Англіканської Церкви в Вінніпегу говорив:

“Я позволяю собі відкликатись до Синоду, щоб ми поступали після бритійського принципу й шанували, оскільки се можливе, особисті змагання та почування до людей (українців — Л.Б.) та відносились до них із тою вирозумілістю, якої бажали б самі для себе, коли б були в іх ріднім краю.

“Ви не можете їздити сими людьми так само, як не можете їздити британцями. Мусите насамперед здобути довір’я, а тоді можете зробити з ними все добре, що хочете.

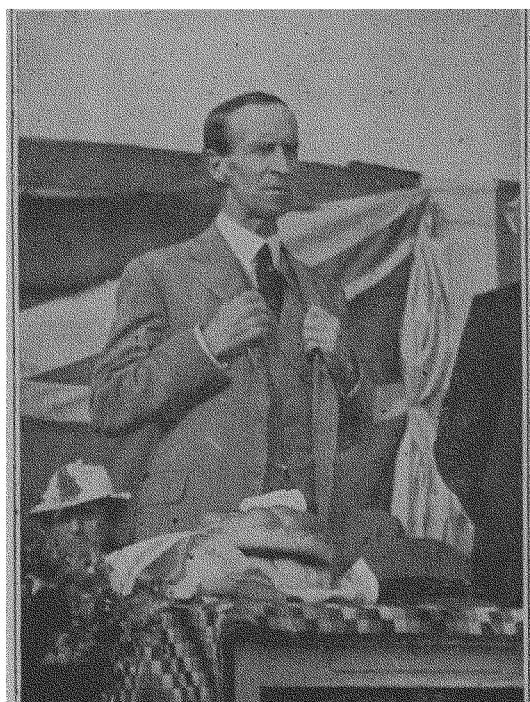
“Тут була метода, що називалась, копати цих людей, а це є послідня річ, якої не повинно робити, як хочете, щоб вони стали добрими бритійцями. Зближайтесь до них, як належиться, а вони оцінять бритійські порядки і звичаї й переконаються, що для них є добре. **Вони поступають вперед в надзвичайно замітний спосіб і прийде час, що ми будемо мусіти тяжко працювати, щоб удержати з ними крок.**

“Я протестую проти того, щоб ми їх силою асимілювали. Навпаки, ми повинні поступати після бритійського звичаю і залишити їм стільки волі, скільки можливо, щоб вони придержувались бодай морального закону.”

Ще ясніше висловився 21 вересня 1936 р. Генерал-Губернатор Канади лорд Твідсмюр, представник Короля в Канаді, знайшовшись у місцевості Фрейзервуд, Ман., серед українців. Він промовив до них великі і знаменні слова:

“Я бажаю вам сказати одно: Ви приняли обов’язки й лояльність з моменту, як набули привілеї канадійських громадян. Однаке, я хотів би, щоб ви так само **пам’ятали свої старі українські традиції**, свої гарні ручні роботи, свої народні пісні, танці, свої народні легенди. Я не вірю, що якийсь народ може бути сильним, коли він не пам’ятає і не заховує зв’язку із всією своєю минувшиною. Ваші традиції є всі вартісні причинки до нашої канадійської культури, що не може бути відбиткою лише якоїсь однієї старої речі. Вона мусить бути новою речею, створеною працею всіх елементів, **що складаються на націю**.

“Ми, скотляндці, вважаємося за добрих горожан нових країв, а це тому, що, хоч ми мішаємося добре з іншими і радо приймаємо нову лояльність, але ніколи не забуваємо своїх старих скотляндських способів і завше пам'ятаємо про свій маленький край, з якого походимо. Така правда є про кожний народ, що має за собою сильну традицію. Так має бути і з вашим народом, що має таку сильну традицію, як ваша. Ви всі будете добрими канадійцями, якщо будете такими ж добрими українцями. Я бажаю вам щастя і здоров-

Лорд Твідсмюр,
Генерал-Губернатор Канади промовляє
до українського народу.

ля!” закінчив останні слова лорд Твідсмюр по українському. Не можна було висловити кращої і красномовнішої перспективи для культурно-національної роботи українців. Але більшість української інтелігенції, що мусіла б бути найчутливішим барометром, щодо своїх обов’язків для свого народу, ці свої обов’язки занедбала й пошилась у погній для чужого народу, залишившись глухою до так ясно висловлених побажань Генерал-Губернатора Канади.

Такий же голос тривоги прозвучав 3. січня 1951 р. з уст представника канадійської науки й культури, Президента Манітобського Університету проф. Джилсона на бенкеті в Клубі Українських Професіоналістів і Бізнесменів. Проф. Джилсон висловив правдиву думку, що **канадійська культура може розвиватись і мати в майбутньому велику силу тільки на ґрунті гармонійної співпраці культур усіх народів, що за-селяють Канаду**. Але необхідно, щоб ті культури не порива-

Посол Н. В. Бачинський
вітає Лорда Твідсмюра, Генерал-Губернатора
Канади.

ли свої славні традиції й розвивалися силами тих народів. **А серед цих народів українці мають за собою велику і славну історію, традицію і славну свою культуру, яку українці так люблять.** Але проф. Джилсон із прикрістю констатував, що серед українського студентства його університету помічається, що те українське студентство не цікавиться своєю культурою й соромиться свого українства. Це сумний факт.

Українці мусять розвивати свою культуру й заохочувати до неї своїх дітей, свою молодь.

Оце мементо навіть чужинців про те, що українці у своїй лояльності стали навіть більшими роялістами, як сам король і почали навіть зрікатись самих себе й міняти навіть своє прізвища, дуже характеристичне. Культура Канади потребує гармонійної повноти розвинених культур народів, що Канаду населяють, а українці в більшості бажають асимілюватись, щоб перетворитись у щось інше й бути нічим.

Але українська культура сильна й переживе небезпеку її маловартніших носіїв, бо Канада і здорові носії її культурного руху переможуть оці малоросійські хитання наших земляків і в хорі голосів народів на форумі культурного походу Канади українська культура піднесе і свій голос і сплячі душі прокинуться до нової творчої праці на добро Канади й на духову користь її українства.

Необхідно тільки, щоб до цієї великої місії піднялась на самперед українська інтелігенція, українські професіоналісти й повернулись українськими очима до себе й до свого народу, як то було на початках українського піонерства, коли інтелігентна молодь вела перед у культурнім русі свого народу й будувала на новій землі нові ворота для вияву його духовості і прокладала твердий шлях до катедр української мови, якими тепер так зарясніли університети в Канаді. Не будь тих піонерів українського культурного руху, не було б і того, що ми тепер маємо. Маси українські давали тло і клали основу, учителі наші, редактори, письменники, лікарі, адвокати, інженери й ін. оформлювали з тих мулярських праць народу **стіни культурних установ та організацій — і вивершували будівлю.**

І якби не було наших перших завзятих професіоналістів, як Арсенич, Жеребко, Ферлей, С. Савчук, П. Кудрик, М. Стечишин, Н. Бачинський, Продан та ін., а в греко-католиків єпископ Н. Будка і теперішніх єпископів, о. Д-ра В. Кушніра, В. Коссара, І. Боберського, о. Семчука, о. Шпитковського і інш., на початках піонерської праці, українство не мало б тепер Клубів Українських Професіоналістів та Бізнесменів, а три найбільші національно-політичні організації — БУК, СУС і УНО, що вели перед на полі української громадсько-політичної праці, не мали б тепер великого всеоб'єднаного центру, як **Комітет Українців Канади (КУК).**

Отже, маємо сумні сторони нашого народного руху в Ка-

наді, але маємо й радісні та творчі вияви українські духові праці, які подають надій, що українство виходить на широку дорогу духової творчості, на ту дорогу, яка тяжкою працею й бідуванням започаткована українськими піонерами. Шістдесятилітній шлях назверх недовгий, але буйний на зріст чистого, правдивого й того вічного та доброго зерна нашої національної Правди і на зріст тих бур'янів, що виросли і придушили початкове буяння перших засівів, але остаточно не здушили. І від нас самих буде залежати дальша доля нашої культури, нашої національно-громадської сили та нашої ще тіснішої організованості.

Як поведем нашу національну справу від сьогодні, так буде виглядати й наша майбутня доля.

XIII. ПОЛІТИЧНІ ПРОЯВИ УКРАЇНСТВА В КАНАДІ

У вирі революції на просторах бувшої Росії на початку 1917 року й Австрії в році 1918, у Києві і Львові замаяли українські прaporи й повстала українська держава, що остаточно виявилась у формі республик на Сході й Заході України, що 22 січня 1919 р. злились ув одну Соборну Українську Народну Республіку. Але Версальський мир обминув цей український народний рух до свободи й незалежності і спричинився своєю дальшою політикою, що Велику Україну в 1920 році опанували московські комуністи, а Західну Україну — Польща, Чехословаччина, Румунія. По живому тілі пошматували Україну версалські миротворці, а окупанти забрали їх.

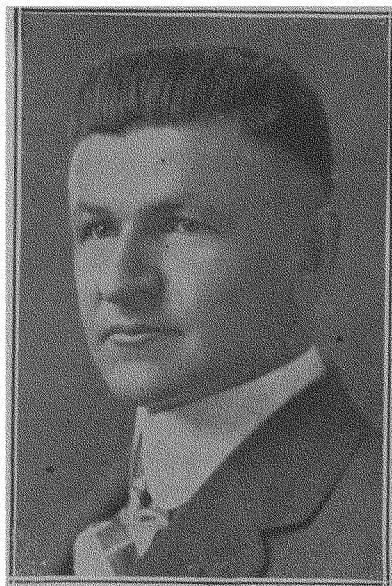
На процесі тієї боротьби на українських землях українство в Канаді пильно придивлялось до державницьких проявів українського народу, раділо з перших успіхів і тривожилося, коли державницькі змагання опинювались у небезпеці, і своєю поміччю визвольним змаганням України підтримувало національно-державницьку боротьбу на рідних землях.

Уже в 1918 році в Канаді повстає Канадійський Горожанський Комітет, що, зібравши до 50 тисяч доларів, висилає до Парижу делегацію на мирову конференцію, щоб і від українців у Канаді подати меморандум проти передачі західних земель України Польщі і стати в допомозі У.Н.Р. А в 1919 р. в Вінніпегу повстає Український Червоний Хрест, що несе поміч українському населенню в Краю.

Визвольна боротьба в Україні дуже позитивно відбилась на українцях у Канаді. Поширилась національна свідомість

українців, як державного народу і свідомість ваги української держави на рідних землях для українців Америки. Нарід відчув, що піднісся на питомій вазі у світовій політиці і на міжнародньому форумі.

Але ця надія на державне відродження українського народу піднесла чуйність у Канаді й ворогів її. Радикальні комуністичні кличі світового третього інтернаціоналу з центром у Москві, поширені в Канаді, відбились і на українських заломаних і несвідомих душах. А успіхи червоної армії на воєнному фронті й заломання українського війська викликали в Канаді комунізм із центром у Вінніпегу в Робітничім домі. А релігійна боротьба серед українців і байдужість частини українського народу у справах віри стали добрим ґрунтом для поширення комунізму. Але цей відлам серед українських рядів у Канаді не заломив провідні сили й конструктивні ряди.

Михайло Лучкович,
перший посол до Домініянського
Парламенту в Оттаві.

Українська Фармарська Елевейторна Компанія, що працювала до 1930 року й мала вже 14 елевейторів у Манітобі й Саскачевані. Хоч вона, на жаль, сама себе зліквідувала, але показала, що українці, добре зорганізовані на господарськім полі, можуть і в цій ділянці зробити багато доброго діла.

Вони продовжували далі змагатись за національне і політичне становище в Канаді. Українці входять до політичних партій у Канаді, і починаючи з 1914 року, проводять до парламенту у Манітобі й Алберті своїх послів, яких число згодом збільшується. Від 1926 р. українці через своїх послів беруть участь у домініяльнім парламенті. І першим послом до Оттави був вибраний із Вегревіл, Алберта, від Злучених Фармарів Алберти (Ю.Ф.А.) 14 вересня 1926 р. **Мих. Лучкович**, що 28 липня 1930 р. був перевибраний і брав активну участь в політиці в Оттаві аж до 1935 р. А на господарськім фронті 1917 року твориться

XIV. ДРУГА ХВИЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ПІОНЕРСТВА В КАНАДІ.

В цім етапі розпочинається друга численна хвиля українських поселенців у Канаді. Повстала вона після того, як Українська Держава на рідних землях упала, завойована комуністичною Москвою на Наддніпрянщині й Польщею, Чехословаччиною й Румунією — на Придністрянщині. Цей ворожий замах на самостійну Українську Державу спричинився до великої української еміграції в Чехословаччині, Польщі, Франції, Німеччині й інших країнах. Тоді саме з тих же причин та в наслідок переслідувань активних українців на рідних землях почалось переселення українців і в Канаду.

І ця еміграція, влившись до українського суспільства в Канаді, внесла новий свіжий подув визвольної боротьби, ідею консолідації українських сил на ґрунті боротьби за українську державність і соборність на рідніх землях. Це не значить, що державницького патріотизму й консолідаційних прямувань у Канаді не було. Ці ідеї були й не один раз позначувалась у програмових статтях "Українського Голосу". Але в цім другім етапі, коли Українська Держава була реальним фактом, прийшло до викристалізування цієї ідеї вже на ширшому ґрунті консолідації українських громадських сил та повстання громадсько-політичних угруповань та їх об'єднання.

Так у 1924 році повстae в Канаді **Союз Гетьманців-Державників (СГД)** і прямує у своїй легальній роботі до реставрації на рідних землях Української гетьманської держави, але як дідичної монархії. У грудні 1927 р. повстae **Союз Українців Самостійників (СУС)**, як суспільна організація, окремі прояви якої позначились ще 1907 р. на Конвенції Учителів, в організації 1910 р. "Українського Голосу", в "Могилянах" Інституту П. Могили; члени цієї останньої організації і створили СУС. Головна позиція СУС — **самостійність** у духовій свідомості кожного члена і незалежність від будь якої чужої організації: стояти й розвиватись на власнім українськім ґрунті й пітримувати легально в межах канадійського горожанства всіма засобами визвольну боротьбу українського народу на рідних землях. Ця організація складається із Товариств Українців Самостійників (ТУС), Союзу Українок Канади, Союзу Українських Народних Домів (СУНД) і Союзу Української Молоді в Канаді (СУМК). У 1928 році організується із бувших стрільців визвольної боротьби Укра-

їни Українська Стрілецька Громада, з якої у 1932 р. повстає Українське Національне Об'єднання (УНО) з його складовими організаціями: Організація Українок Канади (ОУК) і Молоді Українські Націоналісти (МУН), що бере свій початок від Української Студентської Націоналістичної Організації, яка співпрацювала з ЦЕСУС. Це Об'єднання ставить своїм завданням об'єднати українців незалежно від їх конфесійної належності на ґрунті суто національнім, як націоналістичний рух українців державників і соборників, і допомагати легально в межах канадського горожанства державницькій визвольній боротьбі українського народу на його рідних землях. У грудні 1932 року повстає Братство Українців Католиків (БУК), що ставить своїм завданням об'єднати всіх українців греко-католиків. В 1936 році організується робітнича й фармарська організація, що 1937 р. приирає назву Союз Українських Організацій (СУО), що з 1950 р. існує як Українська Робітнича Організація.

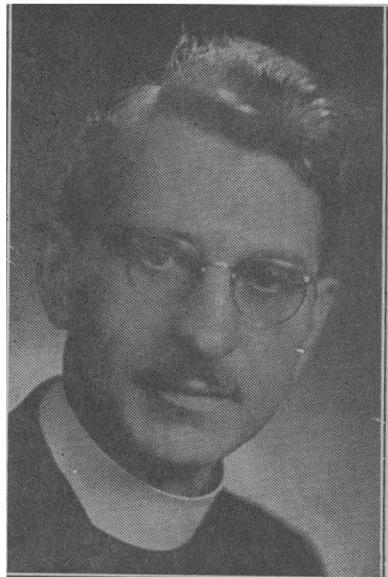
Ці всі організації є домініяльні із численними філіями по Канаді й ведуть кожна в своїм осередку велику організаційну і культурно-просвітню роботу. В наслідок цієї роботи повстають Читальні Просвіти, Інститути, Народні Доми. В організації УНО розбудовуються Національні Доми, і перший із них 1932 р. в Саскатуні й по інших місцях. I вони 1950 р. завершуються Національними Домами в Вінніпегу й Торонто: перший — на ввесь Захід Канади і другий — на Схід Канади. Нарешті твориться при УНО в 1936 р. Крайовий Комітет Українського Визвольного Фонду.

У 1938 році, коли повстала Карпатська Україна, як державна одиниця, все організоване українство Канади стало до помочі визвольній боротьбі цієї Срібної землі України, яка знову відкрила для нього перспективу нового відродження України.

Рік пізніше вибухає друга світова війна. В ній по боці Англії бере активну участь і Канада проти диктаторських сил Німеччини й Італії. Українська молодь Канади бере активну участь у цій збройній боротьбі й несе численні жертви. В наслідок цієї згубної для України війни повстає найповажніша потреба повного об'єднання і дружня співпраця всіх громадських, свідомих національно й політично українських сил. I 7. листопада 1940 року, повстає найповажніше зо всього, що українство Канади створило, — Комітет Українців Канади (КУК), у склад якого ввійшли такі українські угрупування: БУК, СУС., УНО, СГД, СУО.

о. Д-р В. Кушнір,
Президент КУК.

о. Д-р С. В. Савчук,
перший Заступник Президента КУК.

Інж. В. Коссар,
другий Заступник Президента КУК.

Іван Г. Сирник,
Редактор і Секретар КУК.

Члени Екзекутиви Комітету Українців Канади в часі Першого Конгресу.

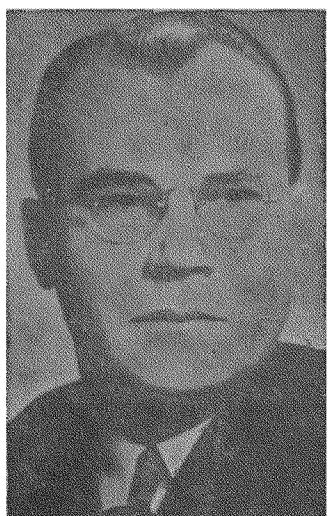
Сидячі (зліва починаючи): С. Хвалібога; Я. В. Арсенич; К. С.; о. капелян С. В. Савчук; о. д-р В. Кушнір; В. Коскар, М. Сc; А. Малофій; А. І. Яремович. **Стоять (середній ряд):** М. Погорецький; М. Стечин; С. Скобликов; О. Семчук; Т. Д. Фергей; П. Барницький (заст.); А. Загарійчук, В. А.; Стояль (горішній ряд): д-р І. Гуляй (заст.); В. І. Сарчук (заст.); д-р Б. Дима; Е. Васильшин; д-р К. Андрушин; Т. Мельничук (заст.).

Повстання Комітету Українців Канади визначає, що організоване українство Канади довершило ідею української консолідації, що билася у серцях кожного українського угруповання й вилилась у єдину організаційну силу, виявом якої і став Комітет Українців Канади. Ця консолідаційна сила засвідчила, що українці Канади, розпорощені в першім етапі на окремі одиниці, не представляють із себе суспільно-національної сили, а тільки слабість і неорганізований натовп і масу, яку може використовувати кожний, без авторитету. Навіть поодинокі угруповання, особливо коли між собою ведуть боротьбу за впливи, — навіть і ці організовані суспільства не представляють єдиної сили. Тільки повна консолідація всього українства в одній і єдиній організації представляє з себе суспільну і моральну силу для всіх. І 1940 рік став найвищим і переломовим етапом, коли українство Канади з окремої тільки робочої одиниці стало українським народом і організованою частиною української Нації.

Повстання Комітету Українців Канади поглибило національно-громадську свідомість українського загалу і змусило цілий український загал цікавитись найширшими українськими питаннями так у Канаді, як і в цілому українськім світі з особливою увагою на безправне становище українського народу на рідних землях. Ця велика піонерська праця окремих угруповань, що довела їх до такого об'єднання і піонерська діяльність Комітету Українців Канади з його Фондом Допомоги Українців Канади, — це те найбільше громадське діло, яке довершили українці.

Визвольна справа України на рідних землях, ідея повної консолідації всіх українських сил, поза Україною сущих і співпраця з ними на внутрішнім і зовнішнім фронтах, — це все є головним завданням праці Комітету. Але Комітет не забуває і справи супутної канадійських: веде організаційну роботу на місцях, щоб бути речником усього українства в Канаді і його репрезентувати перед канадійською владою; консолідувати й переборювати внутрішні і міжгрупові труднощі і перешкоди; морально і матеріально допомагати тим, що такої допомоги в цій праці потребують; веде культурно-видавницьку працю, репрезентує українство Канади перед її урядом домініяльним і урядами провінціяльними, в яких знаходяться українські поселення. Оцей зрост громадської рациї в найширших українських колах і потреба жити й працювати об'єднано поширила діяльність українства майже на всі ділянки

в Канаді: фармарство, виробництво, торгівля, особиста професія й публична служба, вільні професії, робітництво. В 1940 році після 5-літньої перерви бере знову участь українець у федеральному парламенті в Оттаві вперше від Вєгревіл вибраний 26 березня 1940 р. посол від ССФ **Антін Глинка**.

Антін Глинка,
другий Посол до Домініяльного
Парламенту в Оттаві.

Ця потреба об'єднання виявилась навіть у професіоналістів, як лікарі, адвокати, агрономи, інженери-контрактори, геологи, хеміки, фізики і природники, вчителі, фармацевти, — це ті інтелектуалісти у своїх фахах, що здобули на університетах Канади фахову науку і стали інтелектуальною піонерською силою українського народу. Серед них є і професори університету. І ця духовна еліта українського народу разом з українськими бізнесменами створили 1945 року у Вінніпегу **Клуб професіоналістів**, що веде далі піонерську організаційну й культурну працю серед своїх

членів. А сьогодні з ініціативи Української Студентської Організації "Альфа й Омега" і при допомозі президента університету А. Г. С. Джилсона приступив Клуб до великого діла — розбудови Славістичного Департаменту в ділянці українських студій Університету Манітоби. Одинокий приклад у Канаді, гідний наслідування в інших провінціях.

Так піднісся духовий поступ українства в Канаді: фармарі й робітники, що започаткували українську історію в Канаді, своєю тяжкою працею створили умови, що їх діти і внуки піднеслися на найвищий щабель творчої духовової праці й консолідації її представників.

XV. УКРАЇНСЬКА КООПЕРАЦІЯ.

У тім же часі, себто в етапі другої хвилі української іміграції до Канади, розпочинається найширша організаційна

діяльність і на господарськім полі. Правда, ідея кооперативних спілок має в українськім народі велику традицію ще із старого краю. І наші люди цю традицію кооперації вивезли з Краю до Канади, і вона, як спадщина, живе й конкретизується в живу господарську силу. І першими такими її проявами були організовані на кооперативний лад громадські крамниці, млини, згадані раніше елевейтори. Правда, вони не були ще кооперативними підприємствами в повному розумінні цього слова, та їх у Канаді не було ще й кооперативних законів, щоб їх належно упорядкувати. Це їх привело до того, що ведені не фаховими засобами, вони всі загинули. Ale з тих зусиль виринуло два роди громадських установ, що сьогодні мають силу і розвиваються. Перше місце належить **асекураційно-допомоговим товариствам**, як Український Народний Союз, Прovidіння, Взаємна Поміч, Робітничий Союз. Другий рід громадської спілки є **кооперація**.

В. Топольницький,

основник кооперації "Калипа" і найбільшої Української кредитової Кооперації "Карпатія".

на". Відтоді формується громадська думка, щоб організувати кооперації. І роки 1930—40 це час пionерської праці в кооперації. В кожній провінції закладаються коопераційні спілки. Правда, одні з них довго не існували, але ті, що мали ґрунт скріпитись, діють і сьогодні.

I перші такі коопераційні організації були **споживчі крамниці**. I таких по цілій Канаді було 30. Один із організаторів їх був Т. Томашівський, що пропагував цю ідею в

редагованім ним часописі “Фармерський Вістник”. Працювали в кооперації так само два брати, Василь і Микола Романюки, Н. Гавінчук та Г. Шевчук. В Саскачевані — М. Бабій, П. Іваницький й О. Топольницький. У Вінніпегу до розбудови кооперації спричинився Д. Будка і В. Топольницький. В Онтеріо — В. Трачук та Іваницький. Закладались і виробничі кооперативи.

Але найбільше поширення знайшла кооперація в кредитових спілках. І першою такою кооперативою від 1939 р. була кредитівка “Нова Громада” в Саскатуні. А 16 лютого 1940 року заіснувала друга кредитова спілка “Карпатія”, яку започаткував В. Топольницький в Вінніпегу. І далі ці кооперативи народжуються в Канаді десятками. Але з них найбільшою й найсильнішою є кредитівка “Карпатія”, що може бути взірцевою для других подібних кредитівок.

Крім цих льокальних кооператив, у трьох західних провінціях існують ще й кооперативи провінціального характеру, в яких українці беруть активну участь. Це є Пшеничний Пул, кооперативи для збути худоби, дробу, яєць, овочів, вовни, пасічництва, фармерської машинерії.

Такий потяг українців до кооперації свідчить про те, що українці є жива і громадська національність, щодо кооперативів, і відчуває їх велику важливість в процесі організації й об'єднання українського суспільства й велику користь для її членів.

XVI. ТРЕТЬЯ ХВИЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ПІОНЕРСТВА В КАНАДІ

Після другої світової війни й окупації московським ворогом всієї України наступає третя найчисленніша в історії хвиля української еміграції. І з тієї чисельної еміграції велике число українців прибуває й до Канади. І це число складає понад 20 тисяч новоприбулих українців. Переважаюча більшість із них втягається в канадійське організаційне життя й виповнює ряди різних українських угруповань і стає їм в допомогу в їх праці. Тільки незначна кількість новоприбулих ще не може знайти для себе місця, але переконається, що українська Канада, крім загально українських прямувань, має ще і свої сутто канадійські вимоги, з якими необхідно рахуватись і їм в їх праці у всіх ділянках як місцевого, так і загального національного життя і стремлінь необхідно допомогти, ставши плече в плече до праці.

В українсько-канадійськім житті в цім етапі на перше місце піднесені були дві найважніші події. Перша — участь українців у воєннім змаганні Канади. Крім праці у воєнім запіллі, найбільша участь українців була в збройній боротьбі Канади і ця участь посередно виявилась у боротьбі не тільки за волю людини взагалі та демократичного принципу, але й за волю українського народу. І в цім участь української молоді у світових війнах була найбільша.

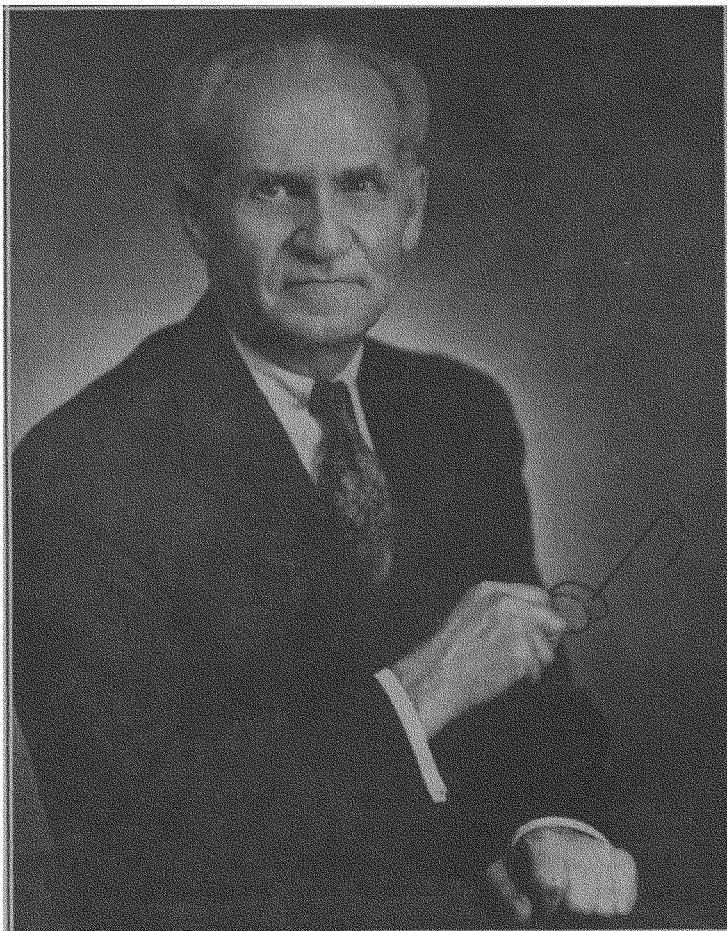
Поруч цієї позначилась і друга подія — скріплення в Комітеті Українців Канади консолідації і поширення Комітету в 1945 році це однією новозорганізованою домініяльною організацією — **Союзом Українських Канадійських Ветеранів**. Таке поповнення рядів Комітету об'єднало всі жінкові організовані сили українців. І тим самим Комітет навколо себе єднає все українство, крім комуністів, що діють у Канаді, як експозитура комуністичної Москви.

Важною подією було при фінансовій підтримці КУК організація в Лондоні Союзу Канадійських Українських Вояків за Морем, який після війни перемінився в Центральне Допоможове Б'юро в Лондоні. 1944 р. при КУК твориться Комітет Українок Канади, а 1945 р. Фонд Допомоги Українців Канади для несення моральної й матеріальної допомоги українкам на скітальщині. Нарешті в Німеччині для безпосередньої допомоги скітальцям у тім же році була заснована Місія Фонду Допомоги.

Далі, КУК поширив поле своєї діяльності, нав'язавши співпрацю із Українським Конгресовим Комітетом Америки в ЗДА (УККА). А спільними зусиллями КУК і УККА зорганізовано одну репрезентацію українців для цілого американського континенту. Так повстала 7. листопада 1947 р. **Панамериканська Українська Конференція (ПАУК)**. КУК у 1947 році спричинився до зорганізування Української Національної Ради в Європі, започаткувавши в час поїздки до Німеччини Президента КУК, о. В. Кушніра, Координаційний Український Комітет, з якого 1948 р. повстає Українська Національна Рада в Німеччині. А в 1950 р. в Лондоні повстало Представництво КУК.

Для виявлення своєї праці КУК відбув три своїх Конгреси в 1943, 1946 і 1950 рр. Це була маніфестація перед цілим українським і загально-канадійським суспільством організованого українства і його діяльності.

У культурно-освітній ділянці при КУК твориться видавництво підручників для українських шкіл.

Суддя Я. В. Арсенич.

В 1947 р. був покликаний домініяльним Урядом Справедливості на поважне становище судді Канади, визначний адвокат із Вінніпегу **Я. В. Арсенич**, а пізніше був покликаний на таке саме становище адвокат **М. Стечишин**.

Твориться, як окрема установа, Осередок Української Культури й Освіти, що перебирає під своє керівництво Вищі Освітні Курси, засновані 1940 р. А 1946 р. організується у Вінніпегу з рамени Української Греко-Православної Церкви

Ф. Заплітний

I. Дікур,

Колегія св. Андрея і в Торонто 1950 р. Український Інститут св. Володимира. А при університетах організуються українські студентські організації під назвою **Альфа й Омега**.

На політичнім полі Канади у федеральних виборах 11-го червня 1945 р. два українці здобувають посольські мандати: вдруге Антін Глинка і по-перше **Ф. С. Заплітний**. Цим фактом українство продовжує брати активну участь у державній роботі Канади, як Домінії. 27-го червня 1949 р. у федеральних виборах посольський мандат від Вегревіл здобуває на місце А. Глинки адвокат з Алберти, **Іван Дікур**, що в 1950 році входить у склад канадської делегації до Об'єднаних Націй.

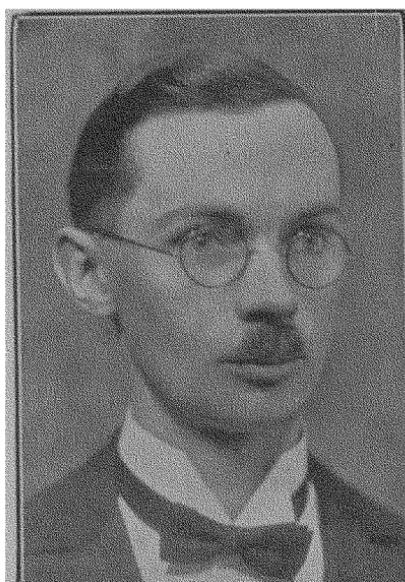
У цім етапі виявляється ширша і численніша участь у парламентах Манітоби й Алберти і міських та шкільних радах українців. А особливо необхідно відзначити, що довголітній український посол до парламенту в Манітобі **Н. Бачинський** був вибраний спікером, себто Головою того самого

Н. В. Бачинський.
довголітній Посол і Спікер Парламенту
Провінції Манітоба.

парляменту. Це показує, що українство вже так зросло на духовій силі в Канаді, що здобуває найвищі пости і впрягається в державно-політичну роботу канадійської держави, як її провідна сила.

У цім етапі життя українців у Канаді особливо підноситься українська наука. До того часу в українській науковій діяльності Канади брали участь тільки два великих прихильники української культури, два визначні англійські науковці: **проф. Ватсон Кірконелл**, президент Академійського Університету і д-р *honoris causa* Українського Вільного Уні-

Д. В. Сімпсон.

В. Кірконелл.

Президент Академійського Університету й Історії в Саскачеванському Університеті великий прихильник українського народу і його культури.

Професор і Директор Департаменту великий прихильник українського народу і його культури.

верситету та дійсний член Української Вільної Академії Наук і Наукового Товариства ім. Т. Шевченка та **проф. Дж. В. Сімпсон**, професор Саскачеванського Університету, д-р *honoris causa* Українського Вільного Університету, дійсний член Української Вільної Академії Наук і Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка. Але поруч цих визначних прихильників України, в Саскачеванському Університеті довший час працював відомий український учений агроном **проф. Т. Павличенко**, дійсний член Української Вільної Академії Наук і президент Осередку Української Культури й Освіти і перший український професор.

В Університеті Саскачеванськім від 1945 р. засновується окремий Департамент Слов'янських студій і його очолює відомий український учений, автор університетських підручників і Українсько-Англійського словника проф. Кость Г. Андрусишин. Поруч на Саскачеванськім Університеті викладає відомий професор технічних наук Андрій Михайленко і проф. Д. Максимюк.

Т. К. Павличенко,

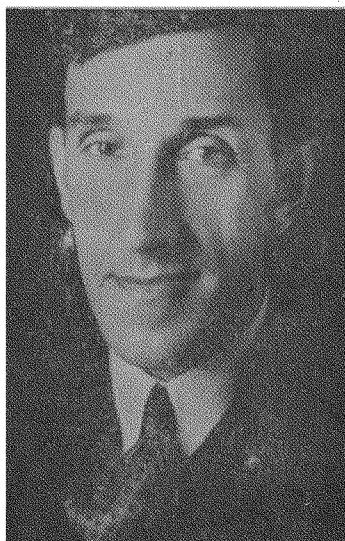

К. Г. Андрусишин,

Отже, проф. Кость Андрусишин провадить виклади з української мови й літератури в Канаді на окремім департаменті славістичних студій, де українська мова стойть нарівні з іншими слов'янськими мовами.

У 1949 році з ініціативи великого прихильника українців, Президента Манітобського Університету, проф. А. Г. С. Джилсона при великій підтримці українців з Вінніпегу твориться на університеті у Вінніпегу Департамент Славістичних Студій, на чолі якого стає відомий український мовознавець проф. Ярослав Б. Рудницький, дійсний член і Генеральний Секретар Української Вільної Академії Наук і член Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка. Йому в допомогу на той самий Департамент поїхав молодий учений, проф. Павло Юзик, член-співробітник Української Вільної Академії Наук, на виклади з історії Слов'ян, України й українських поселень у Канаді. На Манітобськім Університеті викладає й проф. Кондря.

Поруч у Вінніпегу розвивається й наукова дослідча праця, яку ведуть й українці. Серед цих останніх визначається Заступник Директора Лабораторії Хемічних Збіжевих Дослідів Д-р Ізидор Глинка; а в Лабораторії Збіжевої Патології — В. Черевик.

А. Г. С. Джилсон,

Я. Б. Рудницький,

У тім же 1949 р. окремий Департамент Славістичних Студій на Французькому Монреальському Університеті покликав двох науковців з українознавства: проф. Юрія Русова, дійсного члена Української Вільної Академії Наук і Нauкового Т-ва ім. Т. Шевченка, Д-ра Дмитра Донцова, відомого літературного критика й журналіста, автора багатьох праць з історії української літератури, культури й політики.

У тому ж році, на Славістичний Департамент Торонтонського Університету був покликаний д-р Юліян Генік-Березовський для викладів української мови. В тім же році Департамент Модерних Мов Албертійського Університету покликав викладати українську, російську й німецьку мови д-ра Ореста Старчука.

Рік пізніше Східно- і Південно-Європейський Інститут при Філософічнім Факультеті Оттавського Університету запросив на виклади про канадійські етнічні групи слов'янського походження д-ра **В. Ю. Кисілевського (Кей)**, Президента Американської Асоціації Славістів Канади. Українська мова на всіх цих університетах займає перше місце, а далі йдуть історія України й історія української літератури. Це все говорить за те, що наука українознавства на університетах у Канаді пробиває собі певну дорогу і незабаром буде той час, що всі ті університети провінцій, в яких живуть українці, будуть мати й предмети з українознавства.

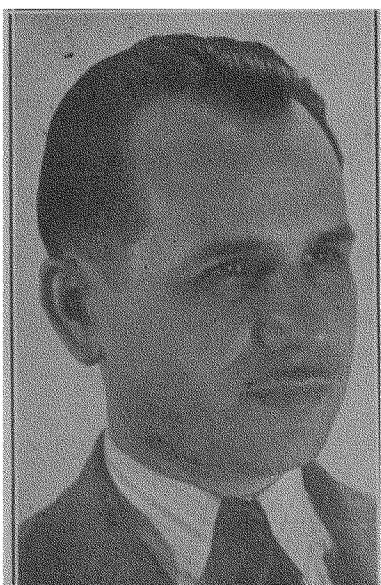
П. І. Лазарович.

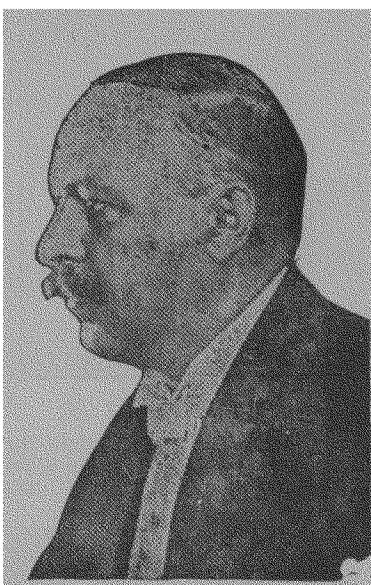
Савеля Стечишин.

Поруч працюють науково і такі суто українські наукові установи, як Українська Вільна Академія Наук, Президія, на чолі після смерті Президента **Дмитра Дорошенка** з проф. **Л. Білецьким**, має свій осідок у Вінніпегу й видає ряд наукових праць із славістики, української літератури, науки і Шевченкознавства. В Торонто має свій осідок Відділ Наукового Товариства ім. Тараса Шевченка, на чолі якого стоїть **Д-р Е. Вертипорх**. Обидві ці установи влаштовують наукові сесії, засідання і тим виявляють наукову діяльність. Таким чином організоване піонерство української на-

уки вели й ведуть українські професори університетів Канади й наукові, відомі вченому світові установи. Цим фактом українська культура здобулась у Канаді на найвищий вияв наукових дослідів і викладів на університетах. В Вінніпегу веде велику наукову працю знаний учений мовознавець, проф. Іван Огієнко (Митрополит Іларіон, дійсний член УВАН.

Д-р Ізидор Глинка.

О. Кошиць.

Велику роботу на полі пionерської організаційної праці серед адвокатів у Канаді веде критик і відомий громадський діяч, бувший голова СУС, адвокат П. І. Лазарович з Едмонтону, бувший Президент усіх адвокатів в Едмонтоні, теперішній Голова "Кенедієн Клаб" в Едмонтоні.

Серед українських жінок в пionерській ділянці визначились: Савеля Стечишин, знана українська журналістка, авторка праці "Мистецькі Скарби Українських Вишивок" і довголітна Голова Союзу Українок Канади; в часі її голування разом із іншими членками був добре зорганізований Музей українського мистецтва в Саскатуні, Саск.

Марія Дима, що перша із українських жінок здобула в Канаді університетську освіту й визначилась на полі гро-

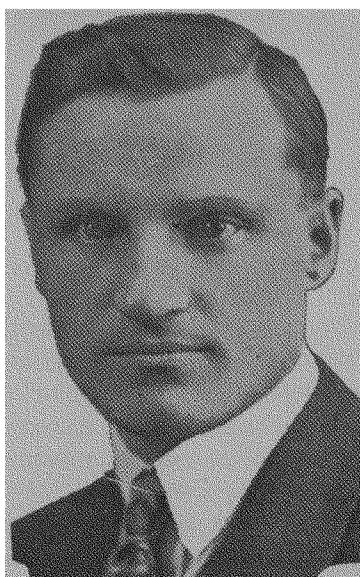
М. Дима,

перша Голова Комітету Українок Канади і перша українка в Канаді з університетською освітою, член

Шкільної Ради в Вінніпегу.

Д. Дорошенко,

автор першої історії України в Канаді і Президент УВАН.

Ю. Стечишин,

український громадський діяч на Західній Канаді, автор найобширнішої Укр.-Англ. Граматики.

I. Шклянка,

шонер-учитель і автор першої українсько-англійської граматики й української читанки.

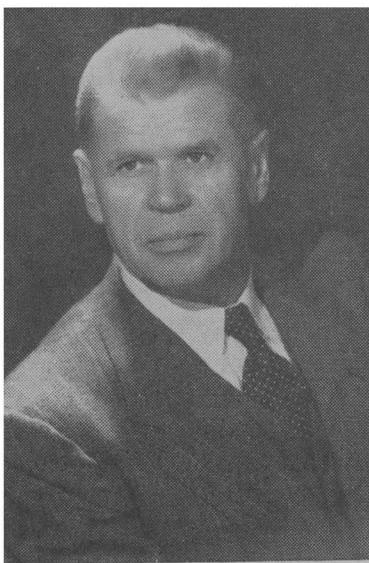
П. Г. Войценко,
управитель Видавництва Український
Голос і учитель пionер.

М. Погорецький,
основник часопису "Новий Шлях" і
його довголітній редактор.

I. Трач,
український громадський діяч, голова один із давніших укр. журналістів
Т-ва Взаємної Помочі і Українського у Канаді, укр. громадський діяч і спів-
народного Дому в Вінніпегу.

Д. Лобай,
редактор "Українського Голосу".

мадської і культурної діяльності у зносинах із англійським жіночим світом. Перша Голова Комітету Українок Канади (КУК), член Ліги Українських Католицьких Жінок, бувший член Міської Шкільної Ради в місті Вінніпегу.

Поруч на цім же культурнім полі працює й Осередок Української Культури й Освіти і видає твори О. Кошиця та наукові праці Д-ра П. Маценка. При осередкові поруч дуже доброї бібліотеки Українського Народного Дому в Вінніпегу існує добра Бібліотека й Музей-Архів, яким завідує Т. Кошиць, дружина видатного музика й диригента **О. Кошиця**, а постійним секретарем є **Д-р П. Маценко**.

Визначні появі в друку з української мови є I. Шклянка: "Ukrainian Grammar", Саскатун 1944 р.: Ю. Луцький і Я. Б. Руднишський "A modern Ukrainian Grammar" 1949 р. Велика Історія України, видана 1941 року I. Тиктором. А особливо визначається практичний підручник "Ukrainian Grammar" Ю. Стечишина; Читанка К. Андрусішина Видавництва КУК і перше видання Кобзаря Т. Шевченка під редакцією Л. Білецького, видання УВАН.

Останнім виявом наукового руху в Канаді було р. 1950 заснування Американської Асоціації Славістів Канади, яку очолює українець **д-р В. Ю. Кисілевський** і беруть у ній участь майже всі науковці українознавці поруч науковців інших слов'янських народів.

XVII. ВІСНОВКИ.

Такий є перебіг життя і праці українських піонерів у Канаді за 60 літ їхнього життя й діяльності. Ця праця на всіх ділянках не тільки велика, — вона колосальна. Один цей короткий огляд повинен огорнути кожного українця в Канаді гордістю, що ті селяни й робітники 60 літ тому першими кроками своєї тяжкої й жертвенної праці спричинилися до такого буйного вияву своєї культурної й національної душі, до такого високого піднесення своєї духовості і творчості їхніх дітей і внуків. Не втопились у чужому морі Канади і не зникли, як український нарід, з лиця землі, а засіяли святе і плодотворче зерно свого національного духа, і воно дало таке буйне й велике живо, поставило українців на високий щабель співпрацівника і співтворця канадійської культури, рівного іншим народам й іншим культурам. А це тому, що багатюща духовість українця, духовна й відпорна сила і творча праця не розплівлись по просторах широкої канадійської землі, а вла-

сним потоком попливли і в співпраці з іншими культурами збагатили Канаду працею, організацією й духовою творчістю, яка не вмре й не загине, бо жива душа народу ніколи не вмирає, а буде жити далі, розвиватись і збагачувати цю країну власними витворами, рівними й відмінними, але додатніми. І тільки в такій духовій гармонійній співпраці, коперації і співтворчості всіх культур, як рівноправних і рівновартісних, можлива майбутня велика канадійська культура, як гармонія голосів у великім і творчім хорі усіх народів Канади.

ПОПРАВКИ:

Прошу в цім виданні поправити:

1. на стор. 13. *Кірілк* зам. *Кірілк*.
2. на стор. 40. *Української* зам. *Урраїнської*.

Автор.

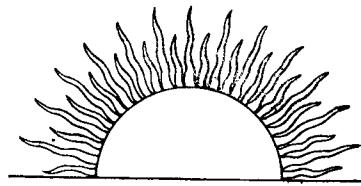
ЛІТЕРАТУРА:

1. Пропам'ятна Книга Поселення Українського Народу в Канаді. Накладом Епископського Ординаріату. Йорктон, Саск. 1941.
2. Василь А. Чумер "Спомини про переживання українських переселенців в Канаді". Едмонтон, Алберта, 1942.
3. Ювілейна Книга Інституту ім. П. Могили в Саскатуні, Саск. (1916—1941), Вінніпег, Ман., 1945.
4. Пропам'ятна Книга Українського Народного Дому в Вінніпегу. Вінніпег, Ман., 1949.
5. Свяць С. В. Савчук "Як повстала Українська Православна Церква в Канаді". — "Православний Вістник", травень—грудень 1924 р. і січень—вересень 1925 р. Вінніпег, Ман.
6. І. М. Штуляк "Українська Православна Церква на Буковині — а Буковинці в Канаді". — "Православний Вістник" — січень—жовтень 1925 р.
7. Свящ. Пантелеймон Божик "Церков Українців в Канаді". Вінніпег, Ман. 1927.
8. В. Коскар "Шістдесят років в Канаді" — Календар-Альманах Нового Шляху на 1951 р. Вінніпег, Ман., стор. 127-153.
9. В. Тополинецький "Огляд кооперативної діяльності Українців у Канаді", там же, ст. 169—183.
10. Антольгія Українського Письменства в Канаді, т. I. Вінніпег, Ман. 1941.
11. Проф. Я. Б. Рудницький "Канадські місцеві назви українського походження" — УВАН, Вінніпег 1950.
12. Проф. Б. Я. Рудницький "Slavistica Canadiana" A.D. MCML, УВАН Вінніпег, Ман. 1950.
12. а) П. Лазарович "Союз Українців Самостійників і визвольна справа" — Вінніпег 1951.
12. б) Ю. Стечишин "До Історії Церковних відносин в Канаді". Календар "Рідна Нива" на р. 1950.
13. К. З. "Підсумки двох поколінь" (В 60-ий ювілей українців Канади). — Календар-Альманах Нового Шляху на 1951 р. Вінніпег, Ман., стор. 102-106.
14. "Канадський Фармер" за р. 1937: стаття Ів. Боберського — "Як перших двох українців заїхали до Канади".
15. "Український Голос" відповідні статті, починаючи від 1910 р.
16. Перший Все-канадський Конгрес Українців Канади, Вінніпег, Ман., 22—27 червня 1943 р. Накладом Комітету Українців Канади.
17. Другий Все-канадський Конгрес Українців Канади, Торонто, Онт. — 4—6 червня 1946 р. Накладом Комітету Українців Канади.
18. М. Кумка "Які часописи виходили в українській мові в Канаді". Календар Українського Голосу за 1938 рок.
19. Спомини Піонерів із ряду греко-католицьких календарів, календарів-альманахів Нового Шляху і календарів Українського Голосу.
20. І. Кіріяк "Сини Землі" (повість тт. I—III), Едмонтон, 1939—1945.
21. О. Луговий "Безхатний" (повість), Едмонтон 1946.
22. О. Івах "Голос землі" (повість).

В англійській мові:

23. V. J. Kaye-Kysilev'skyj: Socio-Historical Survey of the two Principal Slavic Groups in Canada, Ukrainian and Polish. Winn. 1951.
24. W. Kirkconnell: Historical Stratification in Canadian Cultures (1951).
25. R. F. McWilliams: Canada's Ukrainians (Winnipeg, 1941).
26. W. Kirkconnell: Our Communists and the New Canadians (Toronto 1943).
27. P. Yuzyk: Representative Ukrainian Literature Published in or Relating to Western Canada. In: A Selective Bibliography of Canada (Winnipeg 1949).
28. P. Yuzyk: The Contribution of the Ukrainian to the Development of Manitoba.
29. P. Yuzyk: The History of the Ukrainian Greek Catholic Church in Canada.

Phone 51 719

ПОЗИЧКИ ПО УМІРКОВАНІЙ ВІДСОТКОВІЙ МІРІ

ЧЛЕНСЬКІ ОЩАДНОСТИ

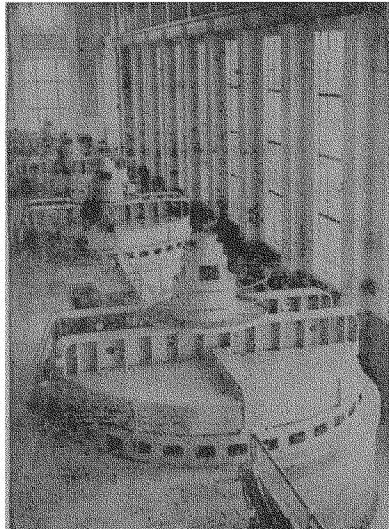
Carpathia Credit Union Society Ltd.

862 Main St.

Winnipeg, Man.

Right: Four of the eight generators at City Hydro's Slave Falls power plant.

ELECTRICITY
for
Community
Progress ...

The people of Winnipeg depend on electricity to bring them the conveniences and services of modern living . . . In the home, in business and industry, electricity is nowadays essential . . . For forty years, it has been City Hydro's privilege to supply Winnipeg with dependable, low-cost electric service . . . When *you* need electricity, anywhere in Winnipeg, phone 968 231.

CITY HYDRO

Showrooms: *Portage and Kennedy*

Offices: *Princess Street*

На повищім образку бачимо недавно побудовану нову домівку для приміщення Департаментал Гардвар Н. Галаса і Синів, при збігу вулиць МекГрегор і Мавнтайн. Поємність підлоги стору числить 5,000 квадратових стіп для приміщення і виставлення Радій, Рефриджерейторів, Кухонь, Дарункових запотребувань, Ріжнородних Залізних Добірностей для власників домів, будівничих, електротехніків і малярів. Лише самий департамент фарби займає половину підлоги пивниці. Гуртові ціни предкладається контракторам і малярам, з якими полагоджується вже значний бізнес.

Це є бажанням родини Галасів поширити свою чесну обслугу для наших людей на провінції. Всякі замовлення господарського знаряддя, домашніх запотребовань або фарби швидко висилаємо. Радо повітаемо вас з вашими відвідинами в сторі, коли будете у Вінніпегу, або пишіть за поясненнями в звязку тисячі речей на складі.

N. HALAS & SONS HARDWARE AND PAINT

394 McGregor Street,

Winnipeg, Man.

Ukrainian Canadian Veterans are proud to salute
the Canadian Pioneers of Ukrainian descent on
this the Sixtieth Anniversary of their coming to
Canada and in recognition of their contributions
to the development and building of Canada.

Ukrainian Canadian Veterans

Branch 141,

CANADIAN LEGION,

BRITISH EMPIRE SERVICE LEAGUE.

608—610 Selkirk Ave.,

WINNIPEG, MANITOBA.

Goods Satisfactory

or Money Refunded

Styles have changed a lot in sixty years . . . but the wording of Eaton's Famous Guarantee has stayed the same . . . it still inspires confidence because it means exactly what it says . . . GOODS SATISFACTORY OR MONEY REFUNDED.

T. EATON CO.^{LIMITED}
WINNIPEG CANADA

CONGRATULATIONS!

to the Ukrainians of Canada on the occasion of the 60th anniversary of your coming to Canada.

We are happy to have the privilege of wishing you continued prosperity in our great country which you have helped to build.

ЩИРІ ПОБАЖАННЯ

для українців, з нагоди 60-ліття їх поселення в Канаді.

Ми бажаємо Вам успіху в дальшій Вашій праці для добра Нашої Великої Країни, яку ви допомогли збудувати.

The
GREAT-WEST LIFE
ASSURANCE COMPANY
HEAD OFFICE - WINNIPEG

Українська Крамниця
СПОЖИВЧИХ І МІША-
НИХ ТОВАРІВ

Комплектний запас мяса,
провіантів і овочів
по дешевих цінах.

П. Павлюкевич, власник.
878—880 Main Street
Phone 54 420
Winnipeg, Man.

СОЛОМОН, БАРИЛЮК
і КАРАСЕВИЧ
Адвокати, повновласники
і нотарі

Перепроваджують всякі
судові справи — карні,
цивільні, спадкові, розво-
дові, позичкові і
інtabуляційні.

*SOLOMON, BARYLUK
& KARASIVICH*
711 McIntyre Block,
Winnipeg, Man.
Телефон 926 563

MONEY
IN THE BANK
GIVES YOU CONFIDENCE

Today is a good time to start your savings account

THE ROYAL BANK OF CANADA

You can bank on the "Royal"

Z A W I D O S K I

FUNERAL HOME LTD.

Phone 594 911

Selkirk & Parr Str.

Winnipeg, Man.

**CITY LUMBER
COMPANY LTD.**

Est. 1918.

618 Dufferin Ave.

Winnipeg, Man.

C O M P L I M E N T S

of

NORRIS GRAIN COMPANY LIMITED

709 Grain Exchange

WINNIPEG

and

NORRIS SECURITIES LIMITED

212 Notre Dame Ave.

Dealers in

STOCKS — BONDS — GRAIN FUTURES

<p>Наша сила в нас самих! Свої справи берім в свої руки!</p> <p>Українська Кооператива</p> <p>“КАЛИНА”</p> <hr/> <p>“KALYNA”</p> <p><i>Ukrainian Co-operative Ltd.</i></p> <p>Phone 57 643</p> <p>862 Main St.</p> <p>Winnipeg, Man.</p>	<p>Celluloid Buttons and Ribbon Badges</p> <p><i>Opp. Wheat Pool Building</i></p> <p>MAPLE LEAF STAMP</p> <p>& STENCIL Co.</p> <p><i>Edward L. Young, Prop.</i></p> <p>Rubber Stamps, Metal Stencils, Corporate Seals.</p> <p>470 Main Street Phone 935 004 Winnipeg, Man.</p>
---	--

<p>ЩИРІ ПОБАЖАННЯ</p> <p>Українським Піонерам з нагоди 60-ліття при- буття до Канади</p> <p>б а ж а е</p> <p>UNION HARDWARE</p> <p>& PAINT</p> <p>A. Malofie A. Fedun</p> <p>153 McGregor St. Phone 524 255 Winnipeg, Man.</p>	<p>ЩИРІ ПОБАЖАННЯ</p> <p>і ГРАТУЛЯЦІЇ</p> <p>для Українських Піонерів в Канаді</p> <p>за 60 літ праці й здобут- ків в Манітобі.</p> <p><i>Duff Roblin,</i> M.L.A. Winnipeg, South.</p>
--	--

CONGRATULATIONS

To the Ukrainian citizens of Canada as they mark and celebrate the Diamond Jubilee of the arrival of the first Ukrainian settlers to Canada . . . this noteworthy event occurred on the 7th of September, 1891 — today, 60 years later the Ukrainian population constitutes an important segment of our nation.

DREWRY'S

Manitoba Division, Western Breweries Limited.

GOOD CITIZENS

For sixty years the Ukrainian peoples of Canada have contributed to the constant growth and welfare of our country. While managing to protect and maintain a vital culture of their own, they have added to our national well-being; our national cultural development. In times of stress, as in time of peace, the Ukrainian peoples have always demonstrated the very finest citizenship.

SHEA'S

WINNIPEG BREWERY LIMITED.

УКРАЇНСЬКЕ ЗАПОМОГОВЕ БРАТСТВО СВ. НИКОЛАЯ В КАНАДІ

Це найстарша українська, життєво-обезпеченева установа в Канаді й тому дає вона нагоду обезпечитись в ній за оплатою дуже низьких премій.

Фонди Братства це непорушна база забезпечення кожного її члена.

Братство має кілька родів поліс і кожний напевно вибере собі одну з них, коли поцікавиться ними.

Всіх зацікавлених просимо звертатися за інформаціями письменно чи особисто на адресу:

804 SELKIRK AVE.,

WINNIPEG, MAN.

De Fehr's
Standard **QUALITY LINES**

Your Best Buy

Anytime for —

- LASTING QUALITY
- COMPLETE SATISFACTION
- LOWEST PRICES

Distributors of:

"GILSON" - "Snow-Bird" Electric & Engine Washing Machines, "GILSON" Refrigerators, Freezers & Ice Cream Cabinets, "GILSON" Furnaces, Fans, Oil Burners, Chick Brooders, etc. "ROY" Refrigerators, Oil Heaters, Electric Ranges, etc. "BROWN" & "LISLE" Ranges, Heaters, etc. "HUSQVARNA" Sewing Machines & Meat Choppers, "BUEHLER" All Steel Farm Wagons, Trailers, etc., "STANDARD" Grain Crushers, Grain Elevators, etc. "DOMO" & "STANDARD" Cream Separators, Milkers, etc. Garden Tractors, Cement Mixers, Wheel Barrows, Pumps, Jacks, Meat Choppers, Binder Twine, etc.

See Our Local Dealer or Get Full Particulars From:

C. A. DE FEHR & SONS LTD.
STANDARD IMPORTING & SALES CO.
78 PRINCESS STREET WINNIPEG, MAN.
981 JASPER AVENUE EDMONTON, ALTA.

"**MY BANK**"

TO A MILLION CANADIANS

**CANADA'S
FIRST BANK**

BANK OF MONTREAL

WORKING WITH CANADIANS IN EVERY WALK OF LIFE SINCE 1817

AD102

COMPLIMENTS

of

Mark G. Smierchanski

Consulting Mining Geologist

705 Childs Bldg.

WINNIPEG, MAN.

**З нагоди 60-літнього ювілею
ПРИБУТТЯ ПЕРШИХ УКРАЇНЦІВ ДО КАНАДИ
появилася довго-очікувана**

ПРОПАМЯТНА КНИГА

яку видав своїм заходом і коштом Український Народний Дім у Вінніпегу. Книга має 864 сторін друку,коло 300 ріжких знимок, друкована на прекрасному сильному папері й оправлена в сильну полотняну оправу з золотими витисками.

Книга містить незрівняної вартості матеріали з життя-буття українців від початку їх приїзду, як емігрантів, до Канади. Поділена на вісім розділів, а кожний розділ говорить про інші справи, що для кожного будуть дуже інтересними.

ЦІНА ТОЇ КНИГИ \$8.50

Замовлення з грішми посылати на таку адресу:

До Українського Народного Дому:
UKRAINIAN NATIONAL HOME
582 Burrows Ave., Winnipeg, Man

До Книгарні В. Казанівського:
UKRAINIAN BAZAAR
832 Main Street, Winnipeg, Man.

1891 - 1951

1921 - 1951

Рік 1951 є подвійним ювілейним роком для Українського Товариства Взаємної Помочі в Канаді та його членів.

Як частина українського народу в Канаді, члени "Взаємної Помочі" святкують у вересні цього року 60-ліття українського поселення в Канаді і клонять в пошані голови перед великим і чесним трудом, що його українські піоніри вложили в розбудову Канади.

Як члени найбільшої в Канаді української запомогово-асекураторійної установи, вони обходитимуть у листопаді цього року 30-ліття Українського Товариства Взаємної Помочі в Канаді, яке повстало з волі і потреб нашого народу на цій землі.

I. ТРАЧ, президент.

В. КАЗАНІВСЬКИЙ, секретар.

UKRAINIAN FRATERNAL SOCIETY OF CANADA

582 Burrows Ave., Winnipeg, Man.

60 YEARS OF PROGRESS

Manitoba was still young, when in 1891 the first Ukrainian settlers made their homes on the province's rich plains. They found here a country in which they could maintain their familiar way of life. Their continued prosperity since 1891 has been the reward of that choice.

Congratulations are due the Ukrainian people for their 60 years of achievement. Today, the province of Manitoba is richer for their cultural and economic contributions.

THE PROVINCE OF MANITOBA

Hon. D. L. Campbell

Premier

SERVING FARMERS IN THE WEST ...

Ukrainian Pioneers in Canada have been — and continue to be — an important part of this farmer-owned grain co-operative. These good Canadians know the increased benefits Western Canadians receive from services given by United Grain Growers Limited.

Deliver your grain to elevators bearing the letters U.G.G. — become a part of this successful and growing grain co-operative — and you will discover how U.G.G. betters the farmers' way of life.

UNITED GRAIN GROWERS LIMITED

WINNIPEG SASKATOON EDMONTON CALGARY

MARKWILL INDUSTRIES LIMITED

777 ERIN STREET, WINNIPEG, CANADA.

Winnipeg's Finest radio equipped

TAXI SERVICE NASH TAXI

174 Lombard Avenue

Phone 926 101

Rent a new car and DRIV — UR — SELF

WINNIPEG,

MANITOBA.

*CONGRATULATIONS
TO THE
UKRAINIAN PEOPLE
IN MANITOBA*

ON THE 60th ANNIVERSARY
OF THEIR COMING TO CANADA.

MANITOBA TELEPHONE SYSTEM

ST. REGIS HOTEL

Найкраща обслуга

Модерній ресторан

Гарні кімнати

Чемна прислуга

Помірковані ціни.

Телефон: 21 536

10339—101 St., EDMONTON, ALTA.

П. Сацьків, управитель.

ALBERTA PRINTING

Виконуємо різні друкарські роботи в мовах: українській і англійській.

Замовляти можна — особисто або письменно.

10355—96 Street
EDMONTON, ALTA.
Victor Kupchenko, prop.

УКРАЇНСЬКА ФІРМА WESTERN CABINET MFG. CO.,

УЛАШТУВАННЯ (МЕБЛІ)
ДЛЯ ШКОЛ

Церковні лавки, вікна та все деревляне внутрішнє уладження.

Рік оснування: 1937

Phone: 25 704
11002—101 Street,
EDMONTON, ALTA.

День і ніч. — Телефон 26 669

JIM'S EXPRESS & TRANSFER LTD.

УМІРКОВАНІ ЦІНИ.

Перевіз ВСЯКИХ меблів.

Доставляємо багаж і пакунки.

9639—103 A Ave.,

EDMONTON, ALTA.

Петро Качур, керівник.

ДР. ІВАН ОРОБКО

СПЕЦІЯЛІСТ-ХІРУРГ

212 Tegler Bldg.

EDMONTON, ALTA.

СОММЕРСІАЛ

НОТЕЛ

Найкращий Готель із приятельською обслугою.

ВСЯКІ ВИГОДИ

10329 Whyte Ave.,
EDMONTON, ALTA.

Phone: 32 236

John H. Koziak, prop.

Др. ВОЛОДИМИР БАТЮК

ДЕНТИСТ

201 Union Bldg.

10023—102 Ave.,

EDMONTON, ALTA.

Phone: 42 464

МОДЕРНЕ УКРАЇНСЬКЕ ФОТОГРАФІЧНЕ ЗАВЕДЕННЯ

виконує портрети, весільні знимки, великі групи, фотокопії. Крім цього виконує фільми та виконує першорядні кольорові роботи.

ALDERSON PHOTO STUDIO

Власник: Іван Юрків.

Phone: 22829

10269—97 Street,

EDMONTON, ALTA.

**ХАРЧІ Й ПРЕДМЕТИ
ЩОДЕННОГО ВЖИТКУ**
Купуйте в
**EDMONTON HOME
GROCERY**
Phone: 28 711
10602—97 Street,
EDMONTON, ALTA.
Г. Братків, власник

Тел. бюра: 25 466. Тел. дому 33 653
П. І. ЛАЗАРОВИЧ, К.С.
АДВОКАТ, ПОВНОВЛАСНИЙ
І ПУBLІЧНИЙ НОТАР
219 McLeod Bldg.,
EDMONTON, ALTA.

HOME MEAT MARKET
Phone: 26 365
10342—101 Street,
EDMONTON, ALTA.
Старокраїнські мясарські вироби
найкращої якості.
М. Байрак, власник.

Провірюють очі. Підбирають шкала
П. СТАРКО і А. СТАРКО
ОКУЛІСТИ-ОПТОМЕТРИСТИ
Тел. для зголосень: 21 248
230 Tegler Bldg.,
EDMONTON, ALTA.

ЩИРІ ПОБАЖАННЯ
для
УКРАЇНСЬКИХ ПIONЕРІВ
з нагоди 60-ліття поселення
передає
SAVOY CAFE

Служимо українськими стравами
в кожній порі.
УКРАЇНСЬКА ОБСЛУГА.
10358—97 Street,
EDMONTON, ALTA.

ЩИРІ ПОБАЖАННЯ
з нагоди
Свята 60-ліття
УКРАЇНСЬКИХ ПIONЕРІВ
складає
**ARMSTRONGS DRUG
& STATIONERY**
„A reliable Drug Store”
10363—97 Street,
Phone 27 211
EDMONTON, ALTA.
Володимир Мадей, B.Sc.
Степанія Наконечна, B.Sc.
власники.

ДР. І. В. ЧЕЛЯДИН

ХІРОПРАКТОР

Помагаємо в ріжких недугах, навіть задавнених, без болю і операцій. Вживаємо "Екс-Рей" і neurocolometer, щоб дати вам хіопрактичну поміч для вашого здоров'я.

Зайдіть на адресу:

9—11 Credit Foncier Bldg.,
EDMONTON, ALTA.
через дорогу від
Bay corner 3rd St.
& Jasper Ave.,
Phone: 28 525

ДР. Б. МИХАЙЛИШИН

ХІРУРГ

Член Королівської Колегії
Хірургів.
248 Birks Bldg.,
EDMONTON, ALTA.
Phone: 22 767

DR. JOHN SMULSKI

PHYSICIAN & SURGEON

202 Northgate Bldg.
10051 — Jasper Ave.,
Tel.: 41 814
EDMONTON, ALTA.

БЕЗПЛАТНІ КАТАЛОГИ

книжок, музичних інструментів,
рекордів і т. п., вислаємо на
бажання.

**UKRAINIAN BOOK
STORE**

10348—101 Street,
EDMONTON, ALTA.

Phone: 71 355

9546—111th Ave.

CLEAN-RITE CLEANERS

Dry Cleaning, Pressing,
Tailoring, Alterations, Etc.
EDMONTON, ALTA.

THE U.M.A. STORE

Vimy Grocery & Confectionery

Fresh and Cured Meats

Phone: 72 562
9334—111 Ave.,
EDMONTON, ALTA.
Михайло Малусь, власник.

Phone: 75 134

**DOROSH ELECTRIC
& DRAFTING**

We make plans for your home
and install complete wiring.

9226—111th Avenue,
EDMONTON, ALTA.

Телефон 22 627

**CAPITAL CITY
BOTTLING CO. LTD.**

Виробляємо найкращі відсвіжуючі
напитки через 32 роки!
Виробляємо і продамо напитки:
помаранчеві, цитринові, асанасові,
виноградні, ростинне пиво, та інші
високоякісні солодкі напитки,
приємні в смаку.

9319—111th Avenue,
EDMONTON, ALTA.

Compliments
of
Ted Sharum-Wally Bilinske & Co.

M E N ' S W E A R

Located 3 Doors North of McLeod Bldg.

PHONE 22 458

10164—100 Street, EDMONTON, ALTA.

HARVIE & YANDA

АДВОКАТИ і НОТАРИ

Bank of Toronto Bldg.

EDMONTON, ALTA.

ПЕРШЕ
УКРАЇНСЬКО-КАНАДІЙСЬКЕ
ПОГРЕБОВЕ БЮРО НА ЗАХОДІ
PARK MEMORIAL LIMITED

Погребова Адміністрація і Дирекція

(Каплиця на BOULEVARD)

Бюра в:

Edmonton, Alta. Smoky Lake, Alta.

Lamont, Alta. Vilna, Alta.

Vegreville, Alta. Muttigam, Alta.

В. М. Т. Смолик, президент і управитель.

С. Е. Смолик, директор.

Phone 24 543 Res. 25 884
 Res. 84 488

**DR. J. VERCHOMIN &
 DR. N. D. HOLUBITSKY**

PHYSICIANS and SURGEONS

Union Bldg.,
 10023—102nd Ave.,
 EDMONTON, ALTA.

НАРОДНИЙ БАЗАР

10402—97 Street,
 EDMONTON, ALTA.

Мас на складі і продає всі книжкові і часописні видання, галантерію, косметику, та споживчі товари. Коди буваєте в Едмонтоні, відвідайте українську крамницю. Гостям раді.
Гр. Йоник і О. Гошовський,
 власники.

Читайте Читайте
 найдавніший репрезентаційний
 український тижневик в Канаді
"УКРАЇНСЬКІ ВІСТИ"
 Вістки з цілого світу, вістки з українського життя в Канаді та інших держав світу. Окрімій господарський відділ та відділ для молоді. В кожному числі статті на актуальні теми. *Річна передплата \$3.00.*
 Замовляти на адресу:
UKRAINIAN NEWS
 10967-97 St., Edmonton, Alta.

ПРИВІТ
 УКРАЇНСЬКИМ ПІОНЕРАМ
 КАНАДИ
 складає
 найдавніша освітно-культурна
 установа.
 УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ
 в ЕДМОНТОНІ, АЛТА.
 9620 — 109 Евню.

1891 — 1951

ROSS PLUMBING
& HEATING CO., LTD.

Plumbing, Heating
 and Gasfitters
 Manufacturers of Sheet
 Metalware

10316—96 Street,

EDMONTON, ALTA.

Phone 26 721

Manager: N. Spachinsky.

КУПНО, ПРОДАЖ і ЗАМІНИ

Ми не продамо Вам. Ми поможемо Вам знайти хату, готель, фарму, бізнес, купити землю.

АСЕКУРАЦІЯ

Ми не асекуруємо Вас, ми забезпечимо Вас від вогню, каліцтва чи слабості.

Вдавайтесь до фірми ГАВРИШ АГЕНЦІЯ, а певно будете вдоволені.

25 літ на услугах наших клієнтів.

HAWRYSH AGENCY

10356—101 Street,

EDMONTON, ALTA.

Phone 27204 — 75030

COMPLIMENTS OF:

SEREDA DRUGS LTD.

10047 Jasper Ave.,
Phone 25 398

Wm. Sereda, B. Sc.

A WESTERN PHARMACY

N 10310—101 Street,
D Phone 22 645

S. I. Sereda Phm. B.

and

SEREDA DRUG

10440 Whyte Ave.,
Phone 35 346

J. Sereda B. Sc.

EDMONTON,

ALTA.

WE SALUTE
THE UKRAINIAN PIONEERS
of CANADA

„PRAIRIE ROSE MFG.
CO. LTD.”

Bottlers of Orange Crush and
Prairie Rose Soft Drinks.

9611—104 Ave.,
EDMONTON, ALTA.

З НАГОДИ 60-ЛІТТЯ

ПРАЦІ УКРАЇНЦІВ В КАНАДІ
Ширій привіт УКРАЇНСЬКИМ
ПІОНЕРАМ і всему українському

громадянству передає

.Українське Національне
Об'єднання,

Українська Стрілецька Громада,
Організація Українок Канади

та
Молоді Українські Націоналісти
в Едмонтоні.

ОДИНОКИЙ
УКРАЇНСЬКИЙ “ДРАЙГУДС
ТОЛСЕЙ”
THE MERCHANTS
WHOLESALE LIMITED

10112—105 Avenue,
EDMONTON, ALTA.

Drygoods, Underwear, Hosie-
ry-Work & Dress, Shirts, Pants,
Sweaters, Sportswear, Variety
Store, Merchandise.

I. Лідух, B. A. Чумер,
управитель, скарбник.
ІI. Політило, I. C. Олески,
П. Рудько — директори.

Telephone: Office 21748

Res.: Dr. Sereda 31630

Res.: Dr. O'Brien 33789

DR. M. M. SEREDA,
M.D., L.M.C.C.

DR. J. A. O'BRIEN,
B. SC., M.D.

PHYSICIANS and SURGEONS
9914—109 Street,
EDMONTON, ALTA.

СТОРЕДЖ ФУТЕР

Продаємо, направляємо футра,
перероблюємо і шиємо на
замовлення.

WESTERN
FURRIERS

EDMONTON, ALTA.

10450 Jasper Ave.,

Phone 28 965

Іван Криако, власник.

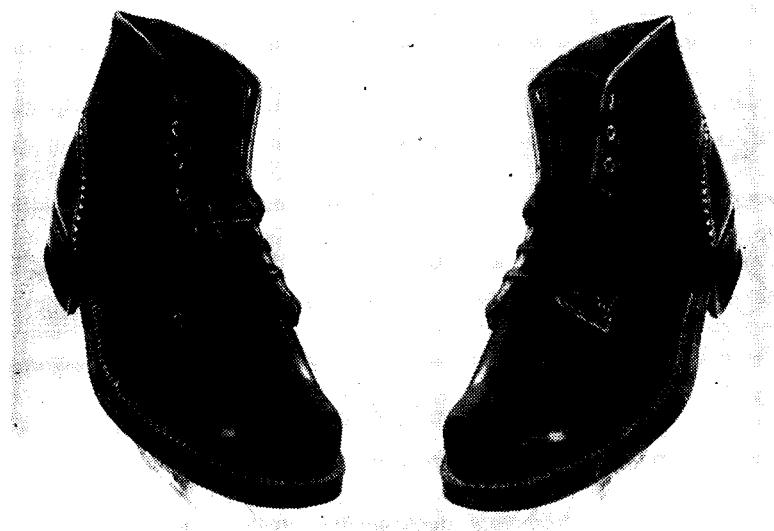
ПРИВІТ

ПЕРШИМ ПІОНЕРАМ ПРИБРАНОЇ ВІТЧИНІ —

КАНАДИ

СЕРДЕЧНУ ПОДЯКУ

усім нашим українським купцям провінцій: Алберти,
Саскачевану і Манітоби, за їх довіря до нашої фірми,
всему українському населенню згаданих провінцій за
їх зрозуміння і піддережку нашого купецтва,

складає

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ГУРТОВИЙ СКЛАД ОБУВІ

I. ПАСНАК І СПІЛКА

J. PASNAK & COMPANY, LTD.

Гуртова продаж обуви найкращої якості.

10249 — 106 Street, EDMONTON, ALTA.

Phone 21 555

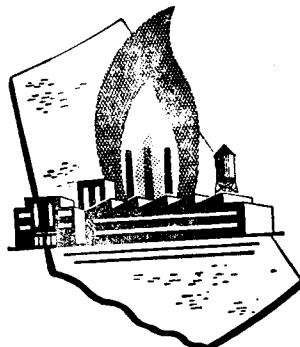
ST. LOUIS HOTEL

John W. Starchuk, Manager

Кімнати з гарячою водою та
лазничками до ужитку гостей. Rooms with or without bath.

Eighth Ave. and Fourth St. E.

CALGARY, — — — ALBERTA

„Since Natural Gas was discovered in Alberta some forty years ago it has kept pace with Alberta's needs, and abreast of Alberta's progress. Today, Natural Gas is one of the most important factors in developing the tremendous industrial potential of this Foothills province.”

CANADIAN WESTERN NATURAL GAS CO., LTD.
HEAD OFFICE — CALGARY

NORTHWESTERN UTILITIES, LTD.
HEAD OFFICE — EDMONTON

ДР. ФАУСТ ГОВДА

Телефон 26 673
620 Tegler Building,
EDMONTON, ALTA.

DR. FAUST GOWDA

Telephone 26 673
620 Tegler Building
EDMONTON, CANADA.

**ПЕТРО ГРЕЩУК,
Б.А., ЛЛ.Б.**

АДВОКАТ І НОТАР
Перепроваджує справи цивільні й
кримінальні у всіх судах.
Тел. офісу 24 047. Тел. дому 71 435
719 McLeod Bldg.,
EDMONTON, ALTA.

**УКРАЇНСЬКА АГЕНЦІЯ
В ЕДМОНТОНІ**

Продаж реальностей і бізнесів.
Вогнева й автомобільова асекурація.
Ivan Icaie, управитель.
JOHN ESAIW AGENCY
Magee Bldg.,
10120—100 „A” Street,
EDMONTON, ALTA.

27766

**CHECKER
TAXI**

ON TIME ALL THE TIME

27766 — 64444 — 27766
803—2nd St., East,
CALGARY, ALTA.

Dependable Service
Anywhere — Anytime

TIGER TRANSFER

430 Meredith Rd.,
CALGARY, ALTA.
Phone 1205

Wm. Panko, prop.

S T O R A G E

Local & Long Distance Moving

**DOROSH GROCERY
& CONFECTIONERY**

4007—16 A St., S.E.,
CALGARY, ALTA.
Telephone 55 460

Superior French Polishers
Dealer in Antique Furniture

D A N S K I B O

We buy, sell, repair and
refinish antiques

Telephone M 5639
1508 First St. West,
CALGARY, ALTA.

S A M ' S
JEWELLERY REPAIRS

Ми направлямо всякі годинники
і годинники — будильники.

418 — 4th St. East,

CALGARY, ALTA.

M. Пушинський, власник.

E. T. MARSHALL CO.
LTD.

wholesale tobaccos,
confectionery, paper
and specialties

COUNTRY ORDERS

phone 22 672

CITY ORDERS

phone 22 627

117—17th Avenue East,
CALGARY, ALTA.

A QUALITY PRODUCT OF THE CALGARY BREWING & MALTING CO. LTD.
Since 1892

70 modern rooms with hot
and cold running water

Fully licensed

GRAND HOTEL

F. A. Gregory, Proprietor.

Phone 27093

316 Ninth Avenue East,

CALGARY, ALTA.

DAUPHIN MUSICAL SUPPLIES

John Zabiaka, Mgr.

Radios-Records, Instruments
and Repairs
Cash Registers, Adding
Machines, Typewriters
and Electrical Appliances,
Pianos

Хто хоче може набути список
рекордових пластинок.
Може написати.

DAUPHIN, MAN.

Др. М. ПОТОЦЬКИЙ

M.D. L.M.C.C.

ЛІКАР, ОПЕРАТОР, АКУШЕР

Dr. M. POTOSKI

Телефон 416

Franklin Block

DAUPHIN, MAN.

ZAPLITNY REAL ESTATE AND INSURANCE

Land, Business, Houses
and other properties.
Full Line of Insurance.

Продажа землі, домів й інших
реальностей. Всі роди асекуралії
домів, авт і т. п. від вогню.
Вдавайтесь в справах асекуралії
і за порадами до:

F. S. Zaplitny
& W. T. Sklepovich

Box 459

DAUPHIN, MAN.

Телефон 433.

НАЙКРАЩІ ПОБАЖАННЯ

для

УКРАЇНСЬКИХ ПІОНЕРІВ
КАНАДИ

з нагоди 60-ліття
пересилають
П-ВО Н. БРИК

GENERAL STORE

Телефон 737

YORKTON, SASK.

We wish to take this opportunity to express our hearty wishes on the sixtieth anniversary of Ukrainian Pioneers of Canada

CHRISTIES FUNERAL HOME

Tel. 312

YORKTON, SASK.

Congratulations and our hearty wishes on 60-th anniversary of Ukrainian Pioneers of Canada.

W I N G S C A F E

5 — 3rd Ave.,

YORKTON, SASK.

В ЦЮ 60-ту РІЧНИЦЮ

Українських Піонерів Канади, я хочу також додати і від себе цих кілька слів призначення за здобутки осягнені їх мозольною працею. Нехай Всевишній Господь благословить їх ще черговим здоров'ям, щоб ще щасливо дожили в пошані свого віку.

M. Kielczuk, управитель.

RUSSELL STUDIOS,

PHOTOGRAPHERS

YORKTON. WADENA,
RUSSELL, MAN.

НАШІ НАЙЩИРИШІ

ПОБАЖАННЯ

УКРАЇНСЬКИМ ПІОНЕРАМ

КАНАДИ

засилають

A C M E
PLUMBING & HEATING

Tel. 1619

284 Myrtle Ave.,
YORKTON, SASK.

ЩІРІ ПОБАЖАННЯ

для

УКРАЇНСЬКИХ ПІОНЕРІВ

з нагоди 60-ліття поселення
в Канаді

пересилають

DR. P. POTOSKI

and

DR. S. POTOSKI

YORKTON, SASK.

ДОРОГІ УКРАЇНСЬКІ ПІОНЕРИ!

Ми також при цих різних побажаннях з цілої Канади, хочемо і від себе додати в цю 60-літню Вашу річницю і нації найщиріше побажання і многих літ.

BALMORAL HOTEL

M. J. YAROSHAK

& **E. M. BALACKO**

YORKTON, SASK.

Я з моїм сердечним відчуттям і приємністю, хоча злучитись тут зі всіми українцями Канади і побажати в цей Великий День 60-ліття наших Піонерів Канади всего найкращого. Найперше доброго здоров'я і весело та щасливо дожити свого старечого віку.

A. M. Kindrat,

адвокат під фірмою:

KINDRED
& MACFARLANE
BARRISTERS, SOLICITORS
& NOTARIES PUBLIC
YORKTON, SASK.

SEABORNS BAKERY
BETTS AVE.,
YORKTON, SASK.
ЧЕСТЬ і СЛАВА

Вам в цю 60-літню Річницю
Українські Піонери Канади!
Ваші мрії, надії, впovіннi
змисливши. Нині Ви повиннi бути гордi з
тих досягнень, якi Ви осягнули
євоими мозольними руками.
Честь Вам всiм!
I. Мандзюк i Син, властителi.

НАШI
НАЙСЕРДЕЧNІШI ПОБАЖАННЯ
В 60-ту Річницю Українських
Піонерiв Канади
п e р e с i h a u t b
WROXTON HARDWARE
& DRY GOODS
GEO. TRAFANENKO
Phone 283
WROXTON, SASK.

E. G. KUSEY

B.S.C., M.D., L.M.C.C.

PHYSICIAN & SURGEON

Office Phone 171

Res. Phone 125

CANORA, SASK.

Dr. A. CYMBALISTY

CHIROPRACTOR

CANORA, SASK.

ЧЕСТЬ і СЛАВА

належиться в цю 60-ту Річницю нашим Дорогим Українським Піонерам Канади. Тяжка та невтомна праця їх принесла золотi плоди їх дiтям i будучим поколiнням.

Хай їх праця буде записана у вiчнiй iсторiї Канади.

БРАТТЯ ТРОФАНЕНКИ,

Брокстон, Саск.

TROFANENKO BROS.

**JOHN DEERE IMPLEMENTS & LUMBER
& BUILDERS SUPPLIES**

WROXTON, SASK.

PHONE 28-2-1

ДОРОГІ

УКРАЇНСЬКІ ПІОНЕРИ!

Нині, в 60-ту Річницю, клониме
голови перед Вами за ті труди і
здобутки, які передаєте нам. Хай
Бог благословить Вас здоровям
і всім добром.

Попаважання пересилає.

P. G. WOLOSCHUK

VILLAGE SECRETARY

WROXTON, SASK.

ШАНА і ДЯКА

належиться в цю 60-ту Річницю
нашим Українським Піонерам
Канади. Вони доконали своїм тру-
дом великих чудес. Там де були
непроходимі ліси, там нині хвильє
золота пшениця і клониться разом
з нами. *Честь і слава їм!*

Дмитро Вербовецький і Родина..

GROCERIES & GAS

WROXTON, SASK.

До всіх цих побажань, які переда-
ються в цій книзі в Річницю Украї-
нських Піонерів Канади, я хочу
рівно ж додати від себе і моєї ро-
дини мої найсердечніші побажан-
ня доброго здоров'я і многих літ.

M. Martyniuk

Martinook's Farm Equipment
Cockshutt Implements
and B.A. Oil
Phone 28-31
WROXTON, SASK.

C O M P L I M E N T S

from

PALM RESTAURANT

776 Barton St. E.

HAMILTON, ONT.

Compliments

from

MEDICO - DENTAL CLINIC

770 Barton E., HAMILTON, ONT.

PHYSICIANS

Dr. T. A. Pylypiuk, 4-8911 Dr. S. P. Klimasko, 4-1914

Dr. F. T. Martyniuk, 4-8911 Dr. M. T. Lazarowich, 5-6760

DENTISTS

